

SAMEN STERKER

WERKEN AAN EEN BETER NEDERLAND

ONTWERP-PROGRAMMA KAMERVERKIEZINGEN 2006

PvdA

PAG. 2

Het Nederland van morgen

PAG. 4

Werken aan het Nederland van morgen

PAG. 7

Werken aan een sterk & sociaal Nederland

PAG. 11

Werken aan de kracht van mensen

PAG. 14

Werken aan een ongedeeld Nederland

PAG. 16

Werken aan een veilig Nederland

PAG. 18

Werken aan een mooi en duurzaam Nederland

PAG. 20

Werken aan een veilige en solidaire wereld

PAG. 22

Werken aan een bindend bestuur

PAG. 23

Financieel kader

"Schrijf een verkiezingsmanifest dat voortbordurt op het werk dat de afgelopen jaren is verricht, en waarin ook ruimte is voor nieuwe accenten en ideeën. Het programma straalt uit dat de PvdA vertrouwen heeft in de toekomst van Nederland en een einde wil maken aan een periode van doemdenken en onzekerheid. Met praktische voorstellen die aansluiten bij de zorgen en wensen van mensen betoont de PvdA zich de exponent bij uitstek van een nieuwe manier van politiek bedrijven, die mensen weer perspectief biedt. Het programma bevat een aantal in het oog springende radicale voorstellen en wordt aansprekend vormgegeven."

Met die duidelijke opdracht van het partijbestuur ging de programma commissie dit voorjaar aan de slag. Onder leiding van Paul Depla en Hans Spekman schreef de commissie in korte tijd een prachtig sociaal-democratisch programma, met een inleiding door Ronald Plasterk. De commissie is daarbij niet over één nacht ijs gegaan. De 16 leden van de commissie hebben honderden gesprekken gevoerd. Verspreid over het hele land zijn grote bijeenkomsten georganiseerd over de belangrijkste thema's. Stapels post en email zijn doorgenomen. Leden en niet-leden hebben via internet hun steentje bij kunnen dragen. De 'Ideeëntrein' bleek een broedplaats voor creatieve, vernieuwende plannen waarvan een aantal in het programma terug te vinden is.

Dit programma is geschreven zoals de PvdA politiek bedrijft: dicht bij mensen, in gesprek met de samenleving. Met een duidelijke visie op de toekomst van ons land, maar altijd

bereid te luisteren naar de opvattingen, de kritiek en de ideeën van anderen. Richtingend, maar niet betuttelend. Gedreven, maar niet dogmatisch. Idealistisch, maar niet naïef.

Met dit programma zet de PvdA zich weer op de kaart als dé onderwijspartij. Niet omdat we het onderwijs nog eens grondig op de schop nemen - integendeel. De onderwijswereld heeft juist behoefte aan minder regels en méér ruimte. Maar omdat we fors investeren in de toekomst van onze kinderen. Kinderopvang wordt gratis voor iedereen en de kwaliteit gaat omhoog. Het onderwijs krijgt op alle niveaus een nieuwe impuls. We gaan schooluitval tegen en halen het beste uit ieder kind.

Zo staan er nog veel meer ambitieuze plannen in dit programma. Daarmee laten we zien dat Nederland beter kan en moet. Sterker én sociaal. Met die plannen trekken

Foto: Bert Spiertz / Hollandse Hoogte

we dit najaar het land in. Maar eerst is het woord aan de partij. Op 9 september komt het Politiek Forum bijeen. Op 16 september zijn er vier voorcongressen, verspreid over het land. En op 30 september en 1 oktober is het verkiezingscongres in Rotterdam. Daar wordt dit programma definitief vastgesteld.

Rest mij de commissie te bedanken voor het prachtige resultaat dat zij heeft geleverd. Een programma om trots op te zijn!

Michiel van Hulst
voorzitter@pvd.nl

CONCRETE AMBITIES: ALLE 13 GOED!

Nederland kan en moet beter. Het is tijd voor verandering. De PvdA wil een einde aan de bezuinigingen op de gezondheidszorg en de sociale zekerheid. We maken een begin met investeren in Nederland, zodat we de problemen van ons land echt kunnen oplossen. Daarbij zorgen we er vanzelfsprekend voor dat de overheidsfinanciën op orde zijn. In deze krant kunt u lezen wat de plannen van de PvdA voor de komende vier jaar zijn. Hieronder alvast de belangrijkste voorstellen met als motto: alle 13 goed!

- 1. Kinderen eerst.** Kinderen verdienen kansen en de samenleving heeft baat bij goed opgevoede kinderen. Daarom geldt voor de PvdA: Kinderen eerst! We willen kinderen gelijke kansen bieden op ontwikkeling en hun ouders de keuze bieden om zorg te combineren met werk. Dat doen we door de kwaliteit van de kinderopvang te verbeteren en de opvang voor iedereen gratis te maken voor drie dagen per week.
- 2. Fors investeren in onderwijs.** Werken aan het Nederland van morgen is investeren in het onderwijs van vandaag. Daarom trekken we 2,1 miljard euro uit voor onderwijs. De kwaliteit van het onderwijs moet omhoog en de uitval in het VMBO moet drastisch omlaag. We pleiten voor een forse salarisverhoging (tot wel 10%) voor leraren, vooral in het basisonderwijs en in het VMBO.
- 3. Werk voor iedereen.** De PvdA wil meer mensen aan het werk. Voor mensen die al lang aan de kant staan, investeren we in

participatiebanen. We maken het voor werkgevers goedkoper om mensen in dienst te nemen. Werk moet lonen. Dus komt er een werkbonus van 500 euro. Jongeren tot 27 jaar zitten niet thuis, maar zijn op school of aan het werk.

- 4. Verschillen tussen arm en rijk verkleinen.** De verschillen tussen arm en rijk zijn de afgelopen jaren uit het lood geslagen. De PvdA wil dat rechtzetten. Daarom nemen we maatregelen om de verschillen tussen arm en rijk te verkleinen. We draaien de bezuinigingen op de huursubsidie terug. De nominale zorgpremie gaat omlaag naar 400 euro en de onrechtvaardige no claim regeling schaffen we af. We bestrijden armoede, zodat voedselbanken niet meer nodig zijn.
- 5. Noodplan verpleeghuiszorg.** Er komt een noodplan voor de verpleeghuiszorg. Veel bewoners komen bijna buiten. Ook het feit dat er 'pyjamadagen' bestaan, is voor ons onaantvaardbaar. De PvdA wil ervoor zorgen dat verplegers weer tijd voor mensen hebben. Daarom komen er 2500 extra handen aan het bed.
- 6. Respect voor elkaar: aanval op asociaal gedrag.** Laten we weer samenleven met meer respect voor elkaar. Daarom maken we korte metten met vandalisme, onbeschoftheid en ander asociaal gedrag. Of het nu gaat om fraude en misbruik met uitkeringen of onbeschoft gedrag tegen ambulancepersoneel: asociaal gedrag wordt niet getolereerd en strenger

bestraft. Met 2000 extra agenten pakken we overlast en criminaliteit aan.

- 7. Iedereen ingeburgerd: wachtlijsten taallesen in 4 jaar weg.** Teveel mensen in Nederland zijn onvoldoende ingeburgerd en spreken de Nederlandse taal niet. Daar wordt niemand beter van. Daarom werken we de wachtlijsten bij de taallessen in 4 jaar weg.
- 8. Een onbezorgde oude dag, nu en in de toekomst.** Iedereen heeft recht op een onbezorgde oude dag. De afgelopen jaren zijn veel ouderen er in inkomens op achteruitgegaan. Wij doen het anders. De PvdA wil dat de AOW altijd, van jaar tot jaar, meestijgt met de lonen. Daarnaast draaien we de bezuiniging op de huursubsidie terug, de no claim regeling in de zorg wordt afgeschaft en in de daluren wordt openbaar vervoer voor ouderen gratis.
- 9. Investeren in schone energie.** Wij willen dat Nederland in 2020 over de schoonste en meest efficiënte energievoorziening van Europa beschikt. Nederland neemt dan een technologische en economische voorsprong. Dat levert ons banen op en zorgt ervoor dat we de wereld schoner achterlaten voor onze kinderen en kleinkinderen. Waar het huidige kabinet de subsidies hiervoor heeft afgeschaft, investeren wij in de ontwikkeling van duurzame energie en energiebesparing.

- 10. Meer betaalbare huur- en koopwoningen.** De PvdA wil dat jaarlijks tot 100.000 nieuwe woningen worden gebouwd. Het moet voor lagere- en middeninkomens makkelijker worden om een woning te kopen. Starters krijgen daarom een koopbonus. De PvdA is tegen de huurliberalisatie. De huren zijn al hoog genoeg.

- 11. Oude wijken worden kanszones.** De verloedering van oude wijken moet stoppen. De PvdA wil veilige buurten voor bewoners. Daarom worden veelplegers van straat gehaald en worden huisjesmelkers de pas afgesneden. We investeren 1,8 miljard euro in oude wijken: we verlagen de belasting voor kleine ondernemers en er komen buurtbudgetten die door de bewoners besteed kunnen worden aan het opknappen van de wijk.

- 12. Nederland sterk en sociaal in Europa.** We moeten in Europa beter met elkaar samenwerken, bijvoorbeeld bij de bestrijding van terrorisme en grensoverschrijdende criminaliteit. Maar Europa is geen superstaat. Brussel moet zich niet bemoeien met onze gezondheidszorg, woningbouw en onderwijs.

- 13. Bureaucratie aanpakken.** Er is bij de overheid een omslag nodig: minder mensen achter een bureau en meer mensen in de scholen, de zorg en op straat. Minder politici, bestuurders, ambtenaren en regels. Meer congres, zorgverleners, stadswachten en klassenassistenten.

HET NEDERLAND VAN MORGEN

Gaat het nu goed of slecht met Nederland? Dat hangt er van af waar je naar kijkt. Ons land heeft al zestig jaar op eigen bodem geen oorlog meer gekend, we leven langer en gezonder dan onze overgrootouders, er is een behoorlijk systeem van vrij en toegankelijk onderwijs, als je ziek bent word je behandeld en er is een ouderdagvoorziening. Veel mensen zijn daarom redelijk positief als het over hun eigen situatie gaat. Dat persoonlijk optimisme staat in contrast met de groeiende zorg en onzekerheid over de samenleving als geheel. Mensen maken zich zorgen over de kwaliteit van onze samenleving in Nederland. In wat voor een land laten we onze kinderen opgroeien? Houden we onze samenleving wel bij elkaar? Of worden we een ieder-voor-zich maatschappij, waarin alleen de sterken het redden, en de rest maar moet zien?

Mensen zien dat de tweedeling in de maatschappij is toegenomen. Tussen arm en rijk en tussen verschillende bevolkingsgroepen. Het maakt voor je toekomstkansen nogal uit in welke buurt je wordt geboren. Een grote groep mensen heeft problemen de eindjes aan elkaar te knopen: de huren en de kosten van energie en zorg zijn flink gestegen in de afgelopen jaren. Een fatsoenlijk bestaan is voor grote groepen niet zeker: nu al leeft tien procent van de mensen tussen 55 en 65 jaar beneden de armoedegrens. Ondertussen komen Polen hier werken en zullen China en India alles beter, sneller en goedkoper doen. De Europese Unie breidt uit, waardoor we steeds minder te zeggen krijgen in een Europa dat steeds meer over ons te zeggen krijgt. Het Midden-Oosten is een brandhaard die door zijn onvoorspelbaarheid de hele wereld lijkt te bedreigen. Er is dreiging van terrorisme. New York, Bali, Casablanca, Madrid, Londen. Hoewel 9/11 gelukkig niet is gevolgd door 8/10 (de verijdelde aanslagen in Engeland), versterkt dit alles het gevoel van onzekerheid, zeker omdat terroristische organisaties ook in eigen land ontstaan. De moord op Theo van Gogh was daarvan een gruwelijk resultaat. Er zijn spanningen rond de integratie van moslims. De buurt is de buurt niet meer. Scholen, corporaties en ziekenhuizen fuseren steeds vaker, waardoor de gebruikers de weg kwijtraaken en de professionals ondergeschikt zijn aan duurbetaalde managers die ver van het eigenlijke werk afstaan.

Dit zijn allemaal feiten, en mensen zijn terecht bezorgd. En hoe heeft het kabinet hierop de afgelopen jaren gereageerd: de zorg en onzekerheid zijn alleen nog maar groter gemaakt. Als er ingeleverd moest worden vielen de klappen bij de kwetsbare groepen, en als er eens wat extra was, kwam het terecht bij wie het voor de wind ging. We moeten van het kabinet flexibiliseren, wat betekent dat je elk moment je baan kunt verliezen terwijl de uitkeringen tegelijkertijd slechter worden. We worden aangesproken op "eigen verantwoordelijkheid". Een mooi streven, maar in de praktijk van het CDA en de VVD betekent het vooral dat je alles maar een beetje zelf moet uitzoeken. Het betekent dat je zelf verantwoordelijk bent als je werkloos, ziek of oud bent, maar daarmee zijn de werknemers van Nedcar of de ouderen die wachten op de thuiszorg niet geholpen. In veel buurten is de veiligheid en leefbaarheid de laatste jaren verslechterd, de inburgering vertraagd, het onderlinge begrip tussen autochtonen en allochtonen verminderd en de integratie stagneert. Ondertussen riep het kabinet doembeelden op om mensen te overtuigen van het eigen gelijk. Het licht zou uitgaan als we niet voor de Europese grondwet zouden stemmen. De salarissen moesten meer marktconform, wat kennelijk betekent dat topmanagers enorme salarissen kunnen verdienen, terwijl de mensen die het werk uitvoeren wordt gevraagd om met minder genoegen te nemen. Omdat anders de economie naar de knoppen zou gaan.

Mensen worden geconfronteerd met een wereld die voortdurend en steeds sneller verandert. Steeds meer dingen worden onzeker.

Hierop kan de politiek op twee manieren reageren. Je kunt de mensen vertellen dat dit alles nu eenmaal de gang der dingen is, dat dit is wat globalisering met zich mee brengt, dat we geen keus hebben, dat iedereen zich maar moet aanpassen. Mensen worden zo bang gemaakt met doembeelden van wat er allemaal gebeurt als niet gedaan wordt wat de politiek wil. Iedereen die iets anders wil, ziet het verkeerd en frustreert 'noodzakelijke' maatregelen. Van deze benadering hebben we de laatste jaren veel voorbeelden gezien, dat heet 'hervormingsbeleid'.

Het kan ook anders, door samen te zoeken naar oplossingen. Door mensen te vertrouwen en te zorgen dat zij de politiek ook kunnen vertrouwen. Negativisme, angst en afkeer van anderen passen daar niet bij. Andersom: problemen ontkennen en alles rooskleurig afschilderen ook niet. Er zijn problemen, grote en complexe. Maar door twee kanten van de medaille te zien, het hoofd koel te houden, problemen aan te pakken zonder in paniek te raken of draconische oplossingen te zoeken, kunnen we daar gezamenlijk uitkomen. Door te investeren in mensen via goed onderwijs, werk voor iedereen, emancipatie, bestrijding van criminaliteit en aanpak van asociaal gedrag. Door het bieden van zekerheden, omdat mensen meer bereid zijn om risico's te nemen als ze weten dat ze niet aan hun lot worden overgelaten als het mis gaat. Door altijd eerlijk te delen, in slechte en in goede tijden. En door niet voor een ieder-voor-zich maatschappij te kiezen, maar voor een samenleving waarin we sterk en goed voor elkaar zijn.

Dat vereist een verstandig, betrouwbaar, eerlijk en bindend leiderschap. De laatste drie regeringen stonden voor instabiliteit, onrust, wantrouwen, confrontatie en polarisatie. Nu is er behoefte aan eenheid, vertrouwen, samenwerking en redelijkheid. Die redelijkheid herkent niet alleen bedreigingen, maar ziet ook de andere kant. Een paar voorbeelden:

Het is waar dat het vrije verkeer van personen in Europa werknemers bij ons onzeker maakt over hun baan. Behoud ik mijn baan nog wel als mensen uit Oost-Europa bereid zijn om voor een appel en ei te werken? Daarom wil de PvdA krachtige maatregelen om ervoor te zorgen dat Nederlandse inkomens niet worden uitgehold door mensen die beneden de CAO-lonen werken. Maar dat betekent niet dat Nederland de slotbrug omhoog moet trekken. Op den duur zal dat vrije verkeer twee kanten opgaan. Er zal meer welvaart komen in Polen, zoals die ook kwam in Ierland en Portugal, en daar heeft Nederland als handelsland altijd van geprofiteerd.

Het is waar dat er spanningen zijn omdat er binnen een paar decennia grote groepen immigranten zijn gekomen. Er zal krachtig moeten worden opgetreden tegen groepen jongeren die grote ellende aanrichten door de straat onveilig te maken; streng toezicht, wangedrag niet tolereren en streng straffen. Maar we zullen de integratieproblemen uiteindelijk ook structureel moeten oplossen

Foto: Roger Dohmen/Hollandse Hoogte

door goedwillende mensen niet uit te sluiten. Als Nederlanders horen zij er volledig bij.

Het is waar dat China en India wereldmachten in opkomst zijn, die onze economie onder druk zetten. Dat vereist een krachtig antwoord door goed onderwijs, een sterk bedrijfsleven en goede sociale zekerheid. En wanneer een miljard mensen kunnen oprabbelen uit de armoede is dat positief.

Het is waar dat we de fossiele brandstoffen niet eindeloos kunnen blijven verbranden en dat het milieu onder druk staat. Met minder gas en olie wordt energie niet alleen duurder, er zal ook meer strijd ontstaan tussen landen om het te bemachtigen. Maar we hebben de afgelopen eeuw toch ook laten zien dat we door technische vooruitgang schoner en efficiënter kunnen worden? Er zijn mogelijkheden om op schone energie over te gaan en minder afhankelijk te worden van olie en gas.

En het is waar dat de vergrijzing ervoor zorgt dat er steeds minder werkenden komen in verhouding tot niet-werkenden. Een vergrijzende bevolking vraagt om aanpassingen van de economie en de financiering van de oude dag. Een verantwoordelijke politiek ziet dat op tijd aankomen en doet daar geleidelijk wat aan. Maar de vergrijzing is vooral winst omdat we langer en gezonder leven! Wie wil niet langer gezond en zelfstandig blijven leven, zo nodig met hulp? Vroeger gingen mensen vaak kort na hun vijftenzestigste dood, nu kunnen we onze opa's en oma's meestal langer bij ons houden.

Ons land is er nu beter aan toe dan een

eeuw geleden. Toen konden kinderen van ouders die niet hadden doorgeleerd ook niet doorleren. Toen ging je dood aan een longontsteking. Toen hadden veel mensen geen behoorlijke schoenen, geen privacy in hun huis en konden ze van de ene op de andere dag hun werk en inkomen verliezen. Toen mochten homoseksuelen niet 'uit de kast komen', laat staan trouwen. Toen hoefden meisjes niet te leren omdat dat niet nodig was voor vrouwen. Het lijkt zo lang geleden maar het is nog geen honderd jaar terug! Er is vooruitgang, maar die is niet vanzelf gegaan. Die is gemaakt, bevochten door mensen die vooruit keken, die elkaar vonden, elkaar aanspraken op hun kracht en enthousiasme voor de toekomst.

Die vooruitgang is ook niet vanzelfsprekend. En het is al helemaal niet vanzelfsprekend dat die vooruitgang eerlijk wordt verdeeld. Dat is het nooit geweest. De tijden veranderen, maar wat blijft is dat mensen in vooruitgang moeten geloven, voor elkaar moeten staan. Mensen werken niet alleen voor zichzelf, maar voor elkaar, voor hun kinderen en voor de wereld die ze achterlaten. Er zijn forse problemen om op te lossen, het zal niet vanzelf gaan, er zal wat van mensen gevraagd worden, maar met elkaar weten we dat we het niet voor niets doen.

Wij willen dat mensen de kracht hebben om zelf verantwoordelijkheid te dragen voor hun leven en toekomst. Samen kunnen we meer van Nederland maken. Zodat het een land wordt waarvan iedereen denkt: ja, in zo'n land wil ik wonen! Een sterk land, waar mensen niet alleen maar goed zijn voor zichzelf, maar ook goed voor elkaar.

Samen sterker. De PvdA wil werken aan een beter Nederland. Daarom maakt dit programma zich er niet van af met een paar mooi leuzen; bij die ambitie hoort een programma dat veel om het lijf heeft. Zodat u precies kunt vinden wat we op de diverse gebieden willen, met concrete maatregelen. U zult het misschien niet met alles eens zijn, ieder mens maakt andere keuzes, maar als u het totale pakket herkent als iets dat u aanstaat dan hopen we op uw steun bij de verkiezingen. In het dikke pakket van voorstellen zult u een paar uitgangspunten herkennen die steeds terug komen en vertaald worden in praktische voorstellen:

- 1. Talent ontwikkelen en benutten.** We geloven in de kracht van de samenleving. Daarom willen we investeren in onderwijs, kennis, kunde, innovatie, en alle talenten in Nederland benutten. Onderwijs met minder schooluitval en betere zorg voor kinderen met problemen zodat geen grote groepen aan de kant blijven staan.
- 2. Versterken economie.** Het heeft geen enkele zin om over de verdeling van wel-

vaart te spreken, als het geld niet eerst wordt verdiend. Als we willen werken aan Nederland, dan is een sterke economie een voorwaarde. Dus willen we economisch groeien en kansen scheppen voor ondernemen. Onder andere door de werkgeverslasten aan de onderkant van de arbeidsmarkt te verlagen. We nemen ondernemen serieus, gaan nieuwe allianties aan met het bedrijfsleven en horen ook zijn klachten. Economische groei is goed voor Nederland, zeker als je de opbrengst eerlijk deelt tussen mensen. Met de groei betalen we de sociale voorzieningen die we belangrijk vinden.

- 3. Verbeteren kwaliteit van publieke dienstverlening.** Mensen verdienen waar voor hun belastinggeld. De overheid is er voor de mensen. De dienstverlening moet op orde zijn: niet van het kastje naar de muur of met anonieme 'instanties' communiceren. Contact met de overheid moet contact met een vriendelijk gezicht zijn, dat je helpt in plaats van tegenwerkt. Minder regels en meer vertrouwen. De menselijke maat is weer uitgangspunt.

- 4. Respect voor elkaar.** We leven met elkaar. Mensen moeten goed met elkaar omgaan. Dat wordt niet bij wet geregeld maar met respect voor elkaar. Respectloos gedrag kunnen we vaak wel aanpakken. Of het nu gaat om sociale zekerheid, het openbaar vervoer of het gedrag op straat: asociaal gedrag als fraude en misbruik, en onbeschoft gedrag worden niet getolereerd. We willen veiligheid op straat, in de tram en op de weg. Radicalisering wordt aangepakt. Buurten moeten leefbaar zijn: schoon, begaanbaar en vertrouwd. En ook de overheid moet met respect omgaan met mensen.
- 5. Oog voor morgen.** De wereld moet nog langer mee. Dus we kunnen haar niet opbranden en uitleven, maar moeten zorgen dat we ons land beter nalaten dan toen we het kregen. Daarom een schoon milieu en schone en duurzame energie. De toekomst is van onze kinderen. Daarom staan kinderen centraal en hebben we oog voor de vergrijzing.
- 6. Eerlijk delen.** De nadruk voor de PvdA ligt op het individu, de vrije mens die zijn of

haar eigen leven inricht, maar die zich ook geborgen weet in een samenleving waarin mensen zorgen voor elkaar. Zorg voor elkaar in Nederland, maar ook internationaal. De ruimte voor het individu en de zorg voor elkaar moeten in balans zijn, dat biedt de beste kansen en zekerheden in een veranderende wereld. Eerlijk delen is de solidariteit waarmee onze samenleving uiteindelijk het verste komt; samen staan we sterker.

Wat betekenen deze zes algemene uitgangspunten in de praktijk? Hierboven zag u al dertien praktische punten die een voorproefje geven. In de hierna volgende pagina's vindt u de rest van de plannen die de komende jaren in gesprek met de samenleving zullen worden uitgewerkt. Want alleen samen kunnen we Nederland nu en in de toekomst sterker maken.

DE LEDEN VAN DE VERKIEZINGSPROGRAMMACOMMISSIE

Paul Depla (41) is voorzitter van de verkiezingsprogrammacommissie. In het dagelijks leven is hij wethouder in zijn woonplaats Nijmegen. Paul studeerde Bestuurskunde en werkte eerder voor onder meer Felix Rottenberg.

Marleen Haage (26) is beleidsmedewerker bij de politie in Utrecht, wat tevens haar woonplaats is. Zij was bestuurslid van de Jonge Socialisten en van de PvdA afdeling Utrecht.

Ronald Plasterk (49) is bioloog, gespecialiseerd in moleculaire genetica en hoogleraar Ontwikkelingsbiologie aan de Universiteit van Utrecht. Daarnaast is hij directeur van het Hubrecht Laboratorium in Utrecht. Hij schrijft wekelijks een column in De Volkskrant en presenteert om de week een column bij Buitenhof.

Hans Spekman (40) is vice-voorzitter van de verkiezingsprogrammacommissie. Tot voor kort was hij wethouder in Utrecht van onder meer sociale zaken, maatschappelijke opvang en sport.

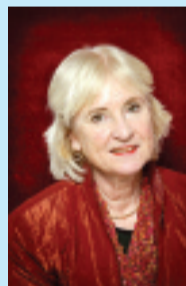
Arnold Jonk (37) is lid van het PvdA Partijbestuur, met ideeënontwikkeling in zijn portefeuille. In het dagelijks leven is hij lid van het directieteam van de EVD, een agentschap voor internationaal ondernemen en samenwerking.

Monika Sie Dhan Ho (39) is stafmedewerker bij de WRR. Zij doceerde aan de Erasmus Universiteit Rotterdam bij de vakgroep Politicologie. Verder was zij o.a. werkzaam bij de Universiteit Leiden. Daarnaast is Monika voorzitter Zuid-Noord Commissie van de PvdA en was lid van de beginselcommissie die het nieuwe PvdA beginselmanifest schreef.

Ahmed Aboutaleb (44) is sinds enkele maanden aan zijn tweede periode als wethouder in Amsterdam begonnen. Hiervoor was hij directeur van de sector Maatschappelijke, Economische en Culturele Ontwikkeling (MEC) van de Bestuursdienst van de gemeente Amsterdam en bestuurder van FORUM.

Trude Maas-Brouwer (59) is voor de PvdA lid van de Eerste-Kamerfractie. Daarnaast is zij president van Hay Vision Society en bekleedt zij diverse commissariaten. Hiervoor was zij o.a. werkzaam bij Origin Nederland (de laatste jaren als lid van de directie), leidde zij diverse business units van BSO en Origin en was zij adjunct-directeur van CITO.

Steve Stevaert (52) is gouverneur van Belgisch Limburg en oud-leider van onze Belgische zusterpartij, de SPa. Na een aantal jaren in de horeca te hebben gewerkt, kreeg hij een zetel in de provincieraad van Limburg. Daarna was hij o.a. burgemeester van Hasselt en Minister van Mobiliteit en Ruimtelijke Ordening. In 2004 is hij benoemd tot Minister van Staat.

Ybo Buruma (51) is jurist en in het dagelijks leven hoogleraar strafrecht aan de Radboud Universiteit Nijmegen. In het verleden heeft hij o.a. meegewerkt aan de parlementaire enquêtecommissie Onderzoeksmethoden (commissie Van Traa) en was hij adviseur bij het onderzoek naar de Schiedammer Parkmoord.

May-May Meijer (34) is adviseur bij Zero Kap, een vermogensfonds op het gebied van microkredieten en daarnaast universitair docent bij de werkgroep Filantropie aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Ze is voorzitter geweest van het Promovendi Netwerk Nederland en heeft les gegeven voor Amnesty International over mensenrechten op lage scholen.

Hedwig Verhoeven (35) is directeur van het Munttheater in Weert. Zij studeerde Theater-, Film en Televisie Wetenschappen. Hiervoor was zij werkzaam als beleidsmedewerker bij de Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties (VSCD) en seniorproducer bij de AVRO.

Wim Derksen (54) is directeur van het Ruimtelijk Planbureau en hoogleraar Bestuurskunde in Rotterdam. Hij woont in Den Haag. In het verleden was hij lid van de WRR en hoogleraar Bestuurskunde in Leiden.

Marjan Minnesma (39) is directeur van Dutch Research Institute for Transitions (DRIFT) aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Zij was onder andere werkzaam bij Greenpeace, Instituut voor milieuvraagstukken (VU) en NOVEM.

Matthijs Visser (34) is mededingingseconoom bij RBB Economics in Den Haag. Hiervoor was hij onder meer werkzaam bij het Ministerie van Economische Zaken, de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) en DG Concurrentie van de Europese Commissie.

Louise Gunning-Schepers (55) is sinds januari 2001 voorzitter van de Raad van Bestuur van het Academisch Medisch Centrum (AMC/UVA) in Amsterdam. Hiervoor was zij o.a. hoogleraar Sociale Geneeskunde, lid van de WRR en de Gezondheidsraad.

Michiel Mulder (26) is vastgoedeconoom bij de gemeente Zoetermeer en bestuurslid van het Alternatief voor Vakbond. Hij studeerde Economie aan de VU en was beleidsmedewerker voor de Tweede-Kamerfractie in Den Haag. Michiel is sinds enkele maanden gemeenteraadslid in Amsterdam en vice-fractievoorzitter.

Ondersteuning:

Lianne Raap, Michael Juffermans, Geke van Velzen, Madeleine de Vries en Marie Louise Verschure

Fotografie: Tessa Posthuma de Boer

WERKEN AAN HET NEDERLAND VAN MORGEN

KINDEREN EERST!

We geloven in de toekomst van Nederland. We moeten daarom werken aan het Nederland van morgen. Dat betekent fors investeren in de kracht van de jeugd. Zij is onze toekomst. Daarom stelt de PvdA kinderen voorop.

Als ouder wil je het beste voor je kind. Dat begint bij het moment dat je kind als baby in de wieg ligt en die zorg houdt eigenlijk nooit meer op. De opvoeding van kinderen wordt steeds ingewikkelder. De druk op gezinnen neemt toe. Op straat is er weinig ruimte voor kinderen om veilig te kunnen spelen. Ook kinderen worden geconfronteerd met de verruwing in de samenleving, en ze doen daar zelf vaak aan mee. Het pesten op scholen, het toegenomen alcoholgebruik onder tieners zijn zorgelijke ontwikkelingen die de kansen voor kinderen verminderen. De samenleving moet daarom kindvriendelijker worden.

Opvoeden is in de eerste plaats de verantwoordelijkheid van ouders, en dat gebeurt primair in het gezin. Dat betekent niet dat ouders maar aan hun lot moeten worden overgelaten. Ouders moeten kunnen vertrouwen op goede zorg en opvang van hun baby's en peuters. Ze moeten weten dat, ongeacht de opleiding die wordt gevolgd, hun kinderen in een veilige omgeving goed onderwijs krijgen, en dat er na hun opleiding werk is. En in de – gelukkig zeldzame – gevallen dat ouders de opvoeding van hun kinderen niet zelf aankunnen, krijgen ze – desnoods gedwongen – hulp.

GOEDE OPVANG EN ZORG VERZEKERD

'Kinderen eerst' begint bij het begin. En dat is de geboorte. Het geluksgevoel. Het inschrijven bij de burgerlijke stand. Thuis of in het ziekenhuis zorgeloos genieten van de eerste dagen en weken. Maar dan houdt het kraamverlof op en moet je nadenken over hoe je alles gaat organiseren. Misschien zijn er ouders of schoonouders die kunnen helpen. Maar meestal ben je aangewezen op kinderopvang. En die moet goed zijn. Want je kind draag je niet zo maar over. Je kind moet zich op zijn gemak voelen. Je moet je er als ouder goed bij voelen. Is dat nu altijd zo? Nee, lang niet altijd. Natuurlijk werken er in de kinderopvang prima mensen met hart voor kinderen. Maar de kwaliteit van de kinderopvang is nog niet goed genoeg. Veel ervaren krachten stoppen, moegestreden van het met te weinig mensen aandacht geven aan zoveel kinderen. Bovendien is het regelen van kinderopvang vaak een bureaucratisch gedoe. Het moet echt anders, beter. Andere landen laten dat zien dat dat kan. In Nederland hebben we nog een wereld te winnen. We willen een goede en toegankelijke kinderopvang. Dat draagt er toe bij dat kinderen echt gelijke kansen krijgen. En het is goed voor de ontwikkeling van het kind. Want kinderopvang van goede kwaliteit geeft kinderen de kans om te kunnen spelen en leren met leeftijdsgenootjes. Maar het is ook goed voor ouders. Kinderopvang biedt hen meer kansen om zorg voor hun gezin en werk te combineren.

- De kwaliteit van de kinderopvang gaat omhoog. Huisvesting, veiligheid, het opleidingsniveau van de beroepskracht en de informatie aan de ouders moet de kwaliteit hebben dat je als ouder je kind er met een gerust hart aan toevertrouwt. Deze eisen liggen hoger dan de huidige normen. Ook wordt er goed toezicht gehouden op de onderwijskundige kwaliteit.
- Betaalbare kinderopvang. Kinderopvang is nu voor veel mensen veel te duur. Veel ouders, in de praktijk vooral moeders, kunnen het inkomen dat zij verdienen meteen weer afstaan aan het kinderdagverblijf. De PvdA wil kinderopvang als basisvoorziening voor alle kinderen van 0-12 jaar. Drie dagen opvang zijn gratis. Meer dagen kan tegen bijbetaling naar draagkracht.
- De tijden van kinderopvang worden flexibeler. Ook als je geen 9 tot 5 baan hebt, moet je er iets aan hebben.
- In de kinderopvang krijgen alle kinderen de kans zich van jongs af aan spelenderwijs te ontwikkelen en te leren. Voor de ontwikke-

Kinderen eerst! Drie dagen per week gratis en kwalitatief goede kinderopvang voor iedereen.

ling van kinderen is het belangrijk dat ouders betrokken zijn en goed Nederlands spreken en schrijven. Daarom wordt aangehaakt bij inburgering en opvoedingsondersteuning, daar horen taallessen en alfabetiseringstrajecten voor ouders bij.

- Moeders en vaders krijgen samen een kind. Terecht willen steeds meer ouders voor een belangrijk deel samen voor hun kinderen kunnen zorgen, zeker als ze nog erg klein zijn. Daarom komt er een goede algemene regeling voor ouderschapsverlof gedurende zes maanden tegen 70% van het minimumloon, waarbij vaders en moeders zelf

kunnen bepalen hoe ze dit verlof onderling verdelen.

- Er komen ouder- en kindcentra waarin ouders en kinderen op één plek alle hulp kunnen vinden. Hier is aandacht voor preventie en zorg, en wordt babysterfte voorkomen. Ouders kunnen hier ook terecht met opvoedkundige problemen. Kinderen die hier niet komen worden niet vergeten: medewerkers van de ouder- en kindcentra gaan deze kinderen opzoeken en samen met de ouders bekijken of zij ondersteuning nodig hebben.

KINDEREN BESCHERMD

Goede kinderopvang is van groot belang voor de kansen van kinderen. Maar daarmee zijn we er in de huidige samenleving niet. In veel steden is nauwelijks fysieke ruimte voor kinderen en zijn kinderen relatief vaak slachtoffer in het verkeer. Het is niet te accepteren dat kinderen slachtoffer worden van misbruik. Kinderen verdienen bescherming. De samenleving moet kindvriendelijker worden. Dat betekent ook aandacht voor kinderen die uit de band dreigen te springen; vroeg ingrijpen helpt. De toekomst van een kind mag niet worden verpest door bureaucratie rompslomp of heen en weer geschuif tussen instellingen. Tegelijkertijd moeten kinderen die zich sociaal gedragen ervaren dat dit ook van hen niet wordt geaccepteerd.

- Het is onacceptabel dat elk jaar zo'n 50.000 kinderen slachtoffer worden van misbruik. Er komt een meldingsplicht van misbruik voor mensen die vanuit hun werk met kinderen te maken hebben. Na een melding moeten kinderen ook direct kunnen worden geholpen.
- Teveel kinderen worden slachtoffer in het verkeer. Buurten moeten verkeersveiliger worden gemaakt, bijvoorbeeld door het creëren van veilige routes. Kinderen moeten lekker buiten kunnen spelen. Er moeten voldoende veilige en schone speeltuinen zijn.
- Betere opvoedingsondersteuning en gezinscoaching voor ouders die het alleen niet redden. Als er signalen zijn dat het met een kind de verkeerde kant opgaat, moet worden ingegrepen. Ouders die weigeren mee te doen, kunnen daar toe worden gedwongen.
- Als een kind spijbelt moet dit binnen een maand door de 'spijbelrechter' behandeld worden.

- Gestrafte jongeren gaan overdag naar school of werk en zitten 's avonds hun straf uit.

- Aanpak van criminaliteit bij de jeugd vergt betere coördinatie van betrokken instanties. Er moeten goede afspraken komen welke instantie het initiatief heeft. Blijft dat onduidelijk, dan mislukken projecten zoals de 'patserprojecten' waarbij, als het goed was gegaan, een slimme combinatie van strafrechtelijke, bestuursrechtelijke en fiscale dwangmiddelen het mogelijk had gemaakt om effectief op te treden tegen leiders van jeugdbendes.

JEUGDZORG

Jeugdzorg is van groot belang om achterstanden en problemen bij de jeugd te voorkomen en verhelpen. Wachtlijsten in de jeugdzorg kan de overheid zich niet permitteren. Er zijn toch ook geen wachtlijsten bij de

brandweer? Ook vallen kinderen nu vaak tussen wal en schip door de onoverzichtelijkheid van organisaties die zich met jeugd bezighouden. De PvdA vindt dat ontoelaatbaar.

- De PvdA gaat de wachtlijsten in de jeugdzorg wegwerken door voldoende personeel aan te nemen en voor voldoende vervolgoevang te zorgen.
- De organisatie van de jeugdzorg moet drastisch versimpeld worden. Bureaus voor Jeugdzorg moeten lokaal aangestuurd worden om te voorkomen dat kinderen de weg kwijt raken in het oerwoud van organisaties en instellingen die allemaal op verschillende niveaus actief zijn. De grotere centrumgemeenten krijgen de regiefunctie om alles wat met jeugd te maken heeft goed te organiseren.
- Er moet betere opvang komen voor kinderen met een combinatie van problemen. Zij mogen niet van de ene naar de andere instelling worden geschoven.

ONDERWIJS: DE BASIS VAN HET NEDERLAND VAN MORGEN

Werken aan het Nederland van morgen, betekent investeren in het onderwijs van vandaag. Het belang van goed en toegankelijk onderwijs kan moeilijk worden overschat. Daarmee wordt geïnvesteerd in de talenten van onze jeugd. Vanaf het moment dat ze voor het eerst het schoolplein oplopen tot het moment dat ze met een diploma de school vaarwel zeggen. Goed en toegankelijk onderwijs biedt de jeugd de beste garantie voor een kansrijke toekomst. Het is de emancipatiemotor bij uitstek. Dat was het 100 jaar geleden en dat is het nog steeds. Goed onderwijs vormt kinderen, in kennisvaardigheden, maar ook in sociaal-cultureel opzicht. Goed onderwijs draagt bij aan de vorming van het Nederland van morgen.

Goed onderwijs is ook in het belang van Nederland. De komende jaren wordt krapte

op de arbeidsmarkt zichtbaar. Door de vergrijzing stromen velen uit. Tegelijkertijd vraagt de arbeidsmarkt om steeds beter opgeleid personeel door het wegvallen van laaggeschoolde arbeid en het toenemen van kennisintensieve arbeid. We kunnen geen enkel beschikbaar talent missen. Daarom zijn forse investeringen in het onderwijs noodzakelijk.

De afgelopen jaren is een onderwijsbeleid gevoerd van sluipende afbraak. Onderwijsinstellingen zijn er niet meer zeker van hoeveel geld zij kunnen verwachten van Den Haag. Zij zijn daarmee afhankelijk geworden van de grillen van Den Haag. Maar er is meer dat de kracht van het onderwijs ondermijnt. De arbeidsmarktpositie en het carrièreperspectief van leraren zijn niet goed genoeg, waardoor ervaren en kwalitatief goede mensen het

onderwijs vaarwel zeggen. Daarnaast hebben de fusies in het onderwijs de menselijke maat aangetast. Waar geborgenheid verdwijnt, ligt anonimiteit op de loer. Dat is niet goed voor kinderen, zeker niet op scholen waar veel wordt gespild en de schooluitval groot is. Die trend wil de PvdA keren. De PvdA streeft naar kleinere scholen. Nederland heeft behoefte aan vakmensen. Ondertussen verspillen we talent door uitval in het VMBO én het MBO. Dat moet beter. Tegengaan van schooluitval verdient topprioriteit, terwijl doorstroming van het ene naar het andere onderwijstype weer wordt bevorderd. Tenslotte staat de toegankelijkheid van het onderwijs onder druk door de snel stijgende schoolkosten.

Geld is altijd schaars, ook voor het onderwijs. Er moeten keuzes worden gemaakt. De PvdA zet sterk in op investeringen waar het maat-

schappelijk rendement het hoogst is en de zelfredzaamheid van mensen relatief laag. Dat betekent veel extra investeren in voor-schoolse opvang, het primair onderwijs en het VMBO. Daarnaast willen we voor de komende jaren de scholen ruimte geven. Dat betekent geen grote stelselwijziging maar rust aan het front zodat mensen op een goede manier hun werk kunnen doen: namelijk het onderwijzen en vormen van de talenten van onze jeugd. Goed onderwijs zonder goede leerkrachten bestaat niet. Daarom vinden we dat het leraarschap aantrekkelijker moet worden. Leraren die lesgeven in kansarme wijken of dorpen of aan lastige kinderen zouden de waardering voor dat belangrijke werk terug moeten zien op hun salarisstrook. Leraren worden steeds vaker geconfronteerd met asociaal en agressief gedrag. Daar mogen we ons nooit bij neerleggen.

BASISONDERWIJS: VERANKERD IN DE BUURT

Het basisonderwijs is cruciaal voor de ontwikkeling van een kind. Als je denkt aan de staat van veel schoolgebouwen, en beseft dat in sommige steden grote groepen kinderen niet meedoen aan de Cito-toets omdat ze dat niveau niet aankunnen, weten we dat investeringen in het basisonderwijs een bittere noodzaak zijn.

- Scholen verdienen een beter onderhoud. De PvdA vindt het niet toelaatbaar dat kinderen les krijgen in gebouwen die versleten zijn en niet beschikken over de voorzieningen van deze tijd. Zo is het niet te verkroppen wanneer wc's op scholen niet hygiënisch zijn.
- Bij voorkeur zijn de leerlingen op scholen in het primair onderwijs een afspiegeling van de buurt. Aanmelding voor primair onderwijs gebeurt vanaf twee jaar en ouders worden hierover voorgelicht, zodat alle ouders een eerlijke kans krijgen op plaatsing op de gewenste school.
- Gemeenten en schoolbesturen komen in de positie om niet-vrijblijvende afspraken te maken over het realiseren van gemengde scholen in wijken waar dat mogelijk is. De vrijheid van ouders om de school te kiezen voor hun kinderen staat daarbij voorop.
- Scholen leveren een belangrijke bijdrage aan het voorkomen van asociaal gedrag. Leerkrachten krijgen de ruimte de overdracht van normen en waarden in te passen in het bestaande curriculum.

- De leraar is de ware held van de kennis-economie. In de arbeidsvoorwaarden van leraren op de basisschool (en het VMBO) komt 10% ruimte voor salarisverhoging, scholing en verlagen van het aantal lesuren zodat er meer ruimte ontstaat voor een grotere variatie in carrièremogelijkheden.
- Jonge kinderen hebben vaak niet de ruimte om veel buiten te spelen, zeker niet in drukke steden. Op vroege leeftijd ontstaat zo bewegingsachterstand. Om dit te bestrijden, moet op de basisschool een goed en professioneel aanbod van sport zijn dat wordt gegeven door vakleerkrachten. Ook leren alle kinderen op school weer zwemmen.
- Weer Samen Naar School pakt niet voor alle kinderen positief uit. In de groei van het aantal leerlingen in het LWOO (Leerwagondersteunend Onderwijs) zien we teveel kinderen die naar het speciaal onderwijs hadden moeten gaan. Dat levert in het voortgezet onderwijs een geweldige bron van uitval op. Toegang tot speciaal onderwijs moet ruimhartiger worden om latere problemen te voorkomen. De indicatiestelling wordt vereenvoudigd: het advies van de school wordt opgevolgd en bij twijfel wordt de gemeente belast met het uitvoeren van een professionele second opinion. Het belang van het kind staat centraal.

VMBO/MBO: DE VAKMENSEN VAN MORGEN

We hebben behoefte aan vakmensen. Nu wordt veel talent verspild omdat teveel jongeren vroegtijdig het VMBO verlaten. Die schooluitval moet met de grootste spoed worden aangepakt. Achterstanden in de kwaliteit van schoolgebouwen worden weggerukt. Praktijklokalen van het VMBO/MBO moeten goed zijn en voldoen aan de eisen die in de praktijk buiten school worden verlangd. Het VMBO verdient een forse investering.

- Om uitval te voorkomen, pakken we de negatieve gevolgen van de grootschaligheid aan; er wordt gestreefd naar kleinere scholen binnen grotere bestuurlijke eenheden.
- Een groot deel van de uitval na het VMBO op de ROC's wordt veroorzaakt door een verkeerde keuze van de vervolgopleiding. Dat kan deels worden voorkomen door in samenspraak met ROC en CWI een zwaarwegende beroeps- en opleidingskeuzetest aan te bieden. Binnen ROC's moeten er opvangklassen komen voor die leerlingen die uitvallen omdat ze een verkeerde studiekeuze hebben gemaakt. Zo blijven ze in beeld en kunnen ze worden geholpen bij het maken van een nieuwe, betere studiekeuze. Om scholieren goed te begeleiden in hun vervolgopleiding is het belangrijk

dat in het VMBO echt invulling wordt gegeven aan het mentoraat.

- Het koppelen van slagingspercentages aan budget en het maximaal aantal leerlingen leidt ertoe dat kinderen steeds sneller naar een opleiding onder hun niveau worden gestuurd. Talent wordt zo niet benut.
- Sommige jongeren vallen uit omdat ze niet kunnen voldoen aan de vaak theoretische eisen van de startkwalificatie, terwijl ze wel goede vakmensen of vakvrouwen zijn die hun weg binnen een bedrijf weten te vinden. Geef die jongeren de ruimte en hinder hen niet met die dwangmatige standaard theoretische startkwalificaties, maar zorg voor een praktijkgericht diploma. Daarom moet er meer maatwerk komen in het diplomasysteem van het VMBO. Zodat de ambitie 'niemand van school zonder diploma' recht doet aan de mogelijkheden en toekomst van een kind.
- Het VMBO is voor veel scholieren overigens allesbehalve het eindstation. Scholieren die willen doorleren moeten daartoe worden aangemoedigd. Van het VMBO naar het MBO of doorstromen naar de HAVO. Stapelen moet weer makkelijker worden: het is een teken van succesvolle emancipatie.

HAVO/VWO: RUST AAN HET FRONT

Na alle stelselwijzigingen van de afgelopen jaren is rust aan het front nodig. Rust om leraren de tijd en ruimte te geven om te werken aan de kwaliteit van het onderwijs. Rust om het bestaande systeem bij te sturen waar nuttig en nodig. Het voortgezet onderwijs moet voor ouders betaalbaar blijven.

- Omdat de kosten van schoolboeken de pan uitrijzen, wil de PvdA dat scholen een boekenfonds instellen waar ouders de schoolboeken voor hun kinderen kunnen huren in plaats van kopen.
- HAVO- en VWO-opleidingen dienen jongeren voor te bereiden op hoger onderwijs. De selectiekwaliteit van het HAVO- en het VWO-examen wordt hersteld.

HOGER ONDERWIJS EN WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK

Het Hoger Beroepsonderwijs en het Wetenschappelijk Onderwijs moeten toegankelijk zijn en blijven voor iedereen die de capaciteiten heeft om zich op het hoogste niveau te ontwikkelen en moeten van kwalitatief hoog niveau zijn. Mede door de inzet van de PvdA kunnen studieleningen nu meer naar draagkracht worden terugbetaald, zijn de leenmogelijkheden verruimd en is het terugbetalingstarief verlaagd. Het huidige studiefinancieringssysteem werkt echter nog lang niet optimaal.

Nederland investeert – zeker in vergelijking met andere landen – weinig in het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek. Die investeringen moeten omhoog en er moet ruimte zijn om te excelleren, voor studenten, wetenschappers en instellingen. We willen in het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek geen eenheidsworst, studenten moeten wat te kiezen hebben. De PvdA stelt de student centraal in het hoger onderwijs.

- De mogelijkheden om te lenen worden verruimd, zodat ook kan worden geleend voor

een studie in het buitenland of voor een privaat aangeboden en door de overheid erkende hogere opleiding. Studeren in Cambridge of China kan een waardevolle bijdrage leveren aan de studie. Tegelijkertijd moet studeren in Nederland voor buitenlandse studenten aantrekkelijker worden.

- Er komt een ombudsman waar studenten met klachten terecht kunnen over de kwaliteit en organisatie van het onderwijs. Studenten moeten er van op aan kunnen dat ze waar voor hun geld krijgen, en dat ze terecht kunnen bij een onafhankelijke instantie die serieus naar klachten kijkt.
- Universiteiten en HBO-instellingen gaan beter samenwerken, met behoud van eigen identiteit. Dit kan ook de doorstroming van studenten verder bevorderen. Universiteiten en HBO-instellingen krijgen de ruimte om maatwerk te leveren, en dus de mogelijkheid om te investeren in kwaliteit en verscheidenheid zodat er voor studenten iets te kiezen valt.

Onderwijs op het VMBO: de uitval in het VMBO moet drastisch omlaag. Met onderwijs gericht op kennis en kunde in veilige, schone en kleinere scholen.

- De ervaringen met het open bestel, collegedifferentiatie en experimenten met selectie worden goed geëvalueerd. Er zal worden ingegrepen als blijkt dat de toegankelijkheid van het hoger onderwijs in gevaar komt.
- Er wordt 10% extra geïnvesteerd in het ongebonden en zuiver wetenschappelijk onderzoek, naast een forse impuls voor het

onderzoek in de tweede geldstroom (NWO). Het moet weer aantrekkelijk worden om (top-)onderzoeker of docent te worden op de universiteit.

- Het bureaucratische onderwijsmanagement op HBO's en universiteiten moet flink worden afgeslankt. We schaffen tijdverslindende zelfevaluatie af.

JONGEREN AAN HET WERK

Een goede eerste stap op de arbeidsmarkt is van groot belang. Blijft die stap uit, dan dreigt een langdurige carrière als werkloze. Daar mogen we ons niet bij neerleggen. We kunnen geen talent verspillen. Er is voldoende werk. Op talloze plekken komen instellingen, organisaties en bedrijven handen tekort, en dat tekort zal de komende jaren alleen maar groter worden. Voor een sterk en sociaal Nederland van morgen hebben we nu alle talenten hard nodig.

- Jongeren tot 27 jaar moeten naar school gaan of werk hebben. Voor werkloze jongeren gaat een leer/werkplicht gelden. Voor jongeren die niet mee willen werken en bij wie gedragsproblemen meespelen worden onorthodoxe oplossingen niet geschuwd; dat kan in de vorm van opvang en disciplineren en sociale dienstplicht.
- Stageplaatsen zijn belangrijk voor het afronden van de opleiding en de voorbereiding op werk. Momenteel bestaat er een gebrek aan stageplaatsen en leerwerkplaatsen, terwijl personeelstekorten dreigen. De PvdA stelt voor om in alle bedrijven en instellingen minimaal één stageplaats op

iedere vijftig werknemers beschikbaar te stellen. Stageplaatsen zijn niet vrijblijvend. Wie zich niet inzet op zijn stageplek, wordt daar stevig op aangesproken, door de school en door de werkgever.

- Werkgevers krijgen een premieverlaging als ze jongeren in dienst nemen. Er komt een no-riskpolis die werkgevers van deze jongeren beschermt tegen de kosten van ziekteverzuim.
- De leeftijd voor het minimumjeugdloon gaat van 23 naar 21 jaar.
- Jongeren krijgen een sociaal dienstrecht: met een beurs worden zij in staat gesteld maatschappelijk relevant werk te doen.

Foto: Flip Franssen / Hollandse Hoogte

Stageplaatsen: er zijn meer stageplaatsen nodig. In alle bedrijven en instellingen komt er minimaal één stageplaats op iedere 50 werknemers.

PvdA-ideeënfabriek

De verkiezingsprogramma commissie wilde in de aanloop naar het programma zoveel mogelijk plannen en ideeën van leden en belangstellenden verzamelen om te verwerken in het programma. Met deze ideeën ging ook de websiteredactie van de PvdA aan de slag. Op 1 juni 2006 presenteerde de websiteredactie iets nieuws op de PvdA website: De Ideeënfabriek. Een plek op de website waar alle ideeën voor het verkiezingsprogramma werden verzameld.

Via het ledenblad Rood, de PvdA nieuwsbrief, een e-mailing naar de leden en een oproep op de homepage van PvdA.nl werd iedereen gevraagd om ideeën voor het verkiezingsprogramma in te sturen. De Ideeënfabriek bundelde deze ideeën en bood tevens de mogelijkheid aan de bezoekers van pvd.nl om aan te geven welke ideeën men het beste vond. Een 'rankingsysteem' zorgde ervoor dat het populairste idee bovenaan kwam te staan en het minst populaire onderaan. Er werd massaal gereageerd via ideeënfabriek@pvd.nl. In totaal werden er bijna 400 ideeën aangeleverd!

Ook werd er massaal gestemd, zelfs gedurende de zomermaanden. De programmacommissieleden namen nauwgezet kennis van alle ideeën en gaven soms direct commentaar. Soms werd een idee meteen geschikt bevonden voor opname in het programma, maar er zaten er ook bij waar de commissie het niet mee eens was. Soms was een onderwerp al binnen de commissie aan de orde geweest en werd deze direct geagendeerd. Over talloze onderwerpen kwamen ideeën binnen: over investeren in duurzame energie, de multimediale ondersteuning van het onderwijs, het fiscaal

aftekmaken van groene investeringen, goed openbaar vervoer, bestrijden van discriminatie op de arbeidsmarkt tot en met de afschaffing van de no-claim in de zorg.

Het idee dat de meeste stemmen kreeg kwam van Joep Kruijssen uit Nijmegen. Hij pleitte voor een Generaal Pardon en maar liefst 800 mensen steunden zijn voorstel:

"In het verkiezingsprogramma zou het generaal pardon moeten worden opgenomen, zoals dat op het laatste congres is geformuleerd. De steeds uitgestelde behandeling van de dossiers van buitenlandse gasten die al zo lang wachten is onmenselijk. Geen mens is immers illegaal."

Programmacommissielid Hans Spekman reageerde als volgt:

"Dagelijks zie ik in Utrecht de gevolgen van het beleid van Verdonk langkomen. Een gebrek aan zorgvuldigheid ten opzichte van vreemdelingen wordt gezien als een gerechtvaardigd onderdeel van het vreemdelingenbeleid. Dat is een drogreden en een schande. Het PvdA congres heeft zich uitgesproken voor een specifieke pardonregeling voor degenen die onder de oude vreemdelingenwet asiel hebben aangevraagd en vindt dat deze regeling moet gelden voor allen die voor 1 april 2001 in Nederland asiel hebben aangevraagd, ongeacht hun huidige juridische status, voor zover zij geen ernstige delicten hebben gepleegd. Bij de toepassing van de criteria voor de pardonregeling is coudance geboden en het hoofddoel van het beëindigen van een humanitaire crisissituatie dient steeds voor ogen te worden gehouden. De PvdA zal zich voor de verwezenlijking van een dergelijke pardonregeling beijveren; en dat dient de inzet van de PvdA bij mogelijke coalitiebesprekingen te zijn. Ook ik (en de programmacommissie) ondersteunen dit idee van Joep Kruijssen."

Naast deze speciale aandacht voor het idee van Joep Kruijssen heeft de redactie van de PvdA-website nog vijftien in het oog springende of tot de verbeelding sprekende ideeën geselecteerd. De afzenders van deze ideeën werden op de foto gezet en kort geïnterviewd over de achtergrond van het idee en eventuele inspiratiebronnen. Dit gaf een buitengewoon leuke indruk van 'de mens achter het idee'.

Zoals bijvoorbeeld Sebastiaan Klaassen uit Alphen aan den Rijn. Hij stuurde het volgende idee in:

"No no-claim! Wat mijns inziens zeker in ons verkiezingsprogramma moet, is het voorstel de no-claimregeling in de zorg af te schaffen. In de eerste plaats omdat deze maatregel onrechtvaardig is, aangezien zij mensen straft voor het feit dat zij de pech hebben om ziek te worden. Daarbij komt nog dat de regeling veel administratieve lasten en uitvoeringskosten oplevert én (volgens Zorgverzekeraars Nederland) niet of nauwelijks tot gedragsbeïnvloeding leidt."

Hij lichtte zijn inzending als volgt toe:

"Dit idee heb ik ingediend vanuit mijn persoonlijke situatie. Mijn moeder is chronisch ziek en daardoor zie ik van dichtbij hoeveel

Foto: De Beeldredactie

Sebastiaan Klaassen

ellende en kosten dit met zich meebrengt. Als je gezond bent moet je dankbaar zijn en niet klagen over je verzekeringspremie. Ik heb ook eigenlijk nooit een goede reden gehoord voor het no-claim systeem. Waar zou het goed voor zijn, het zadelt de verzekeringsmaatschappijen alleen maar op met veel rompslomp. Maar het belangrijkste is dat het gewoon niet rechtvaardig is. Zelf heb ik na ontvangst van mijn no-claim het geld direct op de rekening van mijn moeder gestort. De Ideeënfabriek vind ik een goed idee. Toen ik een mailtje kreeg met de vraag of ik ideeën wilde aanleveren voelde ik me zelfs vereerd. Je hebt het gevoel dat je ergens lid voor bent. Ik heb goed naar de andere ideeën gekeken en er staan echt aardige ideeën tussen. En het is ook netjes dat de commissieleden reageren"

De overige portretten zijn te vinden op de website van de PvdA. Alle ingediende ideeën kunt u terugvinden op de website: www.pvd.nl/ideeënfabriek. De PvdA verkiezingsprogramma commissie is iedereen die heeft bijgedragen aan de Ideeënfabriek veel dank verschuldigd.

Foto: De Beeldredactie

Joep Kruijssen

WERKEN AAN EEN STERK & SOCIAAL NEDERLAND

We willen nogal wat: een Nederland met publieke voorzieningen om trots op te zijn. Onderwijs dat mensen laat ontdekken wat ze kunnen. Een oude dag zonder financiële zorgen. Kinderen die opgroeien in veiligheid. De zekerheid dat wanneer je je baan verliest, je snel weer nieuw werk vindt. Ruimte in je leven voor andere dingen dan alleen werk. Want is het niet belangrijk om naast je werk de tijd te hebben om een ziek familielid te kunnen bijstaan, te kunnen doorleren, of gezamenlijk de kinderen te kunnen opvoeden?

Dat zijn enorme ambities, en om dat te kunnen betalen moeten we eerst het geld met elkaar verdienen. Nederland heeft daarom een sterke economie nodig. Voor een sterke economie hebben we sterke bedrijven nodig. We moeten ruimte bieden aan ondernemers, zowel grote als kleine bedrijven.

Daarnaast hebben we de inzet en talenten van alle Nederlanders nodig. Het is goed nieuws dat op dit moment de economie aantrekt, maar we zijn er nog lang niet. Nog steeds zitten mensen gevangen in een uitkering, terwijl hun inzet bij scholen, bedrijven en ziekenhuizen hard nodig is. Nederlandse bedrijven hebben de kracht om de internationale concurrentie aan te kunnen, maar vinden onvoldoende de weg naar onderzoeksinstituten die hun de wapens voor die competitie kunnen leveren. Wie boven de vijftig is, is bang zijn baan te verliezen en nooit meer aan de slag te kunnen. Onze ambitie is om al het talent en alle kracht die in onze samenleving zit aan te boren.

De PvdA staat voor een sterke economie, waarbij eerlijk delen een belangrijk uitgangspunt is. Het kabinet heeft de rekening eenzijdig neergelegd bij de mensen die het minste vlees op de botten hebben. Of het nu ging om de inkomens, woonlasten of kosten voor zorg: de zwakste schouders kregen het het zwaarst te verduren. De tegenstellingen tussen arm en rijk zijn de laatste jaren toegenomen. Voedselbanken zijn een bittere werkelijkheid geworden. De 'hervormingen' in de sociale zekerheid betekenden vooral het beknipten op de rechten van werknemers. Toch pleiten sommige partijen nog voor het versoepelen van de ontslagregels.

De PvdA wil deze ontwikkeling stoppen. Lusten en lasten moeten eerlijk worden verdeeld, in goede en slechte tijden. Voor de PvdA zijn sterk en sociaal twee kanten van dezelfde medaille. Een sterke economie is het beste fundament voor een duurzaam sociaal stelsel en de economie heeft baat bij een samenleving waarin mensen er zeker van zijn dat ze niet worden afgeschreven als ze even aan de kant staan. Het moet lonen om te blijven investeren in je krachten. Een fatsoenlijk bestaan moet voor iedereen gegarandeerd zijn. Waar de laatste kabinetten deze balans uit het oog hebben verloren, wil de PvdA dit evenwicht herstellen. Met ruimte voor een sterke economie, een activerend werkgelegenheidsbeleid en een sociaal beleid dat mensen stimuleert en ondersteunt waar het kan, en ingrijpt wanneer mensen misbruik maken van de sociale zekerheid.

EEN STERK NEDERLAND

Ondernemerschap is cruciaal voor een sterke economie. Om sterk te blijven, moet er ruimte zijn voor ondernemen en voor innovatie. Nederlandse bedrijven kunnen de concurrentiestrijd met Chinese, Braziliaanse en Amerikaanse bedrijven nooit winnen op de arbeidskosten. Om te overleven, zullen we in Nederland moeten inzetten op kwaliteit van producten. Dat vereist briljante ontwerpers, creatieve genieën voor verleidelijke ontwerpen en goed opgeleid productiepersoneel. Niet alleen in de Randstad; veel van onze beste bedrijven komen van daarbuiten (denk aan Philips). Ook in de andere regio's liggen enorme kansen, iedereen kan meetellen. Daarom zetten we als PvdA in op het versterken van de economische positie van regio's.

RUIMTE VOOR ONDERNEMEN

De PvdA neemt ondernemers serieus. We zijn trots op onze multinationals zoals Shell, Unilever, DSM en ABN/AMRO. Maar een sterk midden- en kleinbedrijf is net zo belangrijk. Het MKB is de ruggengraat van de economie en de plek waar veel vernieuwing wordt gerealiseerd.

Samen met werknemers zoeken ondernemers kansen, in Nederland en daarbuiten. Buitenlandse bedrijven komen naar Nederland om zich te vestigen en om de concurrentie aan te gaan. Een wereldwijde markt en een wereldwijde concurrentie gaan hand in hand. Daar heeft ons land veel economische groei aan te danken. Als we blijven investeren in de kwaliteit van onze ondernemingen en werknemers kunnen Nederlandse bedrijven blijven groeien en voor werkgelegenheid blijven zorgen.

Ondernemen doen de bedrijven zelf. De overheid hoeft echt niet voor hen te beden-

ken welke producten de Nederlandse of Japanse consument over tien jaar wil hebben. Maar de overheid kan ondernemerschap wel stimuleren. Door onnodig hinderende regelgeving af te schaffen, door te zorgen voor een goed opgeleide en gemotiveerde beroepsbevolking en te zorgen dat buitenslands talent graag naar ons land komt en zich welkom voelt.

- Ondernemers hebben niet alleen behoefte aan goede ideeën en ondernemerschap, maar ook aan kundig en gemotiveerd personeel. We investeren daarom in onderwijs, zoals het VMBO, MBO en Hoger Onderwijs.
- Het moet makkelijker worden om een onderneming te starten, en minder omslachtig om een eerste of tweede medewerker aan te nemen.
- Snel groeiende ondernemingen moeten makkelijker aan risicodragend kapitaal kunnen komen. Initiatieven die hierop gericht zijn, zoals de nieuwe beurs voor het MKB Alternext, worden gesteund.

Investeren in innovatie: een sterk Nederland van morgen betekent vandaag investeren in kennis, kunde en innovatie.

- Ook moet er geen belemmering zijn om vanuit een uitkering een eigen onderneming te starten. In de WW en in de WIA krijgen mensen een jaar de tijd een eigen onderneming op te zetten. Wie in zijn onderneming mislukt, verliest niet al zijn uitkeringsrechten.
- Het sparen voor het pensioen moet en kan voor zelfstandigen goedkoper worden door hun gedwongen winkelnering bij verzekeraars af te schaffen.
- De laatste jaren is er vooral papieren vooruitgang geboekt met het terugdringen van regeldruk. De bureaucratie voor ondernemers moet nu echt op de schop. We maken een einde aan de ambtelijke chaos op dit onderwerp: alle commissies over dit onderwerp schaffen we af. Daarvoor in de plaats komt er één permanente dereguleringscommissie, waarin ook ondernemers zitting hebben. Hier kan iedereen voorstellen indienen om regels af te schaffen. In alle openheid worden zo het nut en de problemen van oude en nieuwe regels getoetst, waarbij we ons concentreren op die regels waar ondernemers echt last van hebben. Uiteindelijk beslist het parlement.
- Om de regeldruk te stoppen, wordt bij ieder voorstel voor een nieuwe regel direct aangegeven welke oude regel zal worden afgeschaft.
- We kunnen vertrouwen op de gezamenlijke creativiteit van werkgevers en werknemers, we hoeven niet alles dicht te regelen. Sociale partners krijgen ruimte voor experimenten met werkgelegenheid, reïntegratie en sociale zekerheid.
- Analooq aan het Amerikaanse Greencard-systeem komen er, voor werknemers van buiten de EU, tijdelijke werkvergunningen voor mensen die een arbeidscontract kunnen krijgen.
- Voor kleine ondernemers en zelfstandigen zonder personeel (ZZP'ers) komt er een publieke voorziening voor zwangerschapsverlof. Ook wordt voor deze groepen de mogelijkheid voor deelname aan arbeidsongeschiktheidsregelingen verbeterd. ZZP'ers moeten ook kunnen deelnemen aan de levensloopregeling, de opbouw van pensioen moet beter mogelijk worden. Ten slotte gaan we werken aan meer geschikte

- en betaalbare werkruimten en zal de verklaring arbeidsrelaties (VAR) – een doorn in het oog voor ZZP'ers – worden versimpeld.
- Iedere ondernemer snapt dat er op regels toezicht moet worden gehouden. Het ontduiken van regels is immers ook valse concurrentie en daar is niemand mee gediend. Maar de inspectiediensten van provincies, gemeenten en de rijksoverheid moeten beter samenwerken. We gaan meer van het vertrouwen in ondernemers uit, maar tegelijkertijd worden schendingen van dat vertrouwen strikter bestraft.
- Ondernemers die willens en wetens frauderen kunnen rekenen op hardere straffen. Daar kan gevangenisstraf ook bijhoren.
- De één-loketgedachte wordt voortgezet en uitgebreid in de publieke dienstverlening aan ondernemers.
- Versoepeling van het ontslagrecht lost geen echt probleem op. Gemotiveerde, goed opgeleide werknemers en vermindering van bureaucratie zijn voor ondernemers veel belangrijker. We tornen daarom niet aan het ontslagrecht.

INVESTEREN IN INNOVATIE

Een sterk Nederland van morgen betekent vandaag investeren in kennis, kunde en innovatie. Die drie vormen de motor van de vooruitgang. De basis is goed onderwijs. Daarbij is al het talent nodig. De kenniseconomie is niet alleen van hoogopgeleiden, maar van ons allemaal.

Nederland is altijd sterk innovatiegericht geweest, met goed onderwijs, een open wetenschappelijke cultuur, sociale ontwikkeling en een grote oriëntatie op het buitenland. Nederland is nu achterop geraakt, ondanks alle mooie woorden van het kabinet over het innovatieplatform. Er liggen grote problemen die vragen om oplossingen. Wat zou het betekenen als we de behandeling van hart- en vaatziekten of diabetes aanzienlijk konden verbeteren? Of slimme manieren om ouderen uit een sociaal isolement te halen met gebruik van nieuwe communicatiemiddelen? Of schone en goedkope alternatieven vinden voor het gebruik van fossiele brand-

stoffen op grote schaal? Voor dit soort problemen moeten innovatieve oplossingen komen.

De PvdA legt in het innovatiebeleid de nadruk op startende bedrijven, het MKB en het innovatief ondernemerschap. Omdat innovatie niet in commissies, platforms of instituties zit, maar in mensen. We brengen mensen in contact met nieuwe ideeën, en mensen met nieuwe ideeën in contact met bedrijven en Nederland met de wereld.

- De toegang van MKB-bedrijven tot innovatiesubsidies moet verbeterd worden, innovatieprojecten worden op hun aantrekkelijkheid voor het MKB beoordeeld.
- De innovatievouchers werken goed in het samenbrengen van kleine bedrijven en kennisinstellingen. Dat moet worden uitgebreid, ook met maatregelen die stages bevorderen van bedrijven bij kennisinstellingen en andersom.
- Er liggen kansen voor innovatie via publiek-private samenwerking. Daarbij is het niet de bedoeling dat de overheid simpelweg de kosten van research van grote bedrijven voor haar rekening neemt. Integendeel; investeringen van de overheid in de rand-

voorwaarden voor een goed innovatieklimaat, zoals in hoger onderwijs of fysieke infrastructuur, moeten juist extra investeringen van bedrijven in R&D uitlokken.

- Excellent fundamenteel onderzoek is de basis voor innovatie. Een impuls voor het wetenschappelijk onderzoek is daarom noodzakelijk. Wetenschappelijke kwaliteit moet het primaire criterium voor financiering zijn, niet door de overheid aangewezen sleutelgebieden. De kenniseconomie is geen communistische planeconomie.
- We moeten stoppen met de neiging kwaliteit en budgetten voor wetenschap gelijkmatig over het land te spreiden. In plaats van het kunstmatig aanwijzen van topcentra, worden mechanismen gebruikt die topkwaliteit vanzelf laten aggregeren. Bijvoorbeeld door persoonsgerichte steun die los staat van instellingen.
- De overheid moet startende en kleine ondernemers meer ondersteunen en ruimte geven, bijvoorbeeld bij de uitbesteding van projecten. Nu komen voor veel opdrachten alleen bedrijven met grote omzetten en jarenlange ervaring in aanmerking. Dat hindert innovatie.

- Investeringen in innovatie zijn de laatste jaren te onvoorspelbaar en chaotisch geworden door de afhankelijkheid van de aardgasprijs. Innovatie moet een normaal onderdeel van overheidsbeleid en investeringsbeslissingen worden.
- Innovatief ondernemen is bijna per definitie internationaal ondernemen. Dat moeten ondernemers zelf doen, maar de overheid kan helpen kansen te vinden en te pakken. Dienstverlening aan bedrijven wordt een grotere prioriteit van onze ambassades en andere vertegenwoordigingen in het buitenland.

REGIONAAL ECONOMISCH BELEID

Voor de nationale welvaart is het belangrijk sterke regio's te ondersteunen. Iedere regio is sterk op zijn eigen manier en elke regio heeft recht op economische ontwikkeling. Het regionaal economisch beleid moet zorgen voor een goed ondernemersklimaat in heel Nederland, maar beseft dat voor de economische positie van Nederland de beteke-

nis van regio's uiteenloopt. We investeren in de kracht van regio's en streven niet naar een kleurloos gemiddelde.

- Terugdraaien van de bezuinigingen op het regionaal economisch beleid.
- Regio's moeten zelf mogen uitmaken welke projecten ze willen ondersteunen. Nu bepalen de departementen hoe bijvoorbeeld de structuurfondsen worden besteed.
- De PvdA blijft zich inzetten voor een snelle verbinding van het noorden met de Randstad, waarbij onze voorkeur uitgaat naar een 'versoberde' variant van de Hogesnelheidstrein. Het gereserveerde bedrag van 2,7 miljard euro blijft beschikbaar. Tegelijkertijd wordt een alternatief pakket investeringsmaatregelen uitgewerkt dat objectief zal worden vergeleken met deze HST-variant. Uiteindelijk zal gekozen worden voor de variant die het meeste bijdraagt aan de structuurversterking van het noorden; waarbij de toename van de werkgelegenheid, de inpassing in het landschap en de te verwachten economische groei, alsmede de voorkeur van het noorden zelf de basis zijn voor het te nemen besluit.

INVESTEREN IN WERKGELEGENHEID

Ondanks de economische groei, en in sommige sectoren zelfs openstaande vacatures, staan nog steeds veel mensen aan de kant. Ook de mensen die aan het werk zijn maken zich zorgen. Nedcar maakte duidelijk dat werkloosheid iedereen kan overkomen. Investeren in de kracht van mensen is daarom van groot belang, zodat mensen na verlies van werk niet definitief aan de kant staan. Ouderen worden nog te vaak na hun 50ste afgeschreven. We mogen de kennis, ervaring en talenten van deze groep niet verspillen. Hetzelfde geldt voor etnische groepen en vrouwen die nog steeds een zwakkere positie hebben op de arbeidsmarkt.

INVESTEREN IN MEER WERK

Ruimte voor ondernemen en investeren in onderwijs vergroot het aantal banen. Maar dat is niet genoeg. Het aantrekken van werknemers blijft een kostbare zaak voor werkgevers. Dat lossen we niet op door het minimuminkomen te verlagen, maar door het goedkoper te maken voor werkgevers om mensen op en vlak boven het minimumloon in te huren.

Het is niet alleen voor bedrijven duur om werknemers in te huren. Ook in de publieke sector zijn veel banen aan de onderkant verloren gegaan. Allerlei publieke diensten zijn verschaald doordat gesubsidieerde banen verdwenen. Dat is zonde, omdat het vaak nuttig werk betrof, en het de kans gaf aan mensen iets bij te kunnen dragen en daar trots en eigenwaarde aan te ontlenen.

- De werkgeverslasten op arbeid worden op en vlak boven het minimumloon fors verlaagd.
- Er komt een markt voor persoonlijke dienstverlening. Dan gaat het bijvoorbeeld om hulp in de huishouding, de boodschappen dienst of de hondenuitlaatservice. Zo kunnen veel mensen die geen volledige baan willen of kunnen aannemen toch wat bijverdienen, terwijl het ook goedkoper wordt om persoonlijke dienstverlening in te huren. Er wordt scherp opgelet dat dit niet misbruikt wordt om belasting te ontduiken.
- Er komen 15.000 participatiebanen. Instellingen zoals scholen, sportclubs en zieken-

huizen, maar ook bedrijven, krijgen een bijdrage om mensen aan te nemen die niet voldoende productief zijn voor een reguliere baan. Bijvoorbeeld conciërges en klas-senassistenten.

- Gemeenten krijgen veel meer mogelijkheden om een lokaal werkgelegenheidsbeleid te voeren. Schotten tussen budgetten die participatie moeten bevorderen, worden opgeheven (bijvoorbeeld schotten tussen de integratie- en inburgeringbudgetten, werkbudgetten en WSW-budgetten). De gemeenten moeten aanspraak kunnen maken op Europese budgetten om de werkloosheid aan te pakken.
- Teveel mensen die hard werken leven in armoede. Werk moet lonen en we willen af van de armoedeval, waardoor mensen aan de onderkant van de arbeidsmarkt relatief weinig overhouden wanneer ze meer gaan werken. Er komt daarom een fiscale werkbonus van maximaal 500 euro.

DE COMBINATIE WERK EN ONDERWIJS

Werk verandert steeds sneller. Investeren in kennis en vakmanschap wordt belangrijker om de kansen op werk in de toekomst te behouden en te vergroten. Scholing tijdens de loopbaan moet volstrekt normaal zijn. Dit is niet alleen een individuele verantwoordelijkheid. Ook werkgevers moeten meer werk maken van scholing, zodat de kennis van werknemers op peil blijft en door-

stroming naar nieuw werk mogelijk wordt.

- Leeftijd mag geen rol spelen bij het volgen van onderwijs.
- Iedereen krijgt een individuele leerrekening, waarmee opleidingen bekostigd kunnen worden. Daarop wordt 1000 euro gestort, zodra je zestien wordt. Niet opgebruikte leerrechten worden op deze leerrekening gestort. Dit gebeurt in overleg met sociale partners, net als scholingsmaatregelen die in CAO's worden afgesproken. Scholingsfondsen blijven zo niet langer ongebruikt liggen, terwijl veel werknemers om extra opleidingen verlegen zitten.
- We maken het gemakkelijker om stages bij MKB-bedrijven te kunnen volgen en gecombineerde leerwerkplekken te organiseren.
- Scholing op het werk moet er toe leiden dat mensen ten minste hun kennis en kunde op het niveau weten te houden van de eisen die aan nieuwe werknemers worden gesteld.
- Teveel mensen in Nederland zijn nog (functioneel) analfabeet. Er komt een actieplan alfabetisering.

VAN WERK NAAR WERK

Wie zonder werk zit en kan werken, moet alles op alles zetten om weer aan de slag te komen. Voor zichzelf, maar ook als tegenprestatie voor de uitkering. Tegenover het recht op een bijstandsuitkering staat de plicht om te werken: op de arbeidsmarkt, zorgtaken vervullen of werken aan terugkeer op de arbeidsmarkt. Door te investeren in werkgelegenheid zorgen we ervoor dat er ook werk is. Daarnaast helpt de overheid mensen bij het vinden van werk en het verwerven van competenties.

- Uitstroom naar werk staat voorop bij reïntegratie, zeker bij economische groei. We moeten er wel voor zorgen dat het werk niet voor eventjes is, maar dat mensen kansen krijgen om langdurig aan de slag te kunnen.
- De werkzoekende krijgt één werkcoach die bijstaat, motiveert en stimuleert, maar ook aanpakt als men er rommeltje van maakt. Dat is een coach die er werk van kán maken.
- Reïntegratie is niet vrijblijvend. Een uitkering moet worden verdiend. Binnen een half jaar moet iemand óf aan de slag zijn in een nieuwe baan, dan wel een opleiding volgen, anders zorgt de overheid voor tijdelijk werk om het contact met de arbeidsmarkt niet te verliezen.
- Reïntegratiebureaus werken lang niet allemaal optimaal. Dat kan beter door voor de vele mensen die dat aankunnen, persoonlijke budgetten een grotere rol te geven bij reïntegratie.

LANGER KUNNEN WERKEN

We leven tegenwoordig langer en zijn ook langer gezond. Toch zijn er heel veel mensen jonger dan 65, die nog makkelijk kunnen en willen werken, maar niet aan het werk zijn. Je

kunt na je 55ste maar beter niet zonder werk komen te zitten, want het is bijna onmogelijk om nieuw werk te vinden. Het is ronduit asociaal dat er momenteel zo weinig geïnvesteerd wordt in oudere werknemers. Wij willen er sámen met ondernemers voor zorgen dat werkprocessen zo worden ingericht dat oudere werknemers goed tot hun recht kunnen komen op de werkplek. We gaan uit van de kracht van oudere werknemers, niet van de zwakte. Dus pakken we leeftijdsdiscriminatie hard aan en geven we alle leeftijden volop kansen op scholing.

- De eerste prioriteit is mensen aan het werk te houden; werkgevers krijgen sterkere financiële prikkels om oudere werknemers te behouden.
- Werkgevers die oudere werknemers in dienst nemen, krijgen een korting op de werkgeverspremies.
- Oudere medewerkers zouden aan het eind van hun carrière naast hun reguliere werk ook ingezet moeten worden bij het begeleiden van jonge arbeidskrachten.
- Projecten die ervoor zorgen dat ouderen langer aan het werk blijven, bijvoorbeeld door mensen te helpen van zwaar lichamelijk werk over te schakelen naar een minder lichamelijk belastende baan, worden fiscaal gestimuleerd.
- De laatste jaren heeft de Rijksoverheid veel ambtenaren met vervroegd pensioen gestuurd. Dat past niet bij het voorbeeldgedrag dat nodig is en zal niet meer moeten gebeuren.
- Mensen in zware beroepen moeten de mogelijkheid houden om vervroegd uit te treden. Deeltijdpensioen is een andere mogelijkheid om verminderde (fysieke) belastbaarheid te combineren met langer doorwerken; via de levensloopregeling kan dat ondersteund worden.
- De pensioengerechtigde leeftijd van 65 jaar blijft onaangetast. Maar mensen die langer willen doorwerken na hun 65ste mogen niet ontmoedigd of tegengewerkt worden door belemmerende regelgeving, CAO-bepalingen of negatieve financiële prikkels.

DE OUDE DAG VERZEKERD: NU EN IN DE TOEKOMST

Omdat de komende jaren het aantal ouderen toeneemt en het aantal werkenden afneemt, worden we straks voor een financiële opgave gesteld. Dat geldt voor de AOW. Maar ook andere voorzieningen die voor ouderen zo belangrijk zijn, zoals een goede, toegankelijke en betaalbare zorg, komen onder druk.

De PvdA wil de AOW welvaartsvast houden: de AOW moet van jaar op jaar meestijgen met de lonen. Koppelen dus! Wij willen de zekerheid van een welvaartsvast AOW ook voor toekomstige generaties veiligstellen. Door nu al maatregelen te nemen is dat mogelijk.

Ten eerste willen we dat er meer mensen aan

Foto: Peter Hilt / Hollandse Hoogte

Levensloop: mensen in zware beroepen moeten de mogelijkheid houden om vervroegd uit te treden.

het werk komen en blijven. Ten tweede zorgen we dat de overheidsfinanciën op orde zijn. Door een overschot op de begroting van 0,5% in 2011 werken we aan op lange termijn houdbare overheidsfinanciën.

Dat is echter niet voldoende. Daarom maken wij meer belastinggeld vrij, naar draagkracht, om de AOW in stand te houden. Het past bij een betrouwbare overheid dat we daarbij van de huidige ouderen geen extra bijdrage vragen. We beginnen pas in 2011, met mensen die vanaf dat moment 65 jaar worden. Van hen vragen we een jaarlijks stapsgewijs toenemende extra bijdrage. Naar draagkracht. Dat betekent dat van mensen die in de toekomst alleen AOW krijgen of AOW met een beperkt aanvullend pensioen (15.000 euro of minder bovenop de AOW), geen bijdrage gevraagd wordt. Voor wie een hoger aanvullend pensioen heeft komt zo'n stapje neer op maximaal 0.6% van het aanvullend pensioen boven deze vrijstelling. Dat is 6 euro op elke 1000 euro boven de vrijstelling. (Zie kader)

De opbrengsten gaan in het AOW-fonds van de Sociale Verzekerings Bank zodat de politiek het nooit kan uitgeven aan andere zaken. Het is en blijft geld voor de AOW. Naast het koppelen van de AOW aan de lonen, nemen we nog een aantal andere koopkrachtondersteunende maatregelen die goed uitwerken voor ouderen zoals gratis openbaar vervoer in de daluren, het terugdraaien van de bezuinigingen op de huursubsidie en het afschaffen van de no-claim-regeling in de zorg.

- De AOW leeftijd blijft 65 jaar
- De AOW-stijging wordt gekoppeld aan de loonstijging
- We nemen een aantal koopkrachtondersteunende maatregelen voor ouderen
- We maken het voor veel meer mensen aantrekkelijk om te gaan en blijven werken
- We streven naar een financieringsoverschot van 0.5% bij trendmatige groei in 2011
- We vergroten vanaf 2011 stapsgewijs en naar draagkracht de financiering van de AOW uit algemene middelen.

DIVERSITEIT OP DE WERKVLOER

Niet alleen ouderen hebben een zwakke positie op de arbeidsmarkt. Dat geldt voor meer groepen, zoals vrouwen en een aantal specifieke etnische groepen. Nederlands-Marokkaanse jongens kunnen geen stageplaats krijgen. Nederlands-Turkse advocaten komen ondanks hun opleiding niet altijd makkelijk aan de bak, met oplopende frus-

tratie als gevolg. Ook groeien deze groepen minder snel door naar hogere functies.

- De overheid geeft het goede voorbeeld. Het personeelsbestand moet een goede afspiegeling van de samenleving zijn.
- Werkgevers maken in hun sociaal jaarverslag bekend hoe zij werken aan diversiteit.
- Bedrijven die als rolmodel functioneren worden bekend gemaakt. Bedrijven die veroordeeld zijn voor discriminatie worden ook met naam en toenaam bekend gemaakt.
- Te weinig zaken van discriminatie op de werkvloer worden voor de rechter gebracht. De opsporing en vervolging van discriminatie in de praktijk moet weer meer prioriteit krijgen. Met 'undercover' rechercheonderzoek kan discriminatie snel worden blootgelegd

PARTICIPATIE VAN VROUWEN

Het opleidingsniveau van vrouwen en meisjes is veel hoger dan vroeger. De arbeidsparticipatie houdt daarmee helaas nog geen gelijke tred. Vrouwen ontbreken nog te vaak in hogere functies en veel vrouwen haken af rond hun 35ste jaar. Dit moet veranderen. De maatschappij heeft vrouwelijk talent nodig en de economische onafhankelijkheid van vrouwen moet bevorderd worden. Eerder in het programma doen we voorstellen voor betere kansen voor vrouwen op de arbeidsmarkt door de randvoorwaarden te creëren (kinderopvang als basisvoorziening en beter zwangerschaps- en ouderschapsverlof). Ook het emancipatiebeleid moet de komende jaren weer meer aandacht krijgen.

- De overheid geeft het goede voorbeeld en werkgevers maken in hun sociaal jaarverslag bekend hoe zij werken aan verbetering van de positie van vrouwen in hun bedrijf.
- De voorbeeldwerking van het onderwijs is belangrijk. Nederland heeft nauwelijks vrouwelijke hoogleraren en hoofddocenten. Daarom willen wij een beleid waardoor ook in de top van het hoger onderwijs meer vrouwen zichtbaar worden.
- Wij nemen in nauw overleg met werkgevers en vrouwenorganisaties maatregelen tegen de ongewenste uitval van vrouwen rondom de 35 - 40 jaar.
- Vrouwen verdienen nog steeds minder voor hetzelfde werk. Aan deze discriminatie moet een einde komen.
- Ook mannen hebben zorgtaken en kunnen deze door parttime werken beter op zich nemen. Bij de overheid moeten flexibele werktijden mogelijk zijn en mag korter werken de loopbaankansen niet negatief beïnvloeden.

EERLIJK DELEN IN EEN SOCIALER NEDERLAND

De PvdA wil mensen de kracht geven om het beste uit zichzelf te kunnen halen. Tegelijkertijd beseffen we dat dat niet voor iedereen altijd even gemakkelijk is. Als je (even) geen baan kunt vinden, ziek of arbeidsongeschikt bent of al wat ouder bent, moet je er verzekerd van zijn dat je niet aan je lot wordt overgelaten. Betrouwbaarheid van de overheid is daarbij van groot belang. De verschillen tussen arm en rijk zijn de afgelopen jaren flink toegenomen. Terwijl de meest kwetsbare groepen de broekriem moesten aanhalen, namen de topinkomens toe. Op sommige plekken was er zelfs sprake van een graaicultuur. Voedselbanken zijn geen normaal verschijnsel. We zien de goede bedoelingen, maar in een welvarend land als het onze is het te gek voor woorden dat steeds meer mensen voor hun dagelijkse voorzieningen zijn aangewezen op voedselbanken. Deze ontwikkeling willen we keren. Dat betekent ook aandacht voor de kosten die mensen moeten maken voor zorg en wonen. Want juist in deze sectoren zijn de lasten de laatste jaren niet eerlijk verdeeld.

TOPINKOMENS: IN DE BEPERKING TOONT ZICH DE MEESTER

Belonen van initiatief en talent betekent dat succesvolle ondernemers en goede bestuurders goed mogen verdienen. Maar de salarissen van topmanagers in het bedrijfsleven en in de semi-publieke overheid lopen uit de hand. De PvdA vindt het maatschappelijk onverantwoord en niet te verkopen dat de top 10% extra vangt, terwijl van werknemers wordt verlangd dat ze matigen.

- Voor de salarissen in de publieke en semi-publieke sector (bijvoorbeeld in het bestuur van corporaties, ziekenhuizen en toezichthouders) wil de PvdA een heldere norm stellen: maximaal het salaris van de

minister-president. Afwijking van deze norm vraagt om verantwoording vooraf.

- Ten aanzien van topsalarissen in het bedrijfsleven heeft de overheid minder instrumenten en een andere verantwoordelijkheid dan in de (semi-)publieke sector. Maar ook hier mag geen sprake zijn van een graaicultuur of astronomische gouden handdrukken. Via zelfregulering en goedkeuring door commissarissen en aandeelhouders kan dit in de hand gehouden worden. Omdat commissarissen lange termijn afwegingen dienen te maken, zijn beloningen in de vorm van aandelen en extra pensioentoezeggingen niet gewenst.
- Geen riante afvloeiingsregelingen van ambtenaren; geen gouden handdrukken van meer dan één jaarsalaris.

DE AOW

De AOW is onder leiding van Willem Drees ingevoerd om mensen een onbezorgde oude dag te geven. Daar staat de PvdA voor. Nu en in de toekomst. Omdat de komende jaren het aantal ouderen toeneemt en het aantal werkenden afneemt, worden we straks voor een financiële opgave gesteld. Dat geldt voor de AOW. Maar ook andere voorzieningen die voor ouderen zo belangrijk zijn, zoals een goede, toegankelijke en betaalbare zorg, komen onder druk.

Tien jaar geleden werd al gezien dat de AOW niet meer alleen door AOW-premies kon worden opgebracht. Die premies zouden dan steeds verder stijgen en dat is slecht voor de economie en werkgelegenheid. Om dat te voorkomen, werd in 1996 besloten om ook ouderen mee te laten betalen aan de AOW. Dat kon op brede steun rekenen van CDA, VVD en PvdA. Sindsdien wordt de AOW niet alleen uit premies maar ook voor een van jaar op jaar groeiend deel uit de belastingen betaald.

De PvdA wil de AOW welvaartsvast houden: de AOW moet van jaar op jaar meestijgen met de lonen. Koppelen dus! Dat lijkt eenvoudig en vanzelfsprekend. De afgelopen jaren hebben CDA en VVD echter laten zien dat dit alles behalve vanzelfsprekend is. De AOW werd zelfs bevroren.

Zo moet het dus niet. Wij willen de zekerheid van een welvaartsvast AOW ook voor toekomstige generaties veiligstellen. Door nu al maatregelen te nemen is dat mogelijk. Lang wachten, denken dat het allemaal wel vanzelf goed komt, vinden we niet verstandig. Juist het tijdig ingrijpen voorkomt dat we later draconische ingrepen moeten plegen.

Wat stelt de PvdA voor om de AOW ook voor toekomstige generaties te kunnen garanderen?

Ten eerste willen we dat er meer mensen aan het werk komen en blijven. In dit verkiezingsprogramma hebben we daarvoor vele maatregelen voorgesteld, zoals het organiseren van goede en betaalbare kinderopvang, het verlagen van de werkgeverslasten voor loonkosten op en rond het minimum, de groei van participatiebanen, de introductie van een werkbonus, en het wegnemen van de barrières om langer door te kunnen werken. Ten tweede zorgen we dat de overheidsfinanciën op orde zijn. Door een overschot op de begroting van 0,5% in 2011 werken we aan op lange termijn houdbare overheidsfinanciën.

Dat is echter niet voldoende. We vinden dat we verdere maatregelen moeten nemen. Dat is niet leuk. Maar de PvdA wil eerlijk zijn. Door niet ineens na de verkiezingen met ingrijpende maatregelen te komen, maar ook voor de verkiezingen duidelijk te maken wat we willen. Elke oplossing heeft voor- en nadelen. Voor ons staat voorop dat de sterkste schouders de zwaarste lasten moeten dragen. Dus kiezen wij er niet voor om de pensioengerechtigde leeftijd van 65 jaar te verhogen. Wij kiezen er ook niet voor om de AOW te bevriezen of om dramatisch te bezuinigen op de zorg. Deze maatregelen zullen namelijk vooral de kwetsbare groepen onder de ouderen, die met een klein inkomen, treffen.

Wat doen we dan wel? Wij gaan door waar we in 1996 gebleven waren en maken meer belastinggeld vrij om de AOW in stand te houden. Wij stellen voor om de lasten zoveel mogelijk naar draagkracht te verdelen. Het past bij een betrouwbare overheid dat we daarbij van de huidige ouderen geen extra bijdrage vragen. We beginnen pas in 2011, met mensen die vanaf dat moment 65 jaar worden. Van hen vragen we een jaarlijks stapsgewijs toenemende extra bijdrage. Naar draagkracht. Mensen die in de toekomst alleen AOW krijgen of AOW met een beperkt aanvullend pensioen (15.000 euro of minder bovenop de AOW), wordt geen bijdrage gevraagd. Voor wie een hoger aanvullend pensioen heeft komt zo'n stapje neer op maximaal 0.6% van het aanvullend pensioen boven deze vrijstelling. Dat is 6 euro op elke 1000 euro aanvullend pensioen boven de vrijstelling.

Concreet betekent het hanteren van deze vrijstelling dat mensen met een bruto-inkomen van 33.000 euro (per persoon, getrouwd) of 38.500 euro (alleenstaande) vóór het 65e levensjaar, na hun 65e niets extra hoeven bij te dragen. Mensen met een hoger inkomen gaan stapje voor stapje meebetalen aan de instandhouding van de AOW. In 2011 levert dit uiteraard nog niet veel op maar over de jaren heen kan zo substantieel worden bijgedragen aan de financiering van de AOW. De opbrengsten gaan in het AOW-fonds van de Sociale Verzekerings Bank zodat de politiek het nooit kan uitgeven aan andere zaken. Het is en blijft geld voor de AOW.

De sterkste schouders betalen zo dus de zwaarste lasten. Dat is niet iets wat vanzelf gebeurt. De afgelopen jaren hebben we gezien dat de inkomenspositie van ouderen onder zware druk stond. Enerzijds door bezuinigingen op de zorg, de huursubsidie en het openbaar vervoer, anderzijds door bevroering van de AOW uitkering (ontkoppeling). Wij willen er alles aan doen om dat in de toekomst te voorkomen. Daarom staan in dit programma ook voorstellen voor gratis openbaar vervoer voor ouderen in de daluren, een verbetering van de verpleeghuiszorg, het terugdraaien van de bezuinigingen op de huursubsidie en het afschaffen van de no-claim-regeling in de zorg. Stuk voor stuk goed voor ouderen.

Rekenvoorbeelden:

- Een modaal inkomen is in Nederland 30000 euro per jaar. Een alleenstaande die modaal verdient, houdt daar na zijn 65e ongeveer 70% van over. Dat is 21.000 euro waarvan 12.000 AOW en 9.000 aanvullend pensioen. Deze persoon zit dus nog ruim onder de vrijstelling van 15.000 euro. De extra bijdrage gaat pas spelen vanaf een totaal inkomen van 12.000 euro (AOW) plus 15.000 euro (aanvullend pensioen) = 27.000 euro. Dit staat gelijk aan een inkomen voor je 65e van ongeveer 38.500 euro.
- Een gehuwde AOW-er krijgt momenteel een lagere AOW. Ongeveer 8000 euro per persoon. Ook zijn vrijstelling bedraagt 15000 euro. De extra bijdrage gaat pas spelen vanaf een totaal inkomen van 8000 euro (AOW) plus 15000 euro (aanvullend pensioen) = 23.000 euro per persoon. Per stel kan de totale vrijstelling dus maximaal twee keer die 23.000 euro = 46.000 euro bedragen.
- Een rekenvoorbeeld leert dat bij stappen van 0.6% per jaar over het aanvullend pensioen boven de vrijstellingsgrens van 15.000 euro, werkenden met een modaal inkomen (30.000 euro per jaar) voor hun 65e, na hun 65e niets hoeven bij te dragen. Iemand die nu twee keer modaal verdient (60.000 euro/jr) en in 1946 of later is geboren, draagt als 65-plusser in 2014 38 euro per maand bij. Iemand die nu anderhalf modaal verdient (45.000 euro per jaar), en in 1946 of later is geboren, gaat als 65-plusser in 2014 17 euro per maand betalen. Deze getallen zijn voor getrouwde AOW-ers. Voor alleenstaanden zijn de bedragen lager.

SOCIALE ZEKERHEID: EEN BETROUWBARE OVERHEID

Mensen investeren in de samenleving, en de samenleving investeert in mensen. De samenleving biedt ruimte voor wie wil en waar digheid voor wie niet kan. Dat vraagt om vertrouwen in de overheid. Dat vertrouwen veronderstelt de zekerheid dat de overheid niet ineens de regels verandert op het moment dat je zelf aangewezen bent op een uitkering. En de zekerheid dat het geld dat je betaalt aan premies en belastingen goed besteed wordt. Soms willen regeringen dapper zijn en nieuwe wetten introduceren, terwijl de vorige verandering nog moet worden uitgevoerd en het onduidelijk is of een verandering wel nodig is. Zo ging het de laatste jaren met de WAO. Die weg willen we niet bewandelen. We willen gemeenten, uitvoerders, vakbonden, werkgevers en mensen de tijd geven om van de nieuwe Wet Werk en Bijstand, arbeidsongeschiktheidwet, Arbowet, WW en andere wetten een succes te maken. Een aantal reparaties is wel noodzakelijk om de systemen eerlijker, activerender en minder bureaucratisch te maken.

De WIA

In de afgelopen jaren zijn duizenden arbeidsongeschikten opnieuw gekeurd. Hoewel het belangrijk is uit te gaan van wat mensen kunnen, leidt dit soms tot mensonterende situaties. Veel goedgekeurde WAO'ers hebben nauwelijks kans op werk, met als gevolg dat de uitkering een enkelvoudig bijstand betekent – of, voor wie een werkende partner heeft, zelfs dat niet.

- De herkeuringen moeten met fatsoen gebeuren. Dat vraagt om aanpassing van de herkeuringscriteria, minder theoretisch en onrechtvaardig, en meer stimulansen bij het vinden van werk.
- De WIA betekent een verslechtering voor gedeeltelijk arbeidsongeschikten. Om dit te repareren baseren wij de vervolguutkering voor deze groep op het laatst verdiende loon, in plaats van op het minimumloon. De WGA voor gedeeltelijk arbeidsongeschikten gaat gelden vanaf 15% arbeidsongeschiktheid.
- De uitkering voor duurzaam arbeidsongeschikten wordt verhoogd van 70% naar 75%.
- We creëren betere stimulansen voor werkhervatting, vooral ook voor mensen die minder dan 35% arbeidsongeschikt zijn.
- De financiële prikkels om instroom te voorkomen, zoals de Pemba, schaffen we niet af.

De WW

De prikkels voor werkgevers en werknemers om WW'ers weer snel aan een baan te helpen worden vergroot. Dat is nodig, omdat het moeilijker wordt om weer aansluiting te vinden op de arbeidsmarkt naarmate iemand langer buiten het arbeidsproces staat.

- Meer ruimte voor premiedifferentiatie in de WW. Werkgevers die structureel meer werknemers in de WW laten belanden dan branchegenoten, mogen daar best in de premies meer van merken. Ook in sectoren waar de flexwet wordt gebruikt om altijd met tijdelijke contracten te kunnen blijven werken, de omroep is daar een berucht voorbeeld van, is premiedifferentiatie een goed idee.
- Meer ruimte voor werkgevers, vakbonden, gemeenten en anderen om afspraken te maken over reïntegratieprojecten. We willen de WW niet privatiseren, maar in de uitvoering kunnen sociale partners en gemeenten wel een grotere rol spelen.
- De PvdA wil geen verandering in duur en hoogte van de WW-uitkering.

Levensloop

Het is soms moeilijk werk, zorg en opleiding te combineren. Het is daarom van groot belang dat er goede algemene verlofregelingen komen, zodat mensen die een tijdje voor hun kind willen zorgen, voor een zieke moeder, of tegen een burn-out aanzitten, een moment van rust kunnen creëren. Zo kunnen mensen langer op een prettige manier productief zijn.

- De levensloopregeling blijkt in de praktijk alleen aantrekkelijk voor mensen die veel verdienen. Om te zorgen dat meer mensen er gebruik van kunnen maken wil de PvdA de verlofkorting verhogen.
- De levensloopregeling mag naar eigen inzicht worden aangewend, maar het

gebruik van de regeling voor scholing, verloopsparen en deeltijdpensioen wordt extra gestimuleerd.

- Mensen in zware beroepen moeten de mogelijkheid houden om vervroegd uit te treden.
- Werknemers krijgen het recht om gespaard verlof ook daadwerkelijk op te nemen.
- De spaarloonregeling blijft gewoon bestaan. We maken het wel makkelijker over te stappen van de levensloopregeling naar de spaarloonregeling. En weer terug natuurlijk.

Bijstand

Voor de PvdA geldt als uitgangspunt dat iedereen recht heeft op een bestaan dat voldoende participatie in de maatschappij mogelijk maakt. Dat geldt ook voor mensen in de bijstand. De gemeenten moeten zodanig zijn georganiseerd dat mensen die kunnen werken, niet te lang op de bijstand zijn aangewezen. Zodat alleen mensen die geen kans op werk hebben langdurig een beroep op de bijstand kunnen doen.

De bijstand is geen vetpot en zal dat ook nooit worden. Maar mensen belanden nu wel sneller in de bijstand dan vroeger door veranderende wetten (WAO en WW). Maar denk ook aan de groeiende groep 65-plussers in de bijstand. Zij zien hun inkomen in een rap tempo achteruitgaan. Dat is nooit de bedoeling geweest en het maakt mensen onzeker.

- Voor mensen in de bijstand wordt het huis de eerste drie jaar buiten de vermogens- toets gehouden, zodat zij niet meteen hoeven te verhuizen.
- Mensen die langdurig op het inkomensniveau van de bijstand zitten, komen na 3 jaar in aanmerking voor een langdurigheidstoeslag, in plaats van na 5 jaar.
- Om de bureaucratie terug te dringen gaat de uitvoering van bijstand voor 65-plussers naar de Sociale Verzekerings Bank. Daarmee wordt het meteen mogelijk om het zogenaamde AOW-hiaat voor mensen met een onvolledige AOW aan te pakken.
- Een groot deel van de mensen in de bijstand bestaat uit alleenstaande ouders, vooral moeders. We zorgen er voor dat ook voor hen werken gaat lonen. En dat - doordat bijvoorbeeld kinderopvang een basisvoorziening is - er meer mogelijkheden zijn om werk en zorg voor de kinderen te combineren.

ARMOEDEBESTRIJDING EN AANPAK SCHULDEN

Kinderen mogen niet opgroeien in armoede, werkloosheid moet geen gang naar de voedselbank betekenen, een bejaarde hoort niet meer te hoeven piekeren over geld om de kleinkinderen een cadeautje te kunnen geven. En toch gebeurt het in Nederland. Armoede is niet relatief, of altijd zomaar iemands 'eigen verantwoordelijkheid', maar een schande. We kunnen iets aan armoede doen. Natuurlijk door voor werk te zorgen. Maar meer werk is niet altijd de oplossing, omdat veel van de mensen om wie het gaat ouderen zijn, of anderszins niet in staat zijn om te werken. We willen een menselijker armoedebeleid dat ervoor zorgt dat mensen niet in een vernederende positie tegenover instanties terecht komen.

- Gemeenten krijgen meer mogelijkheden een echt armoedebeleid te voeren. Het verbod op zogenaamd 'categoriaal beleid' wordt afgeschaft. Het is juist een heel efficiënte manier om specifieke doelgroepen, zoals minima met schoolgaande kinderen, te ondersteunen.
- Regelingen zijn vaak zo ingewikkeld dat juist mensen die ze nodig hebben er geen gebruik van maken. Dat leidt onnodig tot armoede. Door Den Haag werd de afgelopen jaren wel erg makkelijk naar de bijzondere bijstand verwezen. Beter is alle toeslagen om te zetten in één automatisch overgemaakte toeslag waarin alles zit waar je recht op heb.
- Met de invoering van de nieuwe zorgverzekeringswet zijn veel mensen onverzekerd geraakt. De PvdA verlaagt de nominale premie zodat de zorgverzekering voor iedereen betaalbaar is. Noodzakelijke medische zorg moet altijd voor iedereen beschikbaar zijn.
- Mensen met financiële problemen hebben vaak grote schulden gemaakt. Woningcorporaties, kredietverstrekkers, zorgverzekeraars en energiebedrijven moeten hier

Foto: Rob Hulbers / Hollandsche Hoogte

Voedselbanken zijn een bittere werkelijkheid geworden.

actiever in worden door meer informatie uit te wisselen en sneller in te grijpen.

- Veel mensen blijken niet goed te kunnen budgetteren, daarin moet de schuldhulpverlening hen beter ondersteunen. Ook jongeren moeten leren met geld om te gaan. Gemeenten spelen hierbij een belangrijke rol.

EERLIJK DELEN: ZEKER IN DE ZORG EN BIJ WONEN

Een eerlijke verdeling van lusten en lasten. Vaak hebben we het dan over inkomens, belastingen en sociale zekerheid, maar daarmee zijn we er nog niet. Dat hebben veel mensen de laatste jaren ook gemerkt. De kosten van de zorg, maar ook van wonen leggen een groot beslag op het besteedbaar inkomen van mensen. En juist op deze terreinen zijn de laatste jaren veel mensen onzeker geworden. Door bijvoorbeeld de no-claimregeling in de zorg, die vooral chronische patiënten en ouderen veel pijn in de portemonnee doet. En de plannen van minister Dekker: liberalisering van de huren betekent voor veel huurders gewoon extra woonlasten. Als we het hebben over eerlijk delen, wil de PvdA daarvoor vooral ook kijken naar de zorg en het wonen.

Zorgkosten

Het is goed dat in de nieuwe basisverzekering de verschillen tussen ziekenfonds en particuliere verzekering eindelijk zijn opgeheven. Maar de nominale premie voor de basisverzekering is nu veel te hoog. Er is een geldverslindend bureaucratisch stelsel opgetuigd om mensen via een zorgtoeslag een deel van hun betaalde premie weer terug te geven. Dit leidt tot onzekerheid. Steeds opnieuw moet de hoogte van de zorgtoeslag door de politiek worden vastgesteld. Meer mensen dreigen onverzekerd te raken. Dat wil de PvdA anders.

- De nominale premie gaat fors omlaag. Minder mensen zijn dan afhankelijk van

een zorgtoeslag, dat scheelt onzekerheid en bureaucratie. De premie wordt grotendeels inkomensafhankelijk. Dat is eerlijk delen.

- De no claim schaffen we af.
- De periodieke controle van de tandheelkundige zorg komt terug in het basispakket.
- De anticonceptiepil komt terug in het basispakket.

Woonkosten: huren en kopen

De PvdA wil dat mensen zelf een afweging tussen huren en kopen kunnen maken, zonder dat de overheid dit afdwingt. En we willen dat starters aan de bak komen. We zetten de instrumenten, hypotheekrenteaftrek, huurtoeslag en startersbeleid, zo in dat iedereen een eerlijke kans op een mooie woning heeft

- Het moet gemakkelijker worden voor lagere en middeninkomens om hun eerste eigen huis te kopen. We schaffen overdrachtsbelasting voor starters op de woningmarkt geleidelijk af. Deze 'koopbonus' wordt gefinancierd uit de verlaging van het maximale aftrektarief van de hypotheekrente van 52 naar 42 procent. Voor bestaande hypotheekrenten verandert er niets, ook niet bij oversluiting of verhuizing. Extra leningen vallen wel onder de nieuwe regeling.
- In de komende kabinetsperiode draait de PvdA de bezuinigingen op de huursubsidie van de kabinetten Balkenende terug.
- De PvdA wijst de liberaliseringsplannen in de huursector van het vorige kabinet af en wil dat de jaarlijkse huurstijgingen beperkt blijven. Huren in Nederland zijn namelijk niet te laag en hogere huren leiden niet tot meer huurwoningen. Corporaties krijgen huursombeperking: de totale huurverhoging van hun hele voorraad wordt beperkt (en volgt de stijging van de lonen). Daarbinnen mogen ze differentiëren in huurverhoging.
- Voor de middeninkomens moeten meer huurwoningen komen. De huurprijzen mogen best iets boven de huursubsidiegrens liggen. Tegelijkertijd moet worden voorkomen dat deze woningen direct in het geliberaliseerde deel worden aangeboden. Dan blijven ze immers onbetaalbaar voor de mensen met een middeninkomen.

FRAUDE MAG NOOIT LONEN

De PvdA staat voor een sociaal Nederland. Dat betekent tegelijkertijd dat we keihard inzetten op het bestrijden van fraude. Misbruik van voorzieningen is onacceptabel. Voorzieningen bestaan bij de gratie van wederkerigheid en misbruik ondermijnt die voorzieningen. Dat treft iedereen. Premie- en belastingbetalers worden daarmee gefleest. Mensen die terecht een uitkering krijgen worden geraakt doordat de buurt zich afvraagt of het allemaal wel netjes is. En als klap op de vuurpijl gebruiken conservatieve partijen de misbruik van voorzieningen om aan zekerheden te knabbelen. Aanpakken van misbruik van voorzieningen heeft voor sociaal-democraten een hoge prioriteit.

- Uitvoeringsinstanties en overheden krijgen ruimere bevoegdheden om fraude op te sporen en aan te pakken. Schulden die zijn ontstaan door teruggevorderde fraude worden nooit kwijtgescholden. Fraude mag voor niemand lonen.
- Regelingen worden zo vormgegeven dat werkgevers en werknemers geen kosten op de samenleving kunnen afwentelen. Iedereen moet geprikkeld worden om het goede te doen, niet om een ander voor de kosten te laten opdraaien. En wie betrapt wordt op fraude, krijgt een flinke straf.
- Fraudes waar burgers en bedrijven rechtstreeks door worden benadeeld, zoals verzekerings- en faillissementsfraude worden harder aangepakt. Minder fraude met reis-, auto- of inboedelverzekeringen betekent lagere premies voor iedereen. Verzekeraars en politie moeten hiervoor de handen ineen slaan.
- Het bestrijden van witwassen en van fiscale en financieel-economische delicten moet geld gaan opleveren. Dat vergt investeringen voor het aantrekken van financiële specialisten ten behoeve van multidisciplinaire (opsporings)teams en ook ten behoeve van het OM en de zittende magistratuur. Die investeringen moeten zichzelf minstens terugverdienen. Dat betekent dat inkomsten uit fraudebestrijding zichtbaar moeten worden gemaakt.
- Het team van inspecteurs voor huursubsidiefraude wordt uitgebreid.
- Er wordt streng gecontroleerd op fraude met de studiefinanciering.
- Ook moet hard opgetreden worden tegen fraude in de zorg, dat geldt zowel voor misbruik met verzekeringspasjes als voor oneigenlijke declaraties door ziekenhuizen.

WERKEN AAN DE KRACHT VAN MENSEN

De PvdA wil de kwaliteit van leven in Nederland nu en in de toekomst verhogen. We willen een trots Nederland dat bekend staat als tolerant, rechtvaardig en veelzijdig, met gezonde inwoners die kunnen blijven zeggen wat ze denken, maar ook nadenken voordat ze iets zeggen. Aan de huidige negatieve spiraal van onbeschaafd en asociaal gedrag, voedselbanken, groeiende armoede, buitensporige salarissen en angst en onzekerheid over het leven moet een einde komen. We moeten meer oog hebben voor onze kwaliteit van leven.

We moeten daarvoor willen investeren in de kracht van mensen, waar het gaat om hun gezondheid, maar ook sport en cultuur. Zowel sport als cultuur verrijken het leven van mensen en zorgen ook voor een maatschappelijke binding. Ook de media hebben deze dubbele functie: ze vermaken mensen, maar geven ook de informatie om maatschappelijke binding te houden of te krijgen.

ZORG VOOR EEN GEZOND LEVEN

“Als je maar gezond bent!” Gezondheid vinden we allemaal belangrijk voor onszelf en voor onze familie. Aan de volksgezondheid meten we de kwaliteit van de samenleving af. De gezondheidszorg levert daar een belangrijke bijdrage aan. Iedereen kan ziek worden, en zieke mensen laat je niet in de steek. Als we het hebben over ‘Amerikaanse toestanden’ die we niet willen, denkt bijna iedereen aan de Amerikaanse gezondheidszorg waar vele mensen zonder verzekering geen hulp krijgen.

De gezondheidszorg is een gezamenlijke verantwoordelijkheid met een duidelijk publiek belang. De PvdA hecht aan een publieke gezondheidszorg en een solidair stelsel. De zorg moet betaalbaar zijn, kwalitatief goed en voor iedereen beschikbaar.

De uitgaven moeten zo goed mogelijk besteed worden door te letten op efficiëntie en doelmatigheid en een sober voorschrijfgedrag van medicijnen en behandelingen. Maar ook met die maatregelen zullen de kosten in de zorg nog steeds stijgen. Omdat er meer ouderen komen, omdat we langer leven, en omdat er door betere medicijnen en patiëntvriendelijker apparatuur steeds meer mogelijk is in de zorg. Dat is allemaal winst. Maar dat moet rechtsom of linksom betaald worden. Dat kan door keihard te bezuinigen op de zorg en het pakket uit te kleden. Daar kiest de PvdA niet voor. Het zijn vooral ouderen en mensen met minder geld die hierdoor getroffen zullen worden. Getroffen in hun gezondheid en in hun kwaliteit van leven. De PvdA kiest ervoor om ook voor deze mensen goede zorg en kwaliteit van leven in stand te houden. Daarom is de PvdA realistisch over de kosten van de zorg. Deze zullen de komende jaren stijgen en we gaan niet bezuinigen op essentiële voorzieningen.

Een sterke gezondheidszorg kan niet zonder mensen die het werk leveren. Werken in de zorg moet aantrekkelijk zijn. Als gevolg van onder meer een hoge werkdruk en toenemende agressie (bijvoorbeeld tegenover verpleegkundigen en huisartsen) heeft werken in de zorg aan populariteit ingeboet. Daar moet verandering in komen.

PREVENTIE BLIJFT DE BESTE REMEDIE

De PvdA wil niet alleen aandacht voor de gezondheidszorg, maar ook voor de volksgezondheid. Immers gezondheidszorg is slechts een middel en gezondheid wordt ook door andere factoren beïnvloed. Dus niet alleen zorg voor wie ziek is of hulp nodig heeft, maar ook zorg voor het gezond houden van mensen. Veel preventie maatregelen vallen buiten de gezondheidszorg. Zorg voor een gezond leven betekent juist dat preventie centraal staat. Mensen moeten zelf ook een steentje bijdragen aan een gezond leven.

- De PvdA wil een preventiefonds. Zorgverzekeraars besteden ten minste 1% van hun budget aan preventie.
- We worden steeds sneller steeds dikker. Dat levert veel problemen op, en daar moeten we wat aan doen door het promoten van gezond voedsel en voldoende bewegen.
- Bewegen mag niet worden ontmoedigd door sporters met blessures zelf te laten opdraaien voor hun verzuim.
- De overheid geeft het goede voorbeeld en biedt het personeel mogelijkheden om te sporten, bijvoorbeeld in de vorm van bedrijfsfitness.
- Te weinig kinderen gaan naar de tandarts. Via scholen en consultatiebureaus worden ouders opgeroepen om met hun kinderen naar de tandarts te gaan.

GOEDE GEZONDHEIDSZORG

Hoe goed je ook voor jezelf zorgt, uiteindelijk kan iedereen een keer ziek worden. En de ouderdom komt vaak met gebreken. De gezondheidszorg is er dan voor de behande-

ling of de verzorging om het leven draaglijk te houden. Om de kwaliteit van het leven op niveau te houden. Wij willen een zorgstelsel waarin mensen er zeker van zijn dat zij de zorg krijgen die zij nodig hebben en waarin de kosten eerlijk gedeeld worden. Een stelsel waarin de zorg van goede kwaliteit is en er geen geld verspild wordt.

- De PvdA vindt kostenbewustzijn en kostenbeheersing in de zorg belangrijk en houdt vast aan het Budgetair Kader Zorg. Maar dat mag er nooit toe leiden dat wachtlijsten zich opstapelen, behandelingen niet worden uitgevoerd of operaties worden uit- of afgesteld. Mensen hebben recht op de zorg die zij nodig hebben. Daarom is een reële inschatting van de toekomstige zorgbehoefte en de doelmatige zorgverlening belangrijk.
- De patiënt moet er altijd van op aan kunnen dat de basiskwaliteit en veiligheid van de zorg gegarandeerd is. Als deze garantie er is, kan de patiënt verder zelf keuzes maken. Wettelijke rechten en informatie over de geleverde kwaliteit van zorg moeten voor de patiënt toegankelijk en begrijpelijk zijn. Patiëntenorganisaties zijn een belangrijke bron van informatie voor en over de patiënt. Zij behartigen de belangen van patiënten en kunnen de ervaringen van patiënten vertalen in concrete wensen voor het beleid.
- In het overgrote deel van de zorg wordt goed werk geleverd, maar door streng toezicht op de kwaliteit van zorg kan het vertrouwen verder toenemen.
- Wij willen een belangrijker rol voor huisartsen. Als vertrouwenspersoon en zaakwaarnemer van de patiënt kunnen zij patiënten helpen bij de keuze voor ziekenhuis of specialist.
- De politiek definieert de samenstelling van het pakket van de basisverzekering.

Verzorging verzekerd: er komt een noodplan voor de verpleeghuiszorg. We zorgen dat het personeel weer tijd heeft voor mensen.

Het is aan de zorgverzekeraars om dat uit te voeren.

- De rol van de verzekeraars in het nieuwe stelsel moet die van makelaar zijn, en niet die van regisseur. De verzekeraars dienen vooral te concurreren op goede zorginkoop en dienstverlening aan hun klanten. Uitgangspunt voor de PvdA is dat de patiënt centraal staat.
- Marktwerking in sommige sectoren van de zorg kan helpen om meer patiëntgerichte zorg en ‘waar voor je geld’ te krijgen, maar is niet de oplossing voor de stijgende kosten. We moeten er vooral voor zorgen dat ziekenhuizen en zorginstellingen concurreren op kwaliteit én kosten. Wij willen dus verder gaan met het inzichtelijk maken van de kwaliteit, terwijl het nieuwe financieel systeem (DBC's) sterk vereenvoudigd moet worden. Dat is marktwerking die wel werkt.
- De professionaliteit van de zorgverleners moet meer erkend en gebruikt worden. Dus meer ruimte en meer verantwoordelijkheid voor de zorgverlener. Als zij zichzelf beter verantwoorden, verdienen de zorgverleners het minder gedetailleerd gecontroleerd te worden. Zo besteden we ook minder geld aan de administratie en controle, geld dat we kunnen inzetten voor het echte werk in de zorg.

VERZORGING VERZEKERD

Wie niet meer beter kan worden, verdient verzorging. Die moet dus goed zijn, en je moet er invloed op kunnen hebben. Het aanbod is gelukkig veel gevarieerder geworden in de afgelopen tijd. Zeker voor ouderen en chronisch zieken geldt dat zij maximale keuzevrijheid moeten hebben om hun eigen leven zo goed mogelijk in te richten. Wanneer gemeenten op een ambitieuze en sociale wijze vorm geven aan de nieuwe Wet Maatschappelijke Ondersteuning is dat mogelijk. De komende 25 jaar zal het aantal dementierenden verdubbelen. Nederland is daar niet op voorbereid. Zo is driekwart van de gebouwen van verpleeghuizen ouder dan dertig jaar, de bewoners krijgen lang niet alle zorg die zij nodig hebben, en nog steeds hebben

maar weinig mensen een eigen kamer en eigen sanitair.

- Het plafond op de zorguitgaven mag niet leiden tot wachtlijsten bij de thuiszorg of niet tijdig uitvoeren van andere geïndiceerde zorg. Mensen hebben recht op de zorg die zij nodig hebben.
- Er komt een noodplan voor de verpleeghuiszorg. Een op de tien bewoners van een bejaarden- en verpleeghuis komt nooit buiten. We zorgen dat het personeel weer tijd voor mensen heeft.
- Iedereen heeft recht op een eigen kamer in een verpleeghuis. Daarbij moet maatwerk mogelijk zijn. We bouwen verpleegwoningen voor kleine groepen midden in de samenleving.
- Een verpleeghuis is geen hotel waar je gemakkelijk de koffers pakt. In de langdurige zorg leidt marktwerking dus niet automatisch tot betere zorg. Hier vindt de PvdA daarom sturing vanuit de overheid, zeggenschap voor de gebruikers en democratische controle van het publiek onverminderd belangrijk.
- We moeten ons realiseren dat voor sommige patiënten een instelling onvermijdelijk en daardoor erg belangrijk is. De extramuralisering moet daarom niet doorslaan. En al helemaal niet gebruikt worden als dekmantel voor een ordinaire bezuinigingsmaatregel.
- De kwaliteit van verpleging, verzorging en huisvesting van mensen die langdurig zorg behoeven, moet van goed niveau zijn en noodzakelijke geïndiceerde zorg moet collectief blijven worden vergoed.
- In de zorg voor ouderen vinden wij variatie belangrijk. Uiteraard moet de kwaliteit van de zorg goed zijn. Voor ouderen die bereid zijn meer eigen geld te besteden aan hun verpleging en verzorging, moeten huisvesting, eten of persoonlijke verzorging aangepast kunnen worden. Extra keuzevrijheid moet mogelijk zijn.
- De PvdA wil de gemeenten ondersteunen om van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) een succes te maken. Er komt een stimuleringsbeleid voor toegankelijke wijkservicecentra met plaats voor de wijkverpleegkundige, de huisarts en ouder- en kindcentra. Gemeenten krijgen de ruimte hun financië-

le middelen effectief in te zetten voor wonen, zorg en welzijn. En ze krijgen de financiële ruimte om mensen die aangevoelen zijn op de WMO een goede zorg te kunnen bieden.

- Patiënten en familie worden van het kastje naar de muur gestuurd als het gaat om het organiseren van verzorging. Je spreekt met de zorgverzekeraar of een anonieme indicatie-instantie. Dat soort loketten leidt tot afschuifgedrag. Na het invoeren van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) moeten vervolgstappen worden gezet om een duurzaam stelsel van zorg en ondersteuning op maat te realiseren. De PvdA wil - wanneer de gemeenten hier klaar voor zijn - ook vanuit de AWBZ grote delen van verpleging en verzorging onder de regie van de gemeenten onderbrengen. De meer curatieve delen vanuit de AWBZ gaan naar de zorgverzekeringswet. Gemeenten kunnen beter samenhangend beleid voeren omdat zij ook verantwoordelijkheden hebben voor huisvesting en (openbaar) vervoer. Natuurlijk krijgen de gemeenten dan ook de budgetten voor de verpleging en verzorging.
- De huisarts gaat na de invoering van de WMO de eigen patiënten indiceren. Of een patiënt een rollator nodig heeft en hoeveel uur thuiszorg nodig is. Ook hier geldt: vertrouwen vooraf en controle steekproefsgewijs achteraf. De gemeenten

hebben een leveringsplicht voor de geïndiceerde zorg.

- Samen sterker geldt ook op het immateriële vlak. Er komt een algemene regeling waarbij zorg voor elkaar voor iedereen mogelijk wordt. De mantelzorgers besparen de zorginstellingen veel werk en zij moeten daarin financieel ondersteund worden door de overheid.

MEDISCH EN ETHISCH VERANTWOORD

- Nog steeds gaan mensen dood omdat er geen orgaandonaties beschikbaar zijn. Het is ieders eigen keus om wel of niet te doneren, maar het wordt verplicht dit aan te geven. Die verplichting gaat in bij het ophalen van een nieuw paspoort of identiteitsbewijs.
- Biomedisch en biotechnologisch onderzoek gericht op het bestuderen en op den duur genezen van ziekten, zoals Alzheimer, Parkinson, MS, kanker en hartfalen, kan baat hebben bij het gebruik van stamcellen. Het afleiden van stamcellen van restmateriaal van IVF-behandelingen (in vitro fertilisatie) is een veelbelovende methode, waar ruime mogelijkheden voor moeten zijn. Gebruik voor belangrijk medisch onderzoek is een betere bestemming dan weggooien.

Verzorging verzekerd: het plafond op de zorguitgaven mag niet leiden tot wachtlijsten bij de thuiszorg of niet tijdig uitvoeren van andere geïndiceerde zorg.

SPORT: HET DORPSPLEIN VAN DE SAMENLEVING

Miljoenen mensen beleven iedere week samen plezier aan de beoefening en organisatie van sportieve activiteiten. En wat de PvdA betreft worden dat er alleen maar meer. Sport voorkomt dat kinderen te dik worden of dat jongeren zich vervelen. Topsporters geven trots, binding en ze functioneren als vliegwiel voor de verenigingssport in de samenleving. Nergens zijn zoveel vrijwilligers actief als in sportverenigingen. Het is een ontmoetingsplaats, een stabiliserende en bindende factor in de samenleving. Met sport investeren we in de kracht van de samenleving. Daarom wil de PvdA meer ruimte voor sport. Mensen, jong en oud, moeten de gelegenheid hebben om te sporten. Krachtige sportverenigingen vormen de beste garantie dat mensen blijven sporten. En aansprekende prestaties van Nederlandse topsporters betekenen vaak een enorme stimulans voor de breedtesport.

STIMULANS VOOR SPORTEN

Sporten is leuk. Maar het zetten van de eerste stap is vaak erg moeilijk. Is de sport wel

zo leuk als was gedacht? Kan ik het eigenlijk wel? Deze vragen zijn alleen te beantwoorden als mensen, jong en oud, kunnen proeven aan de sport. Als ze worden gestimuleerd om te gaan sporten.

Stimulans voor sporten: voldoende ruimte in wijken voor de jeugd om te sporten.

- De PvdA wil daarom dat er in wijken voldoende ruimte is voor de jeugd om te sporten. Dat betekent dat er geen herstructurering meer plaatsvindt zonder dat er ook ruimte voor sport en bewegen en dus voor ontmoeting is ingepland.
- Door sportverenigingen en scholen met elkaar te laten samenwerken in accommodaties, vakleerkrachten en sportactiviteiten, kan de jeugd al vroeg met verschillende sporten in contact komen. Ook in de naschoolse opvang kan de sport een belangrijke rol spelen.
- Ook ouderen sporten onvoldoende. Wij willen een leven lang sporten mogelijk maken in samenwerking met gezondheidsinstellingen en zorgverzekeraars.
- Gehandicaptensport wordt gestimuleerd.

- Verenigingen moeten door de overheid worden gesteund in hun aanpak van sociaal gedrag op en rond de velden.

DE TOP ALS UITHANGBORD

Topsport is belangrijk. Voor de uitstraling van Nederland, maar ook als voorbeeld voor de jeugd. Aansprekende prestaties zijn van belang. Nederland is echter te klein om op ieder terrein mee te draaien. Concentratie van activiteiten en middelen levert meer op dan het versnipperen van het geld over alle sporten.

- Nederland is een voetballand. Daar zijn we trots op. Maar we hebben schoon genoeg van het geweld rond het voetbalveld. We pikken het niet langer dat hooligans het plezier in het voetbal voor grote groepen frusteren. Binnen het stadion ligt de verantwoordelijkheid bij de clubs, buiten het stadion bij de overheid. Met behulp van een "voetbalwet" komt er een meldingsplicht voor vandalen. Binnen vier jaar moet al het voetbal-gerelateerd geweld gestopt zijn. De combiregeling kan dan worden afgeschaft.
- De PvdA wil dat NOC/NSF voor een bepaalde tijd 10 A-sporten aanwijst die de overheid gaat ondersteunen op het gebied van talentontwikkeling, trainingsaccommodaties en natuurlijk de sportieve, medische en educatieve ondersteuning van topsporters zelf.
- We willen aansprekende sportevenementen binnenhalen, passend bij de 10 A-sporten, om Nederland gezicht te geven.
- Topsporters krijgen ondersteuning van de overheid om topprestaties te kunnen leveren. Daar mag iets tegenover staan. Voor de verspreiding van sport zetten topsporters zich in om jongeren in aanraking te laten komen met hun sport.

STERKE SPORTVERENIGINGEN

De Nederlandse verenigingscultuur in de sport is uniek. Maar die cultuur staat wel onder druk. Het blijkt steeds lastiger om vrijwilligers te vinden. De maatschappelijke problemen waarmee clubs worden geconfronteerd worden ook steeds groter. Omdat verenigingen zowel vanuit sportief als in maatschappelijk opzicht een belangrijke rol vervullen, wil de PvdA de verenigingen versterken.

- Minder wetten en regels voor de (sport-)verenigingen. Regels moeten beperkt en simpeler worden om vrijwillige sportbestuurders niet te frustreren.
- We willen de financiële barrières voor het lidmaatschap van sportclubs verkleinen. Daarom stimuleert het Rijk de gemeenten om jeugdsportfondsen te ondersteunen.
- Sport is een algemeen belang en dus moet het ook aantrekkelijk zijn om bijvoorbeeld geld uit een financiële erfenis ten behoeve van sport ter beschikking te stellen. De successierechten hiervoor gaan daarom omlaag.

zelfstandig gebruik kan maken van hun stemrecht.

- Op de publieke omroep zou standaard ondertiteling moeten worden geleverd bij programma's. Nederland kan hierbij veel leren van landen als Groot-Brittannië.
- Goed, toegankelijk en betaalbaar openbaar vervoer is voor gehandicapten van groot belang. Helaas bestaat dat lang niet altijd. In de prestatieafspraken met de OV-bedrijven moet rekening worden gehouden met de positie van gehandicapten.

VERSTERKEN VAN DE KRACHT VAN GEHANDICAPTEN

Gehandicapten hebben recht op een volwaardige deelname aan de maatschappij. Dat is op dit moment nog niet goed geregeld. De kracht van gehandicapten wordt niet versterkt. Integendeel. Die kracht wordt eerder gesmoord. De gebrekkige toegankelijkheid van informatie, openbaar vervoer en openbare gebouwen maakt gehandicapten afhankelijk. Die afhankelijkheid moeten we bestrijden.

- Het in dienst nemen van mensen met een arbeidshandicap wordt fiscaal gestimuleerd en administratief gemakkelijker gemaakt.
- Nederland moet nu werk maken van de standaardregels van de VN uit 1994. De

agenda 22, waarin o.a het recht op gelijke behandeling op het gebied van goederen en diensten is geregeld, moet worden uitgevoerd.

- Veel gebouwen zijn moeilijk toegankelijk voor gehandicapten. Dat moet veranderen.

KUNST & CULTUUR: INSPIRATIE VAN EN VOOR MENSEN

Kunst en cultuur zijn nauwelijks te scheiden van het leven als geheel. Voor miljoenen mensen vormt actieve en passieve deelname aan kunst en cultuur een bron van inspiratie.

En passant hebben kunst en cultuur ook nog belangrijke positieve effecten voor de samenleving als geheel. Ze zijn een bron voor trots en ze zorgen voor identificatie en binding in de samenleving. Per generatie en per bevolkingsgroep kan die identificatie verschillend zijn, maar individueel en collectief leven mensen hun leven met besef van goed en kwaad, mooi en lelijk, belangrijk en triviaal, dat ze opdoen via kunst. Zo dapper als Eminem, wreed als Nero, mooi als het Gezicht op Delft, verliefd als in Notting Hill, happy als Joe Speedboot. Dat is waardevol. De politiek moet niet op de stoel van de kunst gaan zitten, maar moet er wel voor zorgen dat die stoel stevig is en blijft.

De PvdA wil dat kunst en cultuur voor iedereen bereikbaar zijn. We moeten daarbij beginnen met de jeugd. Kunst en cultuur gedijen alleen als er ruimte is voor productie. Zowel voor professionele kunstenaars als voor de amateur-kunstenaars. Ten slotte moeten er plaatsen zijn waar van kunst en cultuur kan worden genoten.

KUNST VOOR KINDEREN

De PvdA vindt het belangrijk dat alle jongeren al vroeg in aanraking komen met kunst en cultuur: jongeren vormen de culturele toekomst van Nederland.

- Culturele en Kunstzinnige Vorming blijft onderdeel van het basis- en voortgezet onderwijs.
- Naast het bestaande vouchersysteem, krijgen jongeren een gratis 'strippenkaart' voor culturele activiteiten om vrijwillig en op eigen initiatief kennis te maken met cultuur, van toneel tot schaken en van journalistiek tot ondernemerschap.

RUIMTE VOOR PRODUCTIE

Kunst kan niet zonder makers. Een goed productie- en expositieklimaat is daarom van grote waarde. Zonder autonomie van de kunstenaars en producenten aan te tasten, kan de politiek hieraan een positieve bijdrage leveren. De PvdA wil ruimte bieden voor productie, expositie en kunstenaar.

- Het is de vraag of kunst is gebaat bij een groot aantal kunstopleidingen als er maar voor een beperkte groep ruimte is om na de opleiding als kunstenaar aan de slag te gaan. Heeft Nederland echt 17 zangopleidingen nodig? Wat schiet een kunstenaar er mee op om na een opleiding tot de conclusie te komen dat er geen echt perspectief is? De PvdA wil minder maar kwalitatief hoge opleidingen, en meer arbeidskansen

voor kunstenaars en oog voor arbeidsmogelijkheden na de kunstcarrière.

- De arbeidsbescherming van kunstenaars kan beter. In dit opzicht zou de huidige inkomensregeling voor kunstenaars (de WIK) vereenvoudigd kunnen worden en zouden de bijverdienregelingen voor kunstenaars kunnen worden verruimd.
- We maken een einde aan bureaucratische regelgeving, veelal in het kader van Arbo- en arbeidstijdenwet, die voorbij gaat aan de specifieke eisen en omstandigheden van deze sector.
- De PvdA wil af van de huidige cultuurnotatysystematiek. In dialoog met de sector wordt een alternatief ontwikkeld. Uitgangspunten daarbij zijn dat de politiek zich beperkt tot het formuleren van de hoofdlijnen en zich niet meer bemoeit met de uiteindelijke verdeling van subsidies. Dat gebeurt door een Raad van Cultuur die door zijn samenstelling vertrouwen en gezag in de sector heeft.
- Geef de podia en gezelschappen van internationale allure (zoals bijvoorbeeld het Concertgebouworkest) meer en langdurigere zekerheid. Bespaar hen de vierjaarlijkse beoordeling ten behoeve van de subsidieverdeling.
- De PvdA wil meer budget ter beschikking stellen voor de amateurkunst.
- De culturele sector wordt gestimuleerd door een verruiming van de fiscale mogelijkheden van burgers en bedrijven om te investeren in kunst en cultuur.
- Privaat geld kan de culturele sector versterken. Cultureel ondernemerschap moet

worden gestimuleerd omdat het de kunst minder afhankelijk maakt van de overheid. Dit betekent ook dat culturele instellingen die in staat zijn gebleken geld uit de markt te halen, niet direct 'beloond' moeten worden met een korting van de bijdrage van de overheid.

RUIMTE VOOR DE PODIA

Het hele land moet van kunst en cultuur kunnen genieten. Kunst en cultuur moet toegankelijk en betaalbaar zijn. Daarom moeten de podia en musea voldoende budgetten houden om kwalitatief te kunnen programmeren. Daartegenover staat dat een te grote verspreiding van faciliteiten en een te grote wil om overal alles aan te bieden, leidt tot een

versplintering van aanbod en budgetten. De kwaliteit is daar niet mee gediend.

- Er worden meer lokale en regionale accenten in kunst en cultuur gelegd. We willen geen eenheidsworst. Juist door verschillende accenten te leggen ontstaat ruimte voor een hoogwaardiger kunst en culturaanbod.
- De collectie van de Rijksmusea is met gemeenschapsgeld opgebouwd en is dus van iedereen. De PvdA is daarom in principe voor gratis openstelling van de Rijksmusea. Omdat de gevolgen voor bezoekersaantallen, inkomsten en positie van andere musea nu nog onzeker zijn, wil de PvdA een experiment waarbij drie Rijksmusea geen entree meer vragen. Daarnaast willen we dat jaarlijks in een van de andere Rijksmusea een tentoonstelling wordt geselecteerd die iedereen gratis kan bezoeken.

Kunst voor kinderen: het is belangrijk dat alle jongeren al vroeg in aanraking komen met kunst en cultuur.

DE MEDIA: DE WAARDE VAN VOLDOENDE INFORMATIE

Onafhankelijke pluriforme media zijn essentieel voor de samenleving en het functioneren van de democratie. De laatste jaren is het medialandschap fors veranderd en verrijkt. Denk bijvoorbeeld aan de slinkende oplagen van de klassieke kranten, maar ook aan de opkomst en brede verspreiding van internet, de entree van commerciële zenders en regionale televisie. Nederland heeft, gezien zijn omvang, gelukkig nog steeds een breed aanbod van kranten en tijdschriften, tv en radio. Dat moet zo blijven. We zien het als een teken van een sterke, open en pluriforme samenleving waarin mensen de keuze hebben om zich te informeren op een manier die men wenst. Dat betekent niet dat alles vanzelf goed komt, op verschillende terreinen is inzet van de overheid noodzakelijk.

INTERNET: NIET MEER WEG TE DENKEN

Internet is niet meer weg te denken uit de samenleving en de mogelijkheden nemen nog iedere dag toe. Daarom is het zo belangrijk dat iedereen kan leren omgaan met internet. Jong, maar juist ook oud. Dit moet, zeker omdat de overheid meer en meer internet gebruikt om de kwaliteit van de dienstverlening en communicatie te verbeteren.

- De vrijheid op internet is een groot goed. Dat betekent voor de PvdA niet dat het internet een vrijbrief is voor sociaal gedrag. SPAM moet aan banden worden gelegd. En er moeten afspraken komen met providers om te voorkomen dat het internet een vrijplaats is voor racistische of terroristische groepen in Nederland.
- De toegankelijkheid van de nieuwe media moet voor alle groepen zijn verzekerd. Waar internet zo belangrijk is geworden, is het daarom belangrijk dat bijvoorbeeld gehandicapten er ook echt gebruik van kunnen maken. Ook hier geeft de overheid het goede voorbeeld.
- Het gebruik van open source wordt gestimuleerd zodat er meer ruimte komt voor kleinere, innovatieve internetbedrijven.

DE VERANDERENDE, MAAR BLIJVENDE BETEKENIS VAN DE PUBLIEKE OMROEP

Commerciële zenders, zoals RTL, SBS, Radio 538 en Talpa, weten vele kijkers en luisteraars aan zich te binden met programma's die soms niet of nauwelijks van die van de publieke omroep zijn te onderscheiden. De PvdA beschouwt deze zenders als een verrijking van het televisieaanbod. Hetzelfde geldt voor de regionale en lokale omroepen. Zij trekken veel kijkers en luisteraars die zich daardoor meer betrokken kunnen voelen bij hun woon- en leefomgeving.

De opmars van de commerciële omroepen en regionale omroepen heeft de positie van de nationale publieke omroepen aangetast. Dat betekent niet dat de publieke omroep is achterhaald. Integendeel. De PvdA vindt een sterke en kwalitatieve publieke omroep van het grootste belang. De publieke omroep fungeert als podium voor nieuws en meninguitwisseling, zendt culturele programma's uit zonder altijd aan commerciële eisen te hoeven voldoen, brengt nieuws en amusement voor groepen die onvoldoende interessant zijn voor commerciële televisie

of die we juist tegen commercie willen beschermen (zoals kinderen), en moet programma's kunnen brengen zonder onderbroken te worden door reclames. Maar momenteel bereikt de publieke zender te weinig mensen, en al helemaal weinig van haar eigen benoemde doelgroepen. Dat moet dus anders.

Nieuwe technieken, zoals programmeerbare harddisk videorecorders en de mogelijkheid programma's terug te zien via internet, maken het in de toekomst moeilijker om programma's uit reclameopbrengsten te financieren. Alleen het verwerken van reclames in programma's kan nog financieel soelaas bieden. Maar die ontwikkeling vinden we als PvdA ongewenst. Daarom is collectieve financiering van de publieke omroepen onvermijdelijk. De PvdA wil daar dan ook niet aan tornen. Waar we met gemeenschapsgeld de publieke omroep overeind houden, moeten we wel duidelijk zijn wat we van die omroep verwachten. Niet om op de stoel van de omroep te gaan zitten, maar wel om de uitgangspunten voor een sterke en kwalitatieve publieke omroep te formuleren.

- De politiek formuleert de hoofdplicht voor de publieke omroep.
- Kwaliteit, pluriformiteit, maatschappelijke actualiteit en onafhankelijkheid vormen de pijlers van de hoofdplicht aan de publieke omroep. De PvdA wil dat de publieke omroep een ontmoetingsplaats creëert voor alle burgers voor het stimuleren van burgerschap en het versterken van de sociale cohesie.
- De overheid waarborgt financiering voor een lange termijn, om te voorkomen dat de politiek zich steeds gedetailleerder met de publieke omroep gaat bezighouden.

- De PvdA wil dat de publieke omroep een brede doelgroep bereikt. Deze rol kan de omroep alleen waarmaken als hij ook de gelegenheid heeft mee te dingen naar de uitzendrechten van grote (sportieve) evenementen.
- Reclame mag ook bij de publieke omroep een bron van inkomsten zijn, maar de publieke omroep mag daarvan niet afhankelijk zijn in zijn programmering.
- De Raad van Bestuur is verantwoordelijk voor het totaal van de publieke omroep en zorgt ervoor dat iedere Nederlander weer minstens een van de netten tot zijn favoriete zenders rekent. Om dat te bereiken geeft de Raad van Bestuur concessies uit voor de netten.
- Omroepverenigingen en andere maatschappelijke partijen kunnen gezamenlijk een concessie krijgen die in het verlengde ligt van de hoofdplicht, en worden dan verantwoordelijk voor de programma's en programmering van de zender. Ze worden afgerekend op kwaliteit en bereik.
- Er komt meer aandacht en budget voor kindertelevisie, kunst-, wetenschaps- en cultuurprogramma's en educatieve programma's.
- Televisieregistraties van grote nationale gebeurtenissen zijn voor iedereen te zien zonder dat de kijker hiervoor moet betalen.
- Bij sommige programma's wordt de grens van ranzigheid wel dicht genaderd. En soms, zoals bij bepaalde videoclips waarin de gettocultuur centraal staat, worden beelden neergezet die over die grens gaan. Zenders moeten hun verantwoordelijkheid nemen voor wat zij uitzenden en de effecten daarvan op het gedrag van kinderen.

WERKEN AAN EEN ONGEDEELD NEDERLAND

De PvdA streeft naar een ongedeeld Nederland, waar de plek waar je geboortehuis staat niets zegt over je toekomst. Een Nederland waarin iedereen de kans krijgt iets van zijn leven te maken, en waar iedereen recht heeft op een fatsoenlijk bestaan.

De afgelopen jaren is de tweedeling tussen arm en rijk, tussen verschillende bevolkingsgroepen, tussen mensen die veel en mensen die nauwelijks kansen krijgen, tussen bewoners van schone, ruime buurten en bewoners van vieze, onveilige buurten toegenomen. Achterblijvende regio's zijn alleen maar verderop geraakt. De langdurige werkloosheid is toegenomen, zeker in economisch zwakke dorpen en wijken. Van integratie is weinig terecht gekomen, terwijl de segregatie is verergerd. Door te hameren op de 'eigen verantwoordelijkheid' is er een soort ieder-voor-zich maatschappij ontstaan, waarin mensen van elkaar vervreemden. Er dreigen twee Nederlanden te ontstaan waar groepen tegenover elkaar worden gezet. De PvdA wil deze koers radicaal keren en kiest voor het slaan van bruggen. Niet alleen omdat de problemen die ontstaan door gettovorming niet te overzien zijn, maar ook omdat we iedereen nodig hebben voor onze economie, omdat we alle talent willen benutten en omdat sociale cohesie en vertrouwen het cement is van onze samenleving. Zonder dat cement valt de samenleving in twee delen uit elkaar. Een gemeenschappelijk beeld over de toekomst van Nederland is nodig.

Dat ongedeelde Nederland ontstaat alleen als we zorgen voor sterke en gevarieerde buurten, waarin iedereen wil wonen en waaruit men niet wegtrekt als het even mogelijk is. Daarom moeten er voorzieningen zijn. Voor jong en oud. In de steden en op het platteland. Sterke buurten vragen om voldoende goede en betaalbare woningen. De aanpak van de woningnood kan niet wachten. Hetzelfde geldt voor de integratie. In veel steden zijn de spanningen de laatste jaren toegenomen. Het voelt als een tijdbom, waarbij het kabinet vooral heeft uitgeblonken in harde woorden terwijl de resultaten uitbleven. Duidelijkheid is geboden, maar die duidelijkheid is alleen effectief als er een dialoog is tussen en met de verschillende bevolkingsgroepen in Nederland. Het onnodig kwetsen van bepaalde groepen draagt daar niet toe bij, want dat overbrugt niet, maar vergroot juist de maatschappelijke tegenstellingen. Integratie is niet gebaat bij grote woorden en gemakkelijke oplossingen.

In een ongedeeld Nederland hebben alle bevolkingsgroepen een volwaardige positie in de samenleving. Helaas zijn we nog niet zo ver. Emancipatie is en blijft van belang.

In de Nederlandse samenleving zal altijd ruimte zijn voor mensen die op de vlucht zijn voor oorlog en onderdrukking. Met het groeiende aantal oorlogshaarden zal het aantal vluchtelingen weer toenemen. Voor de PvdA is de lijn daarbij helder: we zijn voor een streng, maar rechtvaardig en humaan asielbeleid.

STERKE BUURTEN

Hoe maken we van de kansarme, verschaalde buurten gevarieerde, aantrekkelijke buurten? Door massief en breed te investeren in zwakke buurten. Door het onderwijs te verbeteren, de verloederende straat aan te pakken, door voor werk te zorgen, door de criminaliteit hard aan te pakken zodat de goeden niet onder de kwaden hoeven te lijden. De verloederende straat moet worden opgetreden tegen probleemjongeren. Dat betekent bovenal dat de politie in de buurt moet zijn, zodat mensen zich veilig voelen. Als we zo de zwakke buurten nieuwe kansen geven, zullen mensen in hun eigen buurt blijven wonen. Ook al zijn ze een stap geklommen op de maatschappelijke ladder.

- De PvdA vindt dat bewoners die anderen stelselmatig grote overlast bezorgen desnoods gedwongen moeten worden tot verhuizen, bijvoorbeeld naar wooncontainers aan de rand van de stad. Overlastveroorzakers vergoeden de schade die ze hebben aangericht.
- Ons geduld met probleemjongeren is op. Tegen overlast en criminaliteit gaan we hard en snel optreden. Eigenlijk is het dan al te laat. Daarom wil de PvdA dat vroegtijdig wordt ingegrepen. Ouders zijn verantwoordelijk voor hun kinderen. Als zij tekortschieten moeten ze daar veel sneller en beter op worden aangesproken. In gezinnen waar de machtsverhoudingen zijn omgedraaid, moet interventie worden opgevoerd.
- Bewoners moeten zich gesteund weten bij hun initiatieven om hun buurt schoon, heel en veilig te maken. Elke gemeente moet de komende jaren kijken of het aantal beleids-

ambtenaren op het stadhuis kan verminderen om daarmee het aantal mensen in de buitendienst, die echt op straat aan het werk zijn, flink te vergroten.

- In sommige buurten kan cameratoezicht en preventief fouilleren helpen. Dan moet dat ook kunnen worden toegepast.
- Onderwijzend personeel in kansarme buurten moet meer kunnen verdienen dan hun collega's in de rijkere buurten.
- In oude stadswijken staan nog veel huizen die aan renovatie toe zijn en waarvan niemand goed weet wie er woont. Onderverhuur, illegaal wonen en huisjesmelkerij komen er veel voor. De PvdA wil panden in kwetsbare straten door de gemeente laten opkopen, waardoor huisjesmelkers de pas wordt afgesneden.
- Er zijn nieuwe huizen nodig in deze wijken, zodat ook de mensen die op de maatschappelijke ladder klimmen, in hun eigen buurt kunnen blijven wonen. De herstruc-

Aanpak woningnood: de komende jaren moeten 80.000 tot 100.000 nieuwe woningen per jaar worden gebouwd.

turering van woonwijken moet zich ook hierop richten.

- Het stimuleren van de werkgelegenheid in kansarme buurten is nodig. Waar werk is, fleurt een buurt op en worden anderen meegetrokken. Daarom worden kansarme buurten kanszones: belemmerende regels worden voor deze buurten opgeheven. Om de kleine ondernemer te stimuleren wordt de ondernemersaftrek in deze buurten verhoogd.
- Gemotiveerde buurtbewoners en bewonersgroepen moeten zich door de overheid gesteund weten als zij zich inzetten voor de samenhang en de fysieke staat in hun buurt.

- In de situatie dat sociale problemen in een buurt zich maar blijven opstapelen en iedere vrijkomende woning vooral geambieerd wordt door een ander probleemgeval, moeten gemeenten en corporaties via de woonruimteverdeling kunnen sturen door bijvoorbeeld voorrang te geven aan mensen die betaald werk verrichten.
- Er komen specifieke buurtbudgetten voor de sociaal-economisch en sociaal-cultureel zwakste buurten van Nederland in plaats van het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing en het budget voor het Grote Stedenbeleid. Het budget moet in samenspraak met burgers worden besteed.

EEN WONINGMARKT DIE KANSEN BIEDT

Buurten worden alleen sterk als mensen er om positieve redenen wonen, niet omdat ze ertoe worden gedwongen door de overheid of omdat ze elders geen kansen hebben. Het functioneren van de woningmarkt is hierbij van groot belang. Daarbij past geen woningnood. Deze moet worden aangepakt. Er moeten voldoende woningen worden gebouwd voor starters, ouderen en mensen met een gemiddeld inkomen. Dat lukt alleen als corporaties dit voor hun rekening nemen. Dat betekent wel dat corporaties zich opstellen als maatschappelijke ondernemers.

AANPAK WONINGNOOD

Er is op dit moment een schrijnend tekort aan betaalbare koop- en huurwoningen. We moeten minder goedkope woningen slopen en niet alleen maar dure woningen bouwen. De nieuwbouw van woningen moet worden afgestemd op de wensen van alle burgers:

- De komende jaren moeten 80.000 tot 100.000 nieuwe woningen per jaar worden gebouwd.
- De woningproductie wordt bevorderd door drastisch te schrappen in regels.
- De woningbouwproductie moet worden bevorderd door een forse uitbreiding van het aantal bouwlocaties. Het is niet aan het Rijk om deze aan te wijzen, maar aan de gemeenten om in te spelen op de lokale behoeften. Wel geeft het Rijk nadrukkelijk aan waar niet mag worden gebouwd (binnen de Ecologische Hoofdstructuur en in nationale landschappen).

- De kwaliteitseisen uit het Bouwbesluit moeten soberder (behalve als het gaat om duurzaamheid), zodat huizen goedkoper kunnen worden.
- Slopen en herstructureren volgen pas als het regionale woningtekort flink is gereduceerd. Uitzondering vormen woningen en complexen die technisch aan vervanging toe zijn omdat de kwaliteit te slecht is voor de huidige bewoners.
- De gemeenten krijgen steun bij het omzetten van lege kantoren in jongeren- en studentenhuisvesting of voor het plaatsen van prefab- of containerwoningen.
- Randgemeenten moeten meer woningen bouwen voor de sociale sector.
- We willen niet dat de prijs van de nieuwbouwwoningen enorm stijgt doordat speculanten de grond kopen. Daarom moet het bouwrecht worden losgekoppeld van het eigendomsrecht. Dan kan de gemeente de projectontwikkelaar of groep bewoners

uitkiezen die tegen de laagste kosten het beste plan kan realiseren.

- Bouwen in collectief opdrachtgeverschap wordt gestimuleerd.

WONINGCORPORATIES

Woningbouwcorporaties hebben een missie: het verbeteren van de leefomgeving en het aanbieden van voldoende en betaalbare koop- en huurwoningen, voor mensen met een gemiddeld inkomen, maar ook specifiek voor de echte onderkant van de woningmarkt en voor ouderen.

- Corporaties met veel vermogen en weinig investeringsplannen krijgen een hogere heffing. Hierdoor worden ze geprikkeld om te investeren in het bouwen van meer betaalbare woningen en het opknappen van buurten.
- De overheid moet mogelijkheden zoeken om het kapitaal af te romen van corporaties die zich opstellen als commerciële vastgoedbedrijven. De opbrengst wordt gebruikt om de buurtbudgetten te verhogen.
- Corporaties, gemeenten en bewoners moeten samen de woningnood aanpakken en werken aan aantrekkelijke buurten. Dit lukt alleen als ze aan elkaar gewaagd zijn. Gemeenten en bewoners moeten daarom meer grip krijgen op de woningcorporaties, door meer informatie en recht op arbitrage. De gemeenten moeten duidelijke, bindende prestatieafspraken maken met de corporaties. De corporaties krijgen de ruimte die afspraken waar te maken. Als zij de afspraken niet nakomen, moeten er sancties worden opgelegd.
- Corporaties kunnen alleen hun maatschappelijke taak waarmaken als ze lokaal verankerd zijn. Ze moeten aanspreekbaar zijn voor hun huurders, de organisaties die met hen werken om de leefbaarheid van wijken te versterken, en de lokale bestuurders. Aan de enorme schaalvergroting van de corporaties moet daarom een einde komen.

HOMO EMANCIPATIE

Een ongedeeld Nederland is een Nederland waarin iedereen dezelfde kansen krijgt. En waar groepen, ondanks alle verschillen, met elkaar samenleven. Op basis van respect en gelijkwaardigheid. Nederland heeft de naam een tolerant seksueel klimaat te hebben. Op het eerste oog gaat het ook goed. Het homo-huwelijk als symbool van een geslaagde emancipatie. De roze maandag op de Tilburgse Kermis. En de Amsterdamse Gay Parade als blijk van de volledige acceptatie van homo's. De schijn bedriegt echter. Nog steeds is in bepaalde bevolkingsgroepen homoseksualiteit allesbehalve geaccepteerd. De positie van homo's is nog steeds niet gelijk aan die van hetero's. En steeds meer homo's vragen zich af of het nog wel veilig is om hand in hand over straat te lopen.

- Er moet harder opgetreden worden tegen discriminatie en agressiviteit tegen homoseksuelen op de werkvloer, in het uitgaansleven en op school, niet alleen tegen leerlingen, maar ook tegen leraren. Het Openbaar Ministerie treedt ook hard op tegen haatdragende en stigmatiserende uitlatingen. De politie gaat serieus om met aangiften en registreert homofobie geweld.
- Er komt meer aandacht voor het voorkomen van haat tegen homoseksuelen bij jongeren, bijvoorbeeld door scholen de ruimte te geven om aandacht te besteden aan homoseksualiteit in lesprogramma's.
- Nederland dient in Europa een voortrekkersrol te spelen bij het uitdragen van gelijke rechten en vrijheden van homoseksuelen. Ook moeten huwelijken van een gelijk geslacht en geregistreerde partnerschappen in de hele Europese Unie erkend worden.
- De erfachtelijke positie van kinderen uit het huwelijk van homoseksuelen moet hetzelfde zijn als van kinderen uit een huwelijk van hetero's.
- Ambtenaren die er vrijwillig voor kiezen om bijzondere ambtenaar van de burgerlijke stand te worden, mogen niet weigeren homoseksuelen te trouwen.

INTEGRATIE: MEER DAN INKOMEN EN WERK ALLEEN

Een ongedeeld Nederland veronderstelt dat de geografische scheidslijnen tussen kansarm en kansrijk worden geslecht. Maar in de huidige tijd is meer nodig. Het ongedeelde Nederland blijft alleen bestaan als bevolkingsgroepen niet tegenover elkaar staan, maar met elkaar één samenleving vormen. Op dit moment gaat het de verkeerde kant op. Integratie stagneert, de segregatie neemt toe. Die ontwikkeling wil de PvdA keren.

Alle nieuwkomers in Nederland verdienen een kans om te integreren en volwaardig te participeren in de Nederlandse maatschappij. Bij de integratie van migranten is een grote inspanning van de migrant en de inzet van alle burgers, instanties en bedrijven vereist. De afgelopen jaren is de polarisatie en discriminatie toegenomen, waardoor soms zelfs goed geïntegreerde nieuwkomers zich van de Nederlandse samenleving hebben afgekeerd. We kunnen ons er niet bij neerleggen dat jongeren met Turkse of Marokkaanse ouders, die hier geboren en getogen zijn, westerse waarden zoals de democratie afwijzen. De problemen van vandaag die samenhangen met integratie zijn aanzienlijk en urgent. Integratie gaat over meer dan het overbruggen van sociaal-economische verschillen en taalproblemen: het heeft ook een culturele dimensie. Overigens hoort de Islam gewoon bij onze samenleving. Burgers kunnen met meerdere samenlevingen een binding hebben, zonder dat dit volwaardige deelname aan de Nederlandse samenleving in de weg hoeft te staan. Succesvolle integratie wordt niet bepaald door het hebben van één paspoort. Khalid Boularouz, de voorstopper van het Nederlandse elftal, is hiervan een treffend voorbeeld.

Integratie: meer dan werk en inkomen alleen. We verlangen dat iedereen Nederlands spreekt, maar zorgen er ook voor dat iedereen Nederlands kan leren.

Het voltooien van een opleiding en het vinden van werk is een voorwaarde voor integratie. De overheid en het bedrijfsleven hebben daarbij een belangrijke taak, bijvoorbeeld bij het aanbieden van taalonderwijs en het zorgen voor voldoende stageplaatsen.

Het is primair de verantwoordelijkheid van de migrant om zich voor te bereiden op zijn komst naar Nederland, de taal te leren, zich op de samenleving te oriënteren en snel in te burgeren. Het is in het algemeen belang dat de op dit punt bestaande achterstanden snel worden ingelopen.

- Wij stellen een deltaplan inburgering voor. We verlangen dat iedereen Nederlands spreekt, maar zorgen er ook voor dat iedereen Nederlands kan leren. We werken alle wachtlijsten en achterstanden op het gebied van taalonderwijs en inburgering in vier jaar weg. .
- Inburgering is een proces en niet een momentopname in de vorm van een examen. Daarom moet het statische inburgeringsexamen worden aangevuld met een maatschappelijke stage en een oriëntatie op de Nederlandse maatschappij en geschiedenis.
- Integreren kunnen nieuwkomers niet

alleen. Van de al langer in Nederland wonende bevolking wordt een open houding en een actieve belangstelling verwacht. Van instanties en bedrijven mag worden verwacht dat zij toegankelijkheid en kwaliteit bieden en discriminatie bestrijden. Deze eis van wederkerigheid houdt niet in dat de verplichtingen aan beide kanten gelijk zijn: van de migrant wordt een hogere inspanning verwacht omdat hij of zij zich in een nieuwe samenleving vestigt.

- Maatschappijoriëntatie is een belangrijk onderdeel van inburgering. Daarin worden normen geleerd die belangrijk zijn voor het participeren in het openbare leven in Nederland. Ook is er aandacht voor Nederlandse grondrechten, zoals de vrijheid van meningsuiting, de vrijheid van godsdienst, de gelijkheid tussen mannen en vrouwen, homo's en hetero's en tussen mensen van verschillende afkomst.
- Alle burgers, inclusief immigranten, mogen rekenen op vrijwaring van discriminatie en op een respectvolle behandeling van culturele en religieuze uitingen die vallen binnen de grenzen van de democratische rechtsstaat. Respect voor de geloofsvrijheid van anderen, acceptatie dat mannen en vrouwen, homo's en hetero's in Nederland gelijke rechten hebben, en het recht op geloofsafval horen daar ook bij. Wie zich bij zijn of haar emancipatie belemmerd weet door de druk van familie, traditie of religie verdient onvoorwaardelijke steun.
- Geen enkele samenleving heeft een onbeperkt absorptievermogen voor nieuwkomers en een oneindige capaciteit om achterstanden te bestrijden en mensen te emanciperen. Daarom bepleit de PvdA selectieve migratie. Die selectiviteit betekent dat we open blijven staan voor vluchtelingen conform de nieuwe Vreemdelingenwet, maar terughoudend zijn bij het toelaten van mensen die gezien hun opleiding of anderszins weinig kans van slagen hebben in Nederland. Het betekent dat we actief open staan voor het opnemen van mensen die met hun talenten, hoog of laag opgeleid (neem Salomon Kalou) een verrijking voor de Nederlandse samenleving kunnen betekenen.
- De leges van de IND zijn de afgelopen jaren enorm verhoogd, soms vertienvoudigd. Leges moeten niet gebruikt worden als anti-immigratiemiddel. Het wel of niet toelaten van mensen moet niet afhangen van de dikte van de portemonnee. De PvdA wil de leges verlagen.

EEN HUMAAN ASIELBELEID

Wij staan voor een streng en rechtvaardig asielbeleid, waarbij menselijkheid een belangrijk uitgangspunt is in de omgang met asielzoekers. De huidige asielwet heeft de voorwaarden in zich streng en rechtvaardig te zijn, maar de uitvoering van het beleid in de afgelopen jaren was soms schokkend. Een land als Nederland, dat de mensenrechten hoog in het vaandel heeft staan, stuurde asielzoekers terug naar onveilige landen, sloot kinderen op in gevangenissen, zette gezinnen zonder pardon op straat en stuurde volledig geïntegreerde asielzoekers na vijftien jaar wachten terug naar een ondertussen vreemd land. Een zorgvuldige uitvoering van beleid werd ondergeschikt gemaakt aan profileringsdrang, denk aan de zaak van Taida Pasic. Gemeenten die reële problemen wilden aanpakken werden niet gehoord en fouten werden toegedekt in plaats van opgelost. Zo kunnen we niet met mensen omgaan.

- We maken schoon schip met het verleden door een generaal pardon voor asielzoekers die onder de oude Vreemdelingenwet een verblijfsvergunning hebben aangevraagd. Oorlogsmisdadigers en veroordeelden wegens ernstige delicten zijn natuurlijk uitgesloten van een vergunning. Ook als dat later wordt vastgesteld.
- De IND is een inefficiënte en klantonvriendelijke overheidsorganisatie. Dat moet beter. Alle nieuwe asielaanvragen dienen binnen 6 maanden te worden afgehandeld.
- Gezinnen worden niet gescheiden uitgezet, kinderen worden niet opgesloten in de cel, er wordt niet geleurd met gezinnen met schoolgaande kinderen en asielzoekers in procedure worden opgevangen. Er wordt zorg geboden waar noodzakelijk en in de opvang is recht op privacy. De mensenhandel wordt aangepakt.
- De vrijwillige terugkeer van afgewezen vreemdelingen wordt vergroot door het bieden van perspectief in het land van herkomst (financiële middelen voor de opbouw van een nieuw bestaan, individuele begeleiding, werkmogelijkheden, onder-

wijs ter voorbereiding van terugkeer). Er komen speciale terugkeerprogramma's voor slachtoffers van mensenhandel en prostitutie.

- De lasten van asiel moeten ook binnen Europa eerlijk verdeeld worden. We moeten voorkomen dat Europese landen met elkaar de concurrentie aangaan over wie het meest streng is. Daarom is harmonisatie noodzakelijk.
- Europa blijft bijdragen aan de opvang van vluchtelingen die daadwerkelijk niet in de regio van herkomst kunnen worden opgevangen. Opvang in de regio moet onder humane omstandigheden plaatsvinden in samenwerking met de VN Vluchtelingenorganisatie.
- Alle EU-lidstaten moeten bijdragen aan bewaking van de Europese buitengrenzen. Mensensmokkel, vrouwenhandel en illegaliteit wordt met alle mogelijke middelen bestreden. Ondernemers die van goedkope illegale arbeidskrachten profiteren, moeten door stevige Europese wetgeving worden aangepakt.

AANPAK ILLEGALEN

De PvdA wil het illegaal verblijf in Nederland verminderen. Mensen zonder verblijfstitel kunnen geen aanspraak maken op verblijf in Nederland. Illegaliteit gaat bovendien vaak gepaard met uitbuiting en criminaliteit.

- Rijk, gemeenten en maatschappelijke organisaties gaan samenwerken. We willen een lokaal georganiseerd maatwerk, via bijvoorbeeld 25 steunpunten, opzetten voor de terugkeer van afgewezen vreemdelingen en illegalen.
- Werkgevers die illegalen in dienst nemen en mensen die illegalen uitbuiten, bijvoorbeeld huissjersmelkers, worden hard aangepakt.
- Criminele/overlastgevende illegalen worden gedwongen te vertrekken. Illegalen die worden opgepakt bij delicten en overtredingen, komen nu vaak na een periode vreemdelingenbewaring weer op straat terecht. Wij willen een sluitende aanpak: opsluiten of opvangen tot uitzetting. De nieuw op te richten Terugkeerorganisatie van de Rijksoverheid dient zich met prioriteit op deze groep te richten.
- Kinderen van illegaal verblijvende ouders mogen niet de dupe worden van het feit dat hun ouders geen verblijfstatus hebben. Onderwijs kan een kind (tot 18 jaar) nooit ontzegd worden. Ook medisch noodzakelijke hulp binnen de gezondheidszorg moet voor hen die hier onrechtmatig verblijven te allen tijde beschikbaar blijven.

WERKEN AAN EEN VEILIG NEDERLAND

Iedereen wil wonen, wandelen en winkelen in een veilige buurt en met een gerust hart kunnen reizen. Kinderen moeten veilig buiten kunnen spelen en 's avonds op de fiets overal naartoe durven gaan. Je veilig voelen is een basisbehoefte. Een risicovrije samenleving bestaat niet, maar de overheid kan wel veel maatregelen nemen om te proberen mensen dat veilige gevoel weer terug te geven.

Door de terroristische aanslagen op het WTC, Bali, in Casablanca, Madrid en Londen komt het terroristische geweld akelig dichtbij. Dat bleek ook met de moord op Theo van Gogh in Amsterdam. En we beseffen bijvoorbeeld door 10 augustus dat de dreiging allerminst voorbij is. Terecht zijn er daarom een flink aantal maatregelen genomen ten behoeve van terrorismebestrijding. Maar ook jeugdbendes kunnen de leefbaarheid van een wijk kapot maken. Sommige mensen gedragen zich zo asociaal dat ze het met weinig moeite voor veel mensen verpesten. Dat accepteren wij niet. Naast de aanpak van criminaliteit krijgt de aanpak van asociaal gedrag topprioriteit. De afstemming van instellingen die zich met veiligheid bezighouden kan stukken beter, ook als we daarbij brandveiligheid en rampenbestrijding betrekken. Ten slotte is meer aandacht nodig voor de positie van slachtoffers. Zij mogen niet worden vergeten.

VEILIGHEID

Veiligheid begint bij de aanpak van criminaliteit en asociaal gedrag. Veiligheid wordt vergroot door voorkoming en keiharde bestrijding van misdaad. Het is ontoelaatbaar dat de georganiseerde misdaad voor eigen rechter speelt. Maar ook verloedering moet worden tegengegaan, onbeschoft gedrag is niet te tolereren, en verslaafden moeten worden opgevangen. Het hebben van werk en een geschikte woning zijn essentieel voor het voorkomen van misdaad. Sociale binding in de woonwijken is belangrijk. Gebrek aan binding is een van de grootste risicofactoren voor misdaad. De PvdA vindt het ontstaan van no go areas in Nederland onacceptabel. Veiligheid gaat dus zowel over repressie als over preventie. Het preventiebeleid is er de afgelopen jaren echter bekaaid vanaf gekomen. De reclassering komt met het schrijven van rapportjes en het plaatsen van taakstraffen veel te weinig toe aan haar kerntaak: de resocialisatie tijdens en na het gevangenisverblijf. Resocialisatie met wortel en stok is de manier waarop nieuwe misdaad voorkomen kan worden. Wij willen weer aandacht voor preventie. Maakt iemand zich schuldig aan criminaliteit, dan is het niet alleen belangrijk om hard te straffen, maar ook om sneller te straffen.

- We willen een wijkagent in elke buurt. Wijkagenten zijn de ogen en oren in de buurt en kunnen dus criminaliteit en radicalisering voorkomen. Eén wijkagent kan ervoor zorgen dat tien strafbare feiten niet worden gepleegd, terwijl er tien agenten nodig zijn om een misdrijf op te lossen. Daarom willen we ook geen nationaal georganiseerde politie. De politie moet lokaal georganiseerd zijn.
- Burgers mogen meebeslissen over de onderwerpen die door de politie moeten worden aangepakt, door zeggenschap over een gedeelte van het politiebudget.
- In het lokale politiebeleid verdient de aanpak van asociaal gedrag en het hinderlijk volgen van veelplegers prioriteit. Om zo te voorkomen dat ze weer een winkeldiefstal plegen of een autokraak zetten.
- Er komen hogere straffen voor agressie, zowel fysiek als verbaal, tegen publieke én private dienstverleners, zoals leraren, ambulancepersoneel of mensen die in een winkel werken.
- Naast de aanpak van lokale criminaliteit

moet nationaal worden opgetreden tegen georganiseerde misdaad. Op dit moment is er tevens te weinig aandacht voor witteboordencriminaliteit.

- Reclassering is het voorkomen van nieuwe misdaad. De meeste daders en veelplegers krijgen korte gevangenisstraffen en taakstraffen en worden daarna aan hun lot overgelaten. De reclassering moet meer middelen krijgen om mensen te dwingen hun leven op orde te brengen (schuldhulpverlening, mentorschap, maar ook tenuitvoerlegging na voorwaardelijke veroordeling of voorwaardelijke invrijheidstelling).
- Wangedrag en criminaliteit onder jongeren moet direct aangepakt worden in intensieve samenwerking tussen scholen, bureaus jeugdzorg, reclassering, politie en justitie in de buurt. Jongeren die voor de eerste keer worden veroordeeld, krijgen een persoonlijke coach om herhaling te voorkomen.
- Een keiharde aanpak van jonge daders van groepsverkrachtingen. Ouders blijven primair verantwoordelijk; zij moeten hier op

Veiligheid: een wijkagent in iedere buurt onderhoudt contact met bewoners en de middenstand.

aangesproken worden. Maar tijdige seksuele voorlichting op scholen kan ook helpen.

- In steden zie je talrijke zwerfjongeren en daklozen met psychiatrische of verslavingsproblemen, die de leefbaarheid van buurten aantasten en zichzelf de vernieling in helpen. Voor een welvarend land als Nederland is dit onacceptabel. De gevangenis is niet de oplossing voor deze groepen. Er moet voldoende maatschappelijke opvang zijn. Wie hier geen gebruik van maakt en wel voor overlast zorgt, wordt op een drangtraject gezet. Waar ook drang niet baat, wordt het dwang.
- De dagelijkse behoefte van verslaafden zorgt vooral in steden voor veel overlast en criminaliteit. Door verslaafden op te vangen en onder streng medisch toezicht harddrugs te verstrekken veroorzaken zij minder overlast en krijgen zij een menswaardiger bestaan.
- De tbs voor gestoorde gevaarlijke daders moet blijven bestaan. Niet-blijvend delictgevaarlijke daders moeten professioneel worden behandeld, met dien verstande dat met het oog op eventueel verlof, dat in het kader van die behandeling nodig wordt geacht, een beslissingsbevoegde verlofcommissie wordt ingesteld. De overgang van het tbs-regime naar de geestelijke gezondheidszorg moet beter vanwege de grote capaciteitsproblemen binnen de tbs.
- Geweld in huiselijke kring doet zich op grote schaal voor. Tot de belangrijkste maatregelen behoren het geven van straatverboden en het uit huis plaatsen van daders van huiselijk geweld in plaats van dat het slachtoffer elders naar opvang

moet gaan zoeken. Signalering is van levensbelang, artsen en onderwijzers moeten hierop beter getraind worden.

- Het onderdrukken van vrouwen, tot seksueel geweld aan toe, kan niet serieus genoeg genomen worden. Het onderdrukken van moslim meisjes en -vrouwen krijgt bijzondere aandacht, en integratieprogramma's hebben nadrukkelijk tot doel het isolement van vrouwen te doorbreken. Een goede crisisopvang voor mishandelde vrouwen heeft prioriteit.
- Het besnijden van meisjes is een ernstig misdrijf. Dat wordt opgespoord en altijd vervolgd.
- Op dit moment bestaat er te weinig etnische diversiteit bij de politie, waardoor bevolkingsgroepen zich niet herkennen in de politie en omgekeerd de politie ook niet voldoende op de hoogte is van problemen in alle groepen. Dat moet veranderen.
- Het is belangrijk dat iedereen aangifte kan doen van een misdrijf: de burger is de belangrijkste schakel in de veiligheidsketen. Maar de dienstverlening laat dikwijls te wensen over: wie aangifte wil doen moet persoonlijk en adequaat worden geholpen. Bovendien moeten maatregelen worden genomen die leiden tot een adequater en sneller optreden naar aanleiding van een aangifte.
- De georganiseerde criminaliteit bij de wietteelt wordt aangepakt.
- Veel gemeenten zijn ervan overtuigd dat het reguleren van de productie van cannabis een oplossing is voor de groeiende softdrugsproblematiek. Er komt een experiment met het toestaan van de cannabis-teelt, zoals bijvoorbeeld in Maastricht is voorgesteld.

TERRORISMEBESTRIJDING

Ongeveer 1 op de 16 inwoners van Nederland is moslim. Het is voor dat deel van de bevolking verschrikkelijk dat hun geloof in één adem wordt genoemd met het terrorisme. Alsof we vergeten dat de laffe aanslagen in onder meer Casablanca en Amman niet bovenal moslimslachtoffers hebben geëist. De redenen waarom vooral jongeren aangetrokken kunnen worden tot terreurdaden zijn divers. Sommigen menen dat terroristische middelen toegestaan zijn in de strijd die wordt gevoerd in instabiele regio's (zoals Palestina, Tsjetsjenië, Irak). De PvdA erkent het zelfbeschikkingsrecht van volkeren, maar wijst terroristische middelen resoluut af. Anderen laten zich inspireren door terroristische ideologieën, dikwijls uit onvrede met de zelf ervaren leefsituatie. De PvdA onderkent het belang van het tegengaan van discriminatie en isolement, maar acht radicale afwijzing van de kernwaarden van de Nederlandse democratische rechtsstaat onaanvaardbaar.

- De PvdA draagt eraan bij dat Europa ter bevordering van de vrede het gesprek aangaat en/of in gesprek blijft met alle relevante politieke bewegingen in het Midden-Oosten. Tegen het gebruik van terroristische

middelen, in het bijzonder aanslagen waarbij burgerdoelen worden gekozen, moet met maximale kracht stelling worden genomen.

- Het bestrijden van radicalisering is een van

de manieren om de Nederlandse samenleving te beschermen tegen terrorisme. Radicalisering onder met name islamitische jongeren moet worden bestreden door deze jongeren weerbaar te maken tegen radicale invloeden. Gebrekkige integratie is geen oorzaak van terrorisme, maar snellere integratie is wel onderdeel van de oplossing. Dat veronderstelt ook dat we consequent optreden tegen discriminatie en dat we een perspectief op een hoopvol bestaan bieden.

- Niet-Nederlandse radicale predikers en imams die aanzetten tot misdaad of die terroristische daden goedkeuren, moeten het land worden uitgezet. Onderzocht moet worden of mensen die niet als

Nederlander zijn geboren en die door de strafrechter veroordeeld zijn voor terroristische daden het Nederlanderschap kan worden ontnomen.

- Het terrorisme stoort zich niet aan grenzen. Daarom is Europese samenwerking in de aanpak ervan noodzakelijk. Daarbij gaat het vooral ook om de uitvoering van de afspraken die zijn gemaakt. Het werk en de bevoegdheden van de EU terrorismecoördinator worden kritisch geëvalueerd.
- Europol en Eurojust moeten worden gecontroleerd door het Europees Parlement én de nationale parlementen, want macht verdient tegenmacht.

OPSPORING BETER ORGANISEREN

Wij wonen in een rechtsstaat. Dat betekent dat de overheid zich aan de wet houdt en dat de overheid ervoor zorgt dat de burgers op justitie kunnen vertrouwen. Dat heeft de laatste jaren niet altijd goed uitpakkt. Mensen maken zich zorgen dat onschuldigen in de gevangenis belanden (Schiedamse parkmoord). Ze zien aan de andere kant ook dat schuldigen hun illegale opbrengsten kunnen blijven besteden.

De PvdA heeft vertrouwen in de werking van de rechtsstaat, maar extra waarborgen om de rechtmatigheid en de betrouwbaarheid van de opsporing te versterken zijn nodig. Politie en openbaar ministerie hebben macht, maar op dit moment wordt die macht te weinig gecontroleerd – of ze nu te weinig of te veel doen. Die controle moet er natuurlijk niet toe leiden dat alleen maar meer papierwerk wordt georganiseerd. Het betekent dat professionals niet alles delegeren aan onervaren jonge medewerkers. En het betekent dat rechters-commissarissen officieren van justitie daadwerkelijk aanspreken en dat officieren van justitie daadwerkelijk tegenspraak organiseren bij de politie.

Een onderwerp dat zeker beter moet en kan, is de financiële aanpak van misdaad. Of het nu gaat om het verbeurdverklaren van cash geld van geldsmokkelende witwassers, het ontnemen van dure auto's van georganiseerde misdadigers, of het navorderen van via ingewikkelde constructies ontdoken belastingen,

er is professionele deskundigheid nodig om het aan te pakken. Daar moet veel harder aan worden getrokken. Dat is eerlijk en het levert geld op waar je belastingen mee kunt besparen. Dat heeft de aanpak van uitkeringsfraude in een aantal gemeenten wel bewezen.

- Bij zware misdaad moet het verhoor van verdachten en belangrijke getuigen ten minste op (audio-)band worden opgenomen.
- De kwaliteit van de opsporing moet worden vergroot. Daadwerkelijke samenwerking van nationale recherchespecialisten met regionale rechercheurs is daartoe een minimumvereiste. Ook bij het Openbaar Ministerie en de zittende magistratuur (rechters-commissarissen) moeten kwaliteitsimpulsen worden mogelijk gemaakt.
- Rechtspraak moet sneller en betaalbaarder worden. Daarom worden de griffierechten en de eigen bijdragen voor advocaten verlaagd.

ZORG VOOR SLACHTOFFERS

Criminaliteit is voor de samenleving een gevaar. Het raakt de samenleving in het hart. Mensen die slachtoffer zijn geworden van criminaliteit hebben daar vaak lang last van. Soms raken ze die ervaring hun hele leven niet meer kwijt. In de aanpak van de criminaliteit mag de zorg voor de slachtoffers niet worden vergeten. Zij staan te vaak met lege handen. De positie van slachtoffers moet sterker worden.

- Slachtoffers moeten veel te lang wachten op hun schadevergoeding. De PvdA wil een voorschotregeling. De overheid betaalt de schadevergoeding aan het slachtoffer. De dader betaalt het voorgeschoten geld terug aan de overheid.
- Slachtoffers van misdrijven moeten vaak verschijnen als getuige. Zij krijgen daarvoor een zeer kleine vergoeding. De PvdA wil een reële vergoeding, zodat bijvoorbeeld de eigenaar van een kleine winkel die

bestolen is, kan getuigen zonder zijn hele dagomzet te verliezen.

- Verdachten van geweld- en zedenmisdrijven moeten als het enigszins kan snel voor de rechter worden gebracht. Dit is in het belang van de slachtoffers. Ook krijgen deze verdachten een verschijningsplicht in de rechtbank.
- Er is meer aandacht nodig voor slachtoffers van racisme en discriminatie. Deze slachtoffers worden nogal eens vergeten.

Terrorisbestrijding: we beseffen door 10 augustus (de vrijdelde aanslagen in Engeland) dat de dreiging allerminst voorbij is. Europese samenwerking in de aanpak van terrorisme is noodzakelijk.

Foto: Marco Okhuizen / Hollandse Hoogte

PvdA-ideeëntrein

De PvdA programmacommissie had zich voorgenomen om gedurende het traject zoveel mogelijk in contact te komen met maatschappelijke organisatie en deskundigen, maar natuurlijk ook met PvdA-leden en geïnteresseerden. In de maand juni vonden vier grote Ideeëntrein-bijeenkomsten plaats.

Tijdens verschillende debatten, huiskamergesprekken en speeddates konden aanwezigen meedenken over het nieuwe verkiezingsprogramma. De thema's waren 'Een sterk en sociaal land' op donderdag 8 juni in het Stadsparlement in Groningen, 'Een duurzaam land' op zaterdag 10 juni in de Van Nelle Ontwerpfabriek in Rotterdam, 'Nederland en het buitenland' op donderdag 15 juni in Felix Meritis in Amsterdam en 'Nederland Onderwijsland' op zaterdag 24 juni in het Evoluon in Eindhoven. Iedereen kon discussiëren met leden van de verkiezingsprogrammacommissie over een veelheid aan onderwerpen, zoals kernenergie, het werkgelegenheidsbeleid, al dan niet gratis openbaar vervoer en deelname aan vredesmissies. In de vaak zeer geanimeerde discussies was ook ruimte voor nieuwe ideeën. Daardoor was de Ideeëntrein een bron van inspiratie voor de verkiezingsprogrammacommissie.

Programmacommissielid Wim Derksen discussieert mee tijdens de Ideeëntrein over duurzaamheid in Rotterdam.

Foto: Bram Belloni

Een aantal reacties van deelnemers:

Thieu van Hintum, directeur Glen Mills School:

"In juni 2006 werd ik mede tot mijn verbazing en verwondering uitgenodigd om mee te doen aan de debatten over het verkiezingsprogramma van de PvdA. Een sympathieke en positieve gedachte om niet alleen vanuit het partij kader te denken en te ontwikkelen maar ook juist mensen van buiten actief erbij te betrekken. Dat gebeurde in een boeiend en zeer gemeleerd gezelschap. Ik hoop een bijdrage geleverd te hebben en respecteer in elk geval de openheid van de partij om zo het programma gestalte te geven."

Mirjam de Rijk, directeur Stichting Natuur en Milieu:

"Er zijn dagen dat zelfs de meest gemotiveerde natuur- en milieubeschermer liever het Naardermeer in duikt dan te gaan debatteren in de Van Nelle Ontwerpfabriek in Rotterdam over het volbouwen van Nederland. Het was heel zonnig en heel warm op 10 juni, maar het was de moeite waard. Want wat is er fijner dan daar in die Van Nellefabriek te merken dat de PvdA niet louter uit bouwbaronnen bestaat (die indruk krijg je namelijk wel eens uit de krant). PS: nu het programma nog even lezen."

Aleid Wolfsen, PvdA Tweede-Kamerlid:

"Bij de Ideeëntrein over Nederland en het buitenland heb ik een huiskamergesprek over vredesmissies voorgezeten en konden mensen met mij speeddaten. Het was verrassend informatief. De mensen die ik heb gesproken waren er heel gericht en goed voorbereid op afgekomen. En even zeer persoonlijk mondeling je mening kunnen geven, maakt toch de meeste indruk."

Tijdens een speeddate-sessie van tien minuten konden belangstellenden aan programmacommissieleden (op deze foto Arnold Jonk) vertellen wat zij graag in het verkiezingsprogramma zouden willen.

Foto: Bram Belloni

Daan Schoemaker, medewerker Politieke Zaken Amnesty International:

"Als niet-politieke organisatie tracht Amnesty International bij alle partijen het onderwerp mensenrechten hoog op de agenda te krijgen in de verkiezingsprogramma's. Zowel ten aanzien van het buitenland beleid als voor het binnenlands beleid. De PvdA-ideeëntrein op 15 juni was een welkome en interessante gelegenheid om onze visie ten aanzien van mensenrechten in het Midden-Oosten kenbaar te maken. We hopen dat de PvdA haar Midden-Oosten beleid zal baseren op het internationaal recht en de implementatie hiervan."

Annelies de Jonge, PvdA-lid:

"Ik heb mensen gesproken die ik anders niet zou spreken. Tijdens de speeddate met Ronald Plasterk en May-May Meijer over de rol van de docent had ik het gevoel dat bepaalde opmerkingen hen toch echt op andere gedachten hebben gebracht."

Simon van der Schoot, bestuurslid ANBO:

"In een zeer geanimeerde discussie over de AOW durfden politiek verantwoordelijken zich kwetsbaar op te stellen en zelfreflectie te tonen door het voor te leggen aan het publiek. Dat dwingt respect af."

6. WERKEN AAN EEN MOOI EN DUURZAAM NEDERLAND

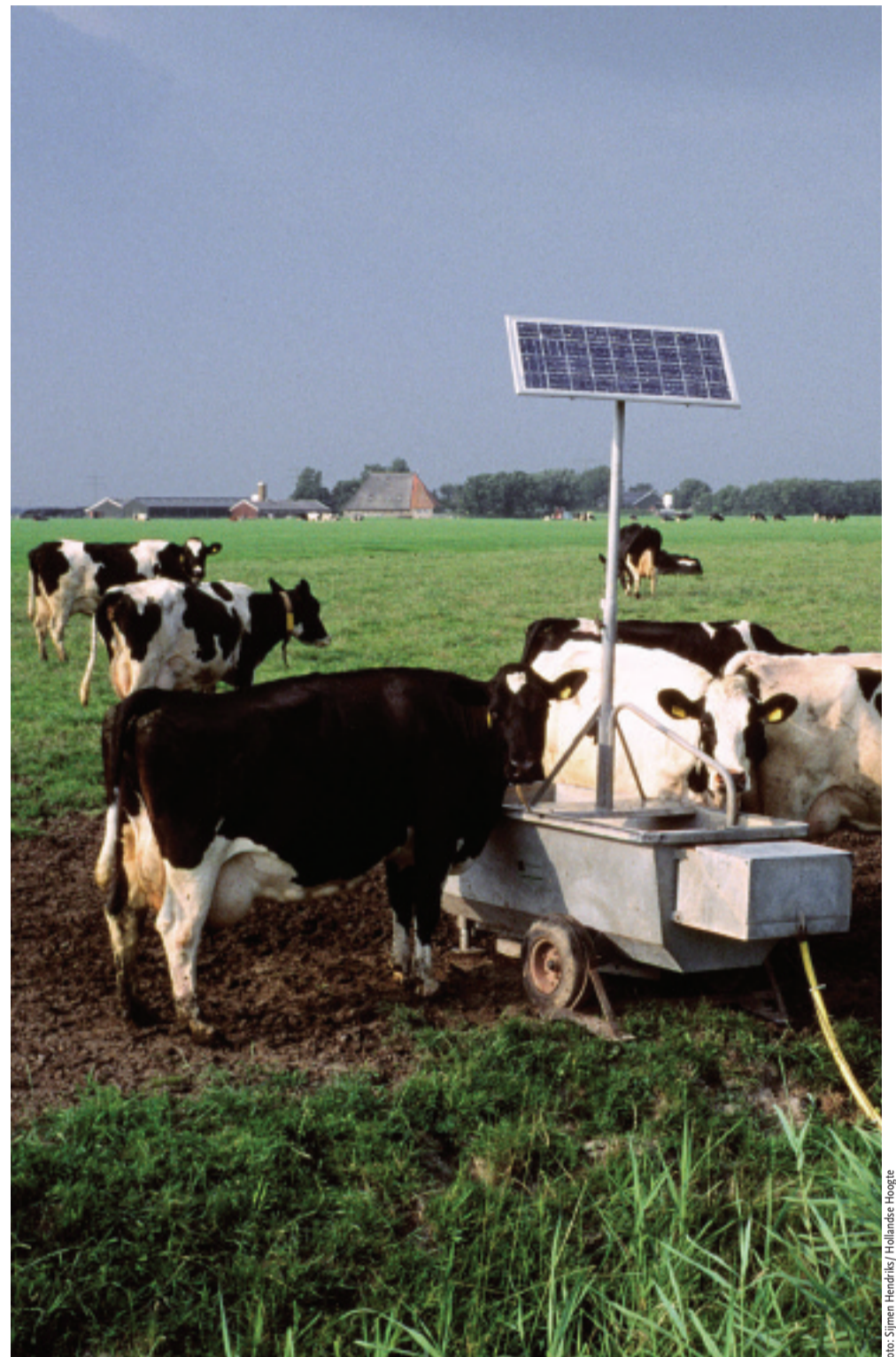
We willen veel in Nederland: wonen, werken, ontspannen en genieten van rust en ruimte, en we zijn daarbij met steeds meer Nederlanders. De druk op de schaarse ruimte daardoor groot en daarom moeten we keuzen maken. Het is onze verantwoordelijkheid om de aarde ook voor komende generaties leefbaar te houden. Het is onze taak om onze kinderen, klein- en achterkleinkinderen een schone leefomgeving te bieden met rust, ruimte en groen. Solidariteit houdt niet op bij de grens, dus we houden ook rekening met de gevolgen voor mensen in andere landen. De PvdA gaat niet mee in de schijntegenstelling tussen groen en groei: we moeten erin slagen om de groei in balans te brengen met een schoon en mooi Nederland. Nu en in de toekomst

Om die balans te vinden moeten we werk maken van duurzame energie. De zorg om ons klimaat duldt geen uitstel. Daarnaast moeten we inzetten op doorzichtige mobiliteit, want alleen zo houden we Nederland bereikbaar en leefbaar. In het zoeken naar een goede balans mogen we meer aandacht besteden aan de inrichting: de verrommeling van het landschap draagt niet bij aan de beleving van een mooi Nederland. De dozen die langs iedere snelweg staan, de "witte schimmel" die het open landschap aantast, en het veronachtzamen van unieke Nederlandse landschappen, zoals de kust en het rivierengebied, tasten de kwaliteit van Nederland aan. Aandacht voor kwaliteit van de gebouwde omgeving, maar ook respect voor natuur en landschap vormen belangrijke uitgangspunten. Op dit laatste punt speelt de landbouw een belangrijke rol; de landbouw is een belangrijke hoeder van de open ruimte.

DUURZAME ENERGIE: MET HET OOG OP HET KLIMAAT

Het gebrek aan duurzaamheid van de mondiale energievoorziening vormt één van de grootste bedreigingen van de komende decennia. Broeikasgassen dreigen het klimaat drastisch te veranderen. De afhankelijkheid van olie, kolen en gas maakt Nederland kwetsbaar voor machtspolitiek van vaak instabiele landen. We dienen de overstap naar een duurzame energievoorziening te maken vóórdat klimaatverandering en energietekorten ons voor onoverkomelijke problemen plaatsen. Bovendien biedt een schone energievoorziening ook kansen: een koploperspositie betekent een betere concurrentiepositie en extra werkgelegenheid.

- Nederland zou in 2020 de schoonste en efficiëntste energievoorziening van Europa moeten hebben. Dat betekent dat we in 2020 de uitstoot van broeikasgassen met minimaal een derde hebben teruggebracht en dat duurzame energie minstens een vijfde van onze energievoorziening zal uitmaken. De energiebesparing per jaar is minstens 2%. De resterende energieproductie moet gebruikmaken van mogelijkheden van superefficiënte centrales met CO₂-opslag. Ook na 2020 zal deze transitie moeten doorgaan, met als uiteindelijk doel een volledig schone en hernieuwbare energievoorziening in 2050. Dit wordt gefinancierd uit de aardgasbaten.
- Wanneer we voldoende investeren in energiebesparing, duurzame energie (zonnepanelen, wind, water, biomassa en omgevingswarmte) en schone fossiele brandstoffen, is kernenergie voor deze ambities niet nodig. Er komen geen nieuwe kerncentrales.
- Mensen krijgen een premie als ze een bepaald pakket aan energiebesparende maatregelen doorvoeren bij de aanschaf van een huis.
- Uitbreiding van de huidige stimuleringsregeling voor duurzame energie (ook zonnepanelen), op termijn aangevuld met de invoering van een verplicht aandeel duurzame energie voor energiebedrijven; zo worden bedrijven aangezet om zelf ook extra te innoveren en investeren.
- Ondergrondse CO₂-opslag bij nieuwe elektriciteitscentrales wordt verplicht.
- De CO₂-emissiehandel wordt uitgebreid met de luchtvaart.
- De overheid zelf geeft het goede voorbeeld en koopt/least alleen energievriendelijke apparaten en auto's.
- Het speciale energietarief voor de glastuinbouw wordt afgeschaft: de opbrengst hiervan wordt geheel geïnvesteerd in innovatie in deze sector. Innovatie kan er namelijk voor zorgen dat onze kassen in 2020 geen grootverbruikers van energie meer zijn, maar energieleveranciers!
- De PvdA wil in Europees verband een accijns op kerosine.
- Versterking, naleving en uitbreiding van internationale verdragen zoals het Kyotoverdrag voor de beperking van uitstoot van broeikasgassen.
- De EU moet het initiatief nemen in de mondiale bescherming van kwetsbare natuurgebieden, zoals oceanen, oerwouden, koraalriffen en zoetwaterbassins, en hun biodiversiteit.
- De Europese energiemarkt is grensoverschrijdend. Om de energie veilig te stellen moet de Europese Commissie namens de EU kunnen onderhandelen met de energieproducenten, en moet de EU zorgdragen voor fysieke veiligheid van de aanvoerroutes van energie.

Mooi en duurzaam: we moeten meer zorg hebben voor het traditionele polderlandschap met koeien in de wei.

DE INRICHTING VAN NEDERLAND: MOOI EN DUURZAAM

Ingrepen in de ruimte worden vaak voor vele jaren gedaan, dat maakt dat je er zorgvuldig mee om moet gaan! We hebben behoefte aan een nieuw ruimtelijk kompas. Er moet meer zorg zijn voor het karakteristieke van de Nederlandse steden en van het Nederlandse cultuurlandschap. Vooral de relatie met water is zo kenmerkend voor Nederland, zowel in het landschap als in de steden. Dat moeten we koesteren. We moeten meer zorg hebben voor het traditionele polderlandschap met koeien in de wei en het open rivierenlandschap; de Waddenzee moet gewoon hetzelfde blijven.

- Het opdrachtgeverschap van de overheid moet impulsen geven aan architectuur, stedenbouw en landschapskunde.
- Er moet op het platteland meer worden gebouwd voor lagere inkomens en voor mensen uit de streek. Het uitgangspunt moet zijn dat bewoners hun leven lang kunnen (blijven) wonen in het landelijk gebied.
- Karakteristieken van het landschap moeten behouden blijven. Een nieuw dorp biedt daarvoor soms betere kansen dan het verder uitbreiden van bestaande dorpen.
- Nederland moet zich voorbereiden op een aanzienlijke stijging van de zee en van de rivieren. Ons verder verschansen achter steeds hogere dijken en wegpompen van water is niet altijd mogelijk en wenselijk. Een offensieve strategie waarbij het water meer ruimte wordt geboden is kansrijker. Daar past een nieuw plan voor de kust bij, met uitbreiding van het land en versterking van het unieke kustlandschap.
- Duurzaam bouwen impliceert dat geen bouwlocaties meer worden aangewezen op plaatsen die het meest kwetsbaar zijn voor toekomstige overstromingen.
- Om Nederland mooi te houden is het nodig de natuur te beschermen en waar mogelijk uit te breiden. De vershraling van de natuur moet gekeerd worden. Er komt één groot met elkaar verbonden gebied met échte natuur, waar mensen van kunnen genieten en waar dieren een echte overlevingskans hebben.
- Ook stadsbewoners krijgen voldoende groen binnen handbereik om te kunnen recreëren of te genieten van rust. Dat betekent vooral meer groen en water in en om de stad. Natuur wordt meer opengesteld zodat mensen ervan kunnen genieten en in de steden wordt nieuw schoon zwemwater gecreëerd.
- De mogelijkheden voor wandelen in de groene ruimte worden bevorderd.

SLIMME MOBILITEIT: GOEDE BEREIKBAARHEID, SOCIAAL EN DUURZAAM

Goede wegen en goed openbaar vervoer zorgen voor sociale cohesie en economische groei. De mobiliteit moet verbeteren. We willen ons vaker en sneller verplaatsen en dat zal ook in de toekomst niet afnemen. Tegelijkertijd willen we ons land leefbaar houden. Files, lawaai, luchtverontreiniging zorgen er zo langzamerhand voor dat de wal het schip keert. De PvdA wil dat knelpunten in het huidige wegennet worden opgelost, dat er een nieuwe railinfrastructuur wordt aangelegd en dat files worden tegengegaan door het gericht invoeren van kilometerheffing, het benutten van nieuwe technologie, het aanzienlijk verbeteren van het openbaar vervoer en het experimenteren met nieuwe vormen van vervoer en vervoersdiensten.

SCHONE AUTO'S EN GOEDE WEGEN

De auto is en blijft een belangrijk vervoermiddel. Wij willen de automobilist niet op kosten noch uit de auto jagen. Wel willen we de kosten van de mobiliteit en de schaarste op de weg eerlijk delen. Auto's moeten in de nabije toekomst schoner en zuiniger worden.

- Om de files te bestrijden en de lasten van de mobiliteit eerlijker te verdelen komt er zo snel mogelijk een systeem van kilometerheffing, waarbij de heffing wordt gedifferentieerd naar plaats, tijd en milieudruk. Doordat de kilometerheffing de huidige vaste lasten en belastingen vervangt, zullen mensen die weinig autorijden minder geld kwijt zijn dan nu.
- De auto moet zuiniger, schoner en stiller. Voor hybride auto's moet de BPM vervallen en moet de motorrijtuigenbelasting worden verlaagd. Accijnzen op fossiele brandstoffen moeten worden aangepast: dieselaccijns moet omhoog, benzineaccijns iets omlaag en rijden op aardgas wordt gestimuleerd. Geen accijns op alle biobrandstoffen voor minimaal vijf jaar.
- Knelpunten in het wegennet worden opgelost, maar er komt geen tunnel onder het Naardermeer en geen weg door of langs het Naardermeer.

OPENBAAR VERVOER

Goed en betaalbaar openbaar vervoer is belangrijk. In sociaal opzicht, ter bevordering van de mobiliteit van ouderen, vooral ook in de dorpen. Maar ook economisch, denk aan de bereikbaarheid van steden en het ontlasten van files. En voor het milieu. De behoefte van burgers staat voorop bij het aanleggen of openhouden van OV-lijnen, vooral in het landelijk gebied. Het openbaar vervoer moet goedkoper en beter. De PvdA wil het OV-gebruik uitbreiden en is bereid langdurig in modern OV te investeren.

- Voor 65-plussers en gehandicapten is het van grote betekenis als ze gratis met het openbaar vervoer mogen reizen. Er komt gratis openbaar vervoer voor alle 65-plussers

en gehandicapten in de daluren.

- Net als HBO'ers en universitaire studenten krijgen ook MBO'ers vanaf het begin van hun studie een OV-kaart.
- Gratis OV kan ingezet worden bij het oplossen van grote verkeersknelpunten.
- We investeren in comfortabeler openbaar vervoer. Meer mogelijkheden om rustig te kunnen werken, inclusief internetaansluitingen, werkruimten, PC's, koffie/thee etc.
- Het openbaar vervoer moet veilig zijn voor reiziger en personeel. Vele reizigers voelen zich nu niet veilig in de trein en bus of op stations. Er moet een conducteur op alle tramlijnen komen en extra toezicht in de metro en op de risicovolle stations. Vuiligheid vergroot het gevoel van onveiligheid, de stations en wagons moeten schoon zijn.
- Openbaar vervoer is een publiek belang en de behartiging daarvan moet geschieden binnen de spelregels die door de politiek en niet door de markt worden bepaald. De marktwerking in het stads- en streekvervoer is helaas verworden tot een geloofsbekering. Bij de organisatie van het vervoer moet het belang van de reiziger voorop staan. Lokale bestuurders krijgen meer ruimte hun eigen beleid hierin te maken.
- De NS moeten niet alleen afgerekend worden op punctualiteit, maar ook op de dienstregeling, de kwaliteit van de aansluitingen, het aantal reizigers en de service die wordt geboden
- Vooral in, rond en tussen stedelijke gebieden zijn investeringen in openbaar vervoer noodzakelijk. De PvdA wil investeren in modern openbaar vervoer, bijvoorbeeld in light-rail. Met nieuwe infrastructuur kan de Randstad zich ontwikkelen tot een echte metropool.
- Er wordt geïnvesteerd in het vervoer van station naar huis: de treintaxi komt terug. Andere mogelijkheden worden ook onderzocht.

WOON-WERKVERKEER

Nederland is traditioneel een fietsland. De PvdA wil dat dit ook in de toekomst zo blijft

en ziet liefst nog meer mensen op de fiets. In het woon-werkverkeer valt nog veel te winnen. Veel mensen staan onnodig in de file.

- Veilige fietsroutes voor het korte woon-werkverkeer.
- Werktijden moeten flexibeler worden zodat werknemers kunnen kiezen voor het meest wenselijke en duurzame vervoer, zowel in economisch, ecologisch als sociaal opzicht.
- Werkgevers worden gestimuleerd om OV-abonnementen te vergoeden.
- Telewerken of "telestuderen" moet voor een groter aantal mensen een reële optie worden. Ook dit vergt samenwerking met werkgevers en een flexibilisering van arbeidsovereenkomsten. De overheid geeft het goede voorbeeld met telewerken: 20% van het werk gebeurt in 2010 thuis.

VLIEGEN

Een vliegreis is voor bijna iedereen betaalbaar geworden. Schiphol is belangrijk voor

de Nederlandse en de regionale economie en werkgelegenheid. Daar staan milieukosten tegenover. Bovendien zijn er hoge maatschappelijke kosten voor investeringen in de bereikbaarheid en het niet kunnen bebouwen van grote gebieden.

- De PvdA is tegen de privatisering van Schiphol. Het strategische (publieke) belang dat Schiphol behartigt is te groot om er als overheid afstand van te doen.
- Schiphol mag niet meer herrie maken. Schiphol kan dus alleen extra groeien wanneer de geluidhinder afneemt door stillere vliegtuigen en vliegroutes. Ook mensen in de wijdere omgeving van Schiphol moeten beter tegen geluidsoverlast worden beschermd.
- Binnen de wettelijke grenzen worden omwonenden en Schiphol uitgenodigd om samen plannen te ontwikkelen om de geluidhinder terug te dringen.
- Vliegveld Lelystad kan in de toekomst een deel van de groei van Schiphol opvangen. Daarbij moeten de Oostvaardersplassen worden ontzien.

Openbaar vervoer: er komt gratis openbaar vervoer voor alle 65-plussers en gehandicapten in de daluren.

LANDBOUW EN LANDSCHAP

Hoewel de landbouw in betekenis is afgenomen, zijn er gelukkig grote delen van Nederland waar de landbouw nog een groot stempel drukt op de inrichting van Nederland. De landbouw is een belangrijke hoeder van de open ruimte in Nederland. De PvdA streeft naar een vitale landbouw die zuinig omgaat met grond, grondstoffen en energie en bijdraagt aan een landschap dat karakteristieke waarden weet te behouden.

- Boeren en landgoedbeheerders kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan zaken als een open landschap, de bescherming van flora en fauna en aan waterberging. Zij krijgen daar een vergoeding voor.
- Er moet meer ruimte komen voor biodiversiteit in het landbouwbeleid, met een duurzame ruimtelijke bescherming van weidevogels.
- De voedselproductie kan duurzamer. De biologische land- en tuinbouw kan daarbij een belangrijke voortrekkersrol vervullen. Er komt aandacht voor de voedselveiligheid.
- Het Europese landbouwbeleid wordt met kracht verder hervormd. Er moet een einde komen aan de inkomens- en exportsubsidies en aan de genereuze opkoopregelingen van overproductie.
- Het ervoor kiezen om landbouw in bepaalde regio's te handhaven vanwege het landschappelijke belang kan publieke financiering rechtvaardigen.
- De EU moet zich verder openen voor landbouwproducten uit de ontwikkelingslanden.

Dierenwelzijn: de veehouderij wordt diervriendelijker.

DIERENWELZIJN

De overheid moet stimuleren dat de landbouw op dier- en milieuvriendelijke wijze gezonde producten voortbrengt. Dierenwelzijn is een kwestie van beschaving. De afgelopen jaren zijn veel maatregelen die die-

ren een beter leven gaven, teruggedraaid. Ooit liep Nederland voorop met een diervriendelijk beleid in Europa. Die positie willen we terug.

- In wet- en regelgeving wordt vastgelegd welke dieren niet gehouden mogen worden (zoals nertsen in fokkerijen) en welke zaken onacceptabel zijn (zoals het onverdoofd castreren van biggen en het couperen van staarten).
- De veehouderij wordt diervriendelijker. In Europese regelgeving worden de diertransporten verkort. Met voorlichting en fiscale maatregelen zorgen we voor een groeiend aandeel diervriendelijk (biologisch) geproduceerd vlees.
- Proeven op dieren voor luxe producten als cosmetica worden verboden. Voor specifieke medicijnen zoeken we naar alternatieven.
- De verantwoordelijkheid voor het welzijn van gezelschapsdieren ligt bij de overheid (normstellend), de handel en de consument gezamenlijk. Certificering van de handel en fokkerij gaat misstanden, zoals malafide hondenhandel, tegen en verplicht de detailhandel tot goede voorlichting aan de consument.
- Dierenmishandeling wordt strenger bestraft. De PvdA wil naast boetes en vrijheidsstraffen ook de mogelijkheid tot een verbod op het houden van dieren. Controle, toezicht en handhaving van wet- en regelgeving krijgen hoge prioriteit.

WERKEN AAN EEN VEILIGE EN SOLIDAIRE WERELD

Nederland heeft een sterke internationale traditie. Voor een kleine handelsnatie was dat vanzelfsprekend. De laatste jaren lijkt van die houding weinig meer over. Nederland lijkt zich opgesloten te hebben achter de slotbrug. Die houding werkt – zeker voor een land als Nederland – niet. Want we kunnen ons niet afschermen van de ontwikkelingen in het buitenland. We hebben alle belang bij rust en stabiliteit in de wereld. Het is een kwestie van beschaving dat we niet accepteren dat Afrika als een afgeschreven continent wordt bestempeld. En we vinden ook dat we Europa niet moeten overlaten aan aanhangers van de vrije markt.

Voor de PvdA geldt dat Nederland internationaal betrokken en solidair is. Dat komt ook tot uiting in de Nederlandse houding ten opzichte van het buitenland. We verdedigen daarom, door een actieve diplomatie, een sterke internationale rechtsorde met een groter respect voor mensenrechten. Democratie en goed bestuur zijn daarbij centrale uitgangspunten. Het veiligheidsbeleid is gebaseerd op analyses van de oorzaken van onveiligheid. Daarbij hoort ook aandacht voor de rol van de Nederlandse krijgsmacht. Internationale samenwerking is gericht op bestrijding van de armoede. We willen betere voorwaarden voor ontwikkeling: eerlijke handel, corruptiebestrijding, conflictpreventie, coherentie van beleid, schuldkwijtschelding en effectievere ontwikkelingshulp. De Europese Unie moet het vertrouwen van de burgers verdienen door de Nederlandse belangen en sociaal-democratische idealen te dienen en democratisch en effectief te functioneren. De PvdA wil burgers, maatschappelijke organisaties en bedrijven betrekken bij een activistische internationale oriëntatie van Nederland.

INTERNATIONALE VEILIGHEID

Voor een veilige wereld moet soms hard worden opgetreden. Maar om een echt veilige wereld te realiseren moeten ook de oorzaken in onderling verband worden aangepakt. Vrede en veiligheid hebben niet alleen te maken met (burger)oorlogen, maar ook met armoedebestrijding, duurzame ontwikkeling, respect voor mensenrechten, opbouw en onderhoud van rechtsstaten en goed bestuur. Niet zozeer de veiligheid van staten, maar de veiligheid van mensen staat voorop. Bij dreigende genocide en misdrijven tegen de menselijkheid onderneemt de internationale gemeenschap actie via de Verenigde Naties en beschermt ze burgers. Voor een veilige wereld is de internationale rechtsorde essentieel.

- Niet-functionerende regeringen zijn niet alleen een bedreiging voor de veiligheid en ontwikkeling van dat land, maar ook voor ons. Terrorisme vindt onderdak in falende staten. Criminele netwerken, drugsmafia's, grondstoffenroof, wapenhandel en chaotische vluchtelingenstromen kunnen zich vanuit die staten verspreiden. Om het falen van staten te voorkomen, moet de internationale gemeenschap zo vroeg mogelijk betrokken zijn bij fragiele staten, door vredesdiplomatie, ondersteuning van ontwikkelings- en humanitaire organisaties en bescherming van burgers door vredesstroepen.
- Door de oorlog in Irak is de samenwerking tussen Europa en de Verenigde Staten onder druk komen te staan. We moeten samen de strategie bepalen: dus niet Europese soldaten voor Amerikaanse plannen. Daarvoor is het belangrijk dat Europa eensgezind optreedt. De NAVO blijft een belangrijk middel voor samenwerking tussen VS en EU. De capaciteit van de NAVO wordt verder aangepast aan de nieuwe behoeften voor operaties in crisisgebieden.
- De EU moet zich krachtiger laten horen in het Midden-Oosten. Uitgangspunt is de erkenning van Israël en Palestina als twee

levensvatbare staten op basis van de resoluties van de VN-Veilighedsraad. Mensenrechten en internationaal recht staan voorop, geweldgebruik en terroristische aanslagen keuren we af. Er moet een einde komen aan de nederzettingenpolitiek en de door Israël gebouwde scheidingsmuur moet worden afgebroken. De democratisering in de Palestijnse gebieden en andere landen in de regio wordt ondersteund met een kritische dialoog.

- Internationale organisaties moeten democratischer worden. De Verenigde Naties moeten beter kunnen optreden als hoeder van het algemeen belang. In de Veiligheidsraad wordt het vetorecht ingeperkt en worden ontwikkelingslanden beter vertegenwoordigd. De nieuwe Secretaris-Generaal van de VN krijgt meer uitvoerende bevoegdheden.
- De machtsverhoudingen in de wereld verschuiven. We moeten meer naar het dynamische en energierijke oosten kijken. China en India worden machtige concurrenten, maar ook landen waarmee we willen samenwerken. Respect voor de internationale rechtsorde is daarbij wel de basis. Daarbij hoort een kritische dialoog via de EU.

Internationale veiligheid: de capaciteit van de NAVO wordt verder aangepast aan de nieuwe behoeften voor operaties in crisisgebieden.

- Het ontwikkelen van nieuwe kernwapens vormt een grote bedreiging. Ook de vele kleine wapens die in omloop zijn maken vele slachtoffers. Via internationale afspraken en verdragen maken we werk van het aan banden leggen van wapens.
- Mensenhandel wordt tegengegaan. Mensen in Nederland die slachtoffer zijn van mensenhandel en/of misbruik, worden beschermd en gemotiveerd om aangifte te doen. In samenwerking met mensenrechtenorganisaties en non-gouvernementele organisaties krijgen zij toekomstgerichte hulp bij de terugkeer naar eigen land.

DE KRIJGSMACHT

De Nederlandse krijgsmacht is van hoge kwaliteit en is in staat zeer moeilijke taken te vervullen. Dat zien we in Afghanistan, dat zagen we in Irak en andere plaatsen. Daaraan is de laatste tientallen jaren hard gewerkt; er is fors gereorganiseerd, de dienstplicht verdween en de overgang naar een beroepsleger is gemaakt. Was vroeger de krijgsmacht een plaats waar jongens van alle rangen, standen, dorpen en steden elkaar ontmoeten, tegenwoordig is het een veeleisende carrière waar je bewust voor moet kiezen. De krijgsmacht voldoet aan de eisen van de moderne tijd en die zijn anders dan de eisen van de koude oorlog. Dat alles is een grote prestatie. En nog steeds zijn we niet klaar, want de wereld blijft veranderen, net als de samenleving waarin de krijgsmacht functioneert.

- Een van de allermoeilijkste beslissingen in

de politiek is om wel of niet tot het gebruik van geweld over te gaan. De PvdA is voor internationaal ingrijpen in crisissituaties, onder de voorwaarden van juist oogmerk, proportionaliteit, naleving internationaal humanitair (oorlogs-)recht en een redelijke kans op succes. Een volkenrechtelijk mandaat is altijd vereist. Het geweldsmonopolie behoort bij een (beter functionerende) Veiligheidsraad te liggen.

- De inzet van Nederlandse militairen is altijd een Nederlandse beslissing: de Tweede Kamer moet op voorstel van het kabinet instemmen met deelname van Nederlandse militairen aan buitenlandse missies. Er moet een duidelijke exit-strategie voor de militairen zijn. En een langdurige betrokkenheid bij vredesherstel en opbouw moet gegarandeerd zijn, desnoods door andere landen dan Nederland.
- Er wordt niet meer bezuinigd op het defensiebudget. Als we meer van onze krijgsmacht verwachten, dan moet daar ook ruimte voor zijn. Daarbij is het belangrijk om samen met Europese partners in EU- en NAVO-verband vergaande afspraken te maken over taakverdeling. In dat kader worden er geen kruisraketten geplaatst op Nederlandse fregatten. De Nederlandse defensie moet zich verder reorganiseren voor grotere inzetbaarheid bij internationale vredesmissies en het verlenen van de directe humanitaire noodhulp.
- De nazorg voor militairen die zijn uitgezonden naar crisisgebieden wordt structureel verbeterd en bij wet vastgelegd.
- Nederland stapt uit het JSF-project.

EEN ANDERE EUROPESE UNIE

De Europese Unie heeft veel betekend voor de inwoners van Nederland en kan dat ook in de toekomst blijven doen. Dan moeten we wel werken aan een andere Europese Unie. Dat betekent geen Europese superstaat waar Nederland in opgaat en die gedetailleerde regels maakt die de vrijheid van de Europese landen onnodig beperken. De PvdA wil een EU die de Europese burgers de stabiliteit, welvaart en veiligheid biedt die de Europese landen ieder voor zich niet kunnen realiseren, en die problemen aanpakt die de Europese landen niet alleen kunnen aanpakken omdat ze de landsgrenzen overschrijden. Uitgangspunt is dat de kern van de democratie op nationaal niveau ligt en daarom zaken alleen Europees geregeld worden als het nationaal niet goed kan. Daarbij hoort een goed functionerende interne markt met ruimte voor publieke dienstverlening, een activistische buitenlandse politiek, een voortvarend internationaal milieubeleid, een streng maar rechtvaardig asielbeleid en een effectieve bestrijding van terrorisme en georganiseerde misdaad volgens internationale rechtsnormen.

Als dit de prioriteiten zijn, dan klopt het niet dat zoveel Europees geld wordt besteed aan landbouwsubsidies. En dan klopt het niet dat publieke dienstverlening in Nederland wordt gefrustreerd door een eenzijdige Europese nadruk op de perfectionering van de interne markt. En dan klopt het niet dat door mondialisering en Europese concurrentiedruk een tweedeling dreigt te ontstaan op de Nederlandse arbeidsmarkt. De PvdA wil dus op sommige terreinen meer Europa, op sommige terreinen minder Europa en vooral een

ander Europa. Europa moet vooral naar de toekomst kijken.

- Bij de onderhandelingen over de nieuwe begroting van de Europese Unie moet ingrijpende hervorming centraal staan. De landbouwsubsidies worden in snel tempo afgebouwd en structuurfondsen beperken zich tot werkelijk arme lidstaten.
- Voor sommige werknemers houdt de uitgebreide Europese Unie een bedreiging in, omdat bepaald werk naar de nieuwe lidstaten met lagere lonen zal verschuiven. Een

werknemer die zijn baan verliest, is niet geholpen met het feit dat Nederland als geheel aan de economische integratie verdient. Scholing en nieuwe kansen op de arbeidsmarkt voor werknemers die hun baan verliezen begeleiden dat proces. Daarnaast willen we geen concurrentie op arbeidsvoorwaarden. Als er in Nederland wordt gewerkt gelden ook voor buitenlandse werknemers de regels en CAO's van Nederland. Uitzonderingen gelden alleen voor tijdelijke detachering. Misbruik en gelegenhedenconstructies worden streng bestraft.

- Een gemeenschappelijke Europese markt is goed, maar de PvdA stelt ook voorwaarden. Een goede publieke dienstverlening voor burgers als onderdeel van de Nederlandse verzorgingsstaat staat voorop. De publieke sector is de kern van de nationale democratie, en nationale democratieën moeten hierin dus eigen afwegingen kunnen maken. De spelregels van de interne markt moeten evenwichtiger worden: het publiek belang moet zwaarder wegen en waar nodig verstevigd worden in Europese wetgeving.
- Gemeenten moeten in staat worden gesteld om kwalitatief goede publieke diensten te leveren en regels te stellen vanuit het algemene belang. Om te voorkomen dat de Europese marktregels dit frustreren door hun eenzijdige nadruk op de belangen van particuliere bedrijven, wil de

PvdA Europese regels die ruimte waarborgen voor nationale publieke dienstverlening. Deze regels zijn vooral nodig voor onze typisch Nederlandse mengvormen tussen particulier en publiek (bijvoorbeeld in de gezondheidszorg, sociale woningbouw, het arbeidsmarkt- en reïntegratiebeleid).

- De PvdA wil meer Europa in het buitenlands beleid. De nucleaire dreiging vanuit Iran, een onstabiel Midden-Oosten, de toekomst van de Westelijke Balkan en de energiezekerheid van de EU zijn enkele grote uitdagingen die we gezamenlijk beter het hoofd kunnen bieden. Nederland gaat met gelijkgezinde landen initiatieven nemen. Voor meer gezamenlijk optreden in het buitenlands beleid is het opgeven van het nationaal veto voor ten minste uitvoeringsbeslissingen een voorwaarde.
- De PvdA wil dat de Europese Unie een eigen geluid laat horen op het wereldtoneel. Door te hameren op respect voor mensenrechten en de internationale rechtsorde, een betere afstemming tussen civiele en militaire middelen in vredes- en wederopbouwmissies, het steunen van goed bestuur in onze buurlanden en het realiseren van eerlijke handel, donorharmonisatie, schuldverlichting en conflictpreventie, met Afrika als prioriteit.
- Doordat in Europa kapitaal veel mobieler is dan arbeid dreigt een scheefgroei. Milieueffingen komen vooral bij huishou-

dens terecht, terwijl ondernemingen steeds minder belastingen betalen door concurrentie tussen landen om zoveel mogelijk ondernemingen te trekken. De PvdA is daarom voor Europese afspraken over de grondslag voor bedrijfsbelastingen, Europese minimumnormen voor winstbelastingen en Europese afspraken over heffingen op milieuverbruik.

- Uitbreiding van de Europese Unie heeft Nederland economisch veel opgeleverd en heeft ons omringd met democratische en economisch stabiele buurlanden. De voorbereidingen voor verdere uitbreiding met landen waarmee eerder afspraken zijn gemaakt (inclusief Turkije) kunnen in principe doorgaan. De PvdA stelt wel voorwaarden. Er wordt strikter op toegezien dat nieuwe leden voldoen aan de toetredingscriteria en ook de opnamecapaciteit van de Europese Unie is een criterium. Voordat verdere uitbreiding plaatsvindt moet de EU eerst zelf hervormen op het gebied van landbouwsubsidies, structuurfondsen en alleen dát Europees regelen wat Europees geregeld moet worden. Effectieve en democratische besluitvorming van de uitgebreide Unie moet worden gegarandeerd. Vrij verkeer van personen kan tijdelijk beperkt worden als de welvaartsverschillen te groot zijn. En voor verdere uitbreiding is draagvlak nodig onder de bevolking.
- Europa is er voor de burgers. De uitslag

van het referendum over de grondwet was glashelder. De PvdA zal niet accepteren dat er via een omweg toch aan gemorrelt wordt. Voor een nieuw (grondwettelijk) verdrag is een nieuw referendum nodig. De PvdA wil een nieuw verdrag op hoofdlijnen om de bevoegdheden van de lidstaten en de EU duidelijker vast te leggen en Europa simpeler, democratischer en beter te laten functioneren. Nationale parlementen en het Europees Parlement krijgen meer te zeggen over de Europese besluitvorming. De Europese Commissie wordt verkleind. Burgers krijgen het recht op initiatief om iets op de Europese agenda te zetten. Het Europees Parlement vergadert alleen nog in Brussel.

- Europa moet geen keurslijf worden, maar juist diversiteit waarderen. Maatwerk kan door vaker te kiezen voor Europese kaderwetgeving die nationaal wordt ingevuld, zolang andere landen hier geen schade van ondervinden (denk aan luchtkwaliteit, klimaatbeleid, waarschuwingen aan rokers op sigarettapakjes). Het is niet altijd nodig en wenselijk dat alle 25 landen op hetzelfde moment dezelfde stap zetten. Flexibele integratie maakt uitbreiding gemakkelijker zonder de landen die nauwer willen samenwerken te blokkeren. Eventuele kopgroepen moeten vergezeld gaan van mechanismen die maken dat landen die nog niet klaar zijn om mee te doen snel kunnen aanhaken.

ARMOEDE BESTRIJDEN

In het jaar 2000 beloofden de 189 lidstaten van de Verenigde Naties om binnen vijftien jaar de armoede in de wereld flink terug te dringen. De PvdA wil zich inzetten om armoede duurzaam te bestrijden en de Millenniumdoelen in 2015 te realiseren. De PvdA wil in de komende twee kabinetperiodes het budget voor ontwikkelingssamenwerking stapsgewijs verhogen tot 1,0%. Dat besteden we aan armoedebestrijding. Armoedebestrijding is niet beperkt tot ontwikkelingsamenwerking. Ook corruptiebestrijding, eerlijke handel, conflictpreventie, schuldverlichting en oog voor de enorme armoede in de grote steden zijn van belang. Voor het draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking is het daarbij van groot belang dat het geld ook echt terecht komt bij de mensen die het nodig hebben. Er mag geen geld aan de strijkstok blijven hangen. Ontwikkeling kan alleen slagen als mondialisering een 'menselijk gezicht' krijgt. De handel moet eerlijker; dus weg met de handelsbarrières en handelverstorende subsidies. Oneerlijke handelshoudingen benadelen vooral ontwikkelingslanden. Bedrijven in ontwikkelingslanden krijgen steun op het gebied van standaarden en infrastructuur. De ontwikkeling van regionale markten wordt gestimuleerd.

- Sociale normen, zoals vrije vakbeweging en verbod op kinderarbeid, moeten worden opgenomen in wereldhandelsafspraken. Bedrijven worden verplicht tot zorgvuldige productie, gebaseerd op naleving van internationale verdragen. De OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen moeten beter geoperationaliseerd en bindend worden gemaakt. Er komt een meldpunt waar organisaties en burgers maatschappelijk onaanvaardbare transacties kunnen melden.
- De bestrijding van corruptie heeft topprioriteit. Wij willen meer financiële transparantie en controle van de grote geldstromen van ontwikkelingssamenwerking. Internationale financiële instellingen moeten meer prioriteit geven aan het bestrijden van corruptie. Het Openbaar Ministerie moet actiever kunnen vervolgen. In een maatschappelijk jaarverslag geven Nederlandse bedrijven verplicht openheid van zaken over kwetsbare activiteiten (bijvoorbeeld met conflictgrondstoffen). Er komt een zwarte lijst met corrupte regimes en individuen waaraan geen geld mag worden uitgeleend.
- Nationale overheden moeten geholpen worden bij de opbouw van een rechtsstaat en het organiseren van vrije en eerlijke verkiezingen. Regeringen die de uitslag van democratisch verlopen verkiezingen niet respecteren, worden daar op aangesproken. Bij grove en systematische schending van mensenrechten wordt de bilaterale hulp stopgezet. Mensen mogen niet de dupe worden van het stopzetten van hulp aan falende staten. Daarom wordt de hulp dan verleend aan maatschappelijke organisaties (ngo's).
- Schulden mogen het halen van de Millenniumdoelen niet belemmeren. De schulden van landen met onvoldoende middelen kunnen worden kwijtgelaten als zij zich inzetten voor duurzame ontwikkeling en armoedebestrijding. Internationale financiële instellingen houden in de toekomst rekening met de mogelijkheden van een land om de schuldenlast te dragen voordat zij geld uitlenen.

- Jongeren worden bij internationaal werk betrokken via internationale maatschappelijke stages, werkervaring en studie.
- Het bedrijfsleven vormt samen met particulier initiatief een belangrijke motor voor ontwikkeling. De PvdA wil bijdragen aan een stabiel ondernemersklimaat in ontwikkelingslanden door te helpen de randvoorwaarden te scheppen. Met publiek-private partnerships wordt meer gebruik gemaakt van de toegevoegde waarde van het bedrijfsleven voor ontwikkeling.
- De PvdA wil de mogelijkheden voor microkrediet uitbreiden. Microkredieten betekenen voor kwetsbare groepen de ontsnapping aan een uitzichtloze toekomst. Ook in instabiele of onveilige landen moeten microkredieten verleend kunnen worden. Er komen kredietfaciliteiten voor het MKB en kleine particulieren in opkomende landen, maar ook voor Nederlands MKB en kleine particulieren die in opkomende landen willen investeren.
- De PvdA wil meer afstemming en samenwerking tussen donorlanden onderling en met multilaterale instellingen bij hulpverlening. Ontvangende landen worden teveel belast door de vele verschillende donoren die ieder hun eigen voorwaarden stellen. Onderwijs, gezondheidszorg, aids-bestrijding en milieu staan centraal. Speciale aandacht is nodig voor kwetsbare groepen, zoals armen op het platteland en in de steden, vrouwen en gehandicapten.
- Bijna 38,7 miljoen mensen wereldwijd zijn besmet met het HIV-virus. Prioriteit moet gelegd worden bij het ontwikkelen van gezondheidssystemen in ontwikkelingslanden. De uitgaven voor aids-bestrijding worden verdubbeld. Speciale aandacht gaat naar jonge meisjes en vrouwen, omdat dit de groep is met de hoogste kans op infectie.
- Onder de juiste voorwaarden helpt hulp. Wel moet er continu oog zijn voor de valkuilen en moeten nieuwe wegen worden gezocht om hulp effectiever te maken. Nationale overheden zijn niet altijd de meest geschikte ontvangers van bilaterale

hulp. Lokale overheden kunnen vaak met minder corruptie beter de armoede bestrijden.

- Ontwikkelingsorganisaties moeten scherp kijken naar wat werkt en wat niet werkt. Meer onderlinge afstemming en samenwerking tussen de vele organisaties blijft nodig. Overheidsfinanciering van ngo's moet samenwerking stimuleren in plaats van ontmoedigen, zoals nu gebeurt. Van het geld van ontwikkelingsorganisaties gaat minder naar de salarissen van direc-

teuren en meer naar de projecten voor de mensen waar het om gaat.

- Soms helpt hulp niet omdat beleid tegenstrijdig is. Te vaak wordt met de linkerhand gegeven (via ontwikkelingshulp) terwijl met de rechterhand genomen wordt van ontwikkelingslanden (via o.a. handels-, landbouw-, buitenlands en industrieel beleid). Beleid moet coherenter zijn en beter gericht op armoedebestrijding. Nederland neemt concrete stappen om te komen tot een Europese Coherentieagenda.

Armoede bestrijden: de PvdA wil de mogelijkheden voor microkrediet uitbreiden. Zoals voor de Surinaamse Bianca Vriesde (27) die sinds anderhalf jaar haar eigen kledingbedrijf runt. Ze ontwerpt en naait babykleertjes en creoolse feestkleding voor kinderen.

WERKEN AAN EEN BINDEND BESTUUR

De PvdA wil een bindend bestuur. Een bestuur van en voor mensen. Dat gaat over zorg, onderwijs, openbaar vervoer en andere vormen van publieke dienstverlening. Publieke dienstverlening die het eigendom van mensen is, en niet van instituties. Iedereen heeft er immers mee te maken, omdat je naar school moet of naar het consultatiebureau. Soms ook tegen wil en dank: denk aan de politie of de belastingdienst. Het is van groot belang dat mensen zich gehoord en gerespecteerd voelen in de publieke dienstverlening. Het loket of de telefoonstem is voor veel mensen immers het "gezicht" van de overheid. Voor de PvdA is hoogwaardige publieke dienstverlening van groot belang. Dit kan worden bereikt door de onderwijzers, de verpleegkundigen, de ambtenaren van de reclassering en de politieagenten meer vertrouwen en meer vrijheid te geven. De afgelopen jaren hebben deze professionals te weinig ruimte gekregen door teveel regels vooraf en teveel toezicht achteraf.

Bindend bestuur stimuleert ook betrokken burgerschap. Er zijn in de samenleving zeer veel mensen die zich op talloze plekken inzetten. Voor de buurt, de sportclub, de oudervereniging van de school of kerk. Op die manier zijn zij betrokken bij de samenleving en ook bij het bestuur.

Om efficiënt te kunnen besturen is het van belang dat verschillende overheidslagen elkaar versterken. Echte problemen vragen om betrokkenheid van vele partijen. En om maatregelen die aansluiten bij de praktijk. Emmen is anders dan Amsterdam, en Schin op Geul anders dan Delfzijl. Gemeenten moeten daarom de ruimte krijgen.

Wie vertrouwen wil winnen, zal niet meer verwachtingen moeten wekken dan hij waarmaakt. Dat geldt ook voor de overheid: die moet betrouwbaar en voorspelbaar zijn. Mensen moeten er op kunnen vertrouwen dat hun bestuurders zuinig omgaan met gemeenschapsgeld.

KWALITEIT IN DIENSTVERLENING; RUIMTE VOOR VERSCHIL

Mensen verschillen van elkaar op oneindig veel manieren. Wat ze belangrijk vinden, wat hun geschiedenis is, of ze liever praten of schrijven, waar ze wonen. Daarom is het logisch dat iedereen graag persoonlijk benaderd wil worden. In de winkel, bij de bank én bij het loket van de gemeente. En als je lang nadenkt over de inrichting van de kinderkamer, dan is het logisch dat je ook meepraat over de inrichting van de school. Zoveel mensen, zoveel wensen. Bij de gemeenten, in de zorg, op straat, in het onderwijs. Dat is allemaal niet vanuit Den Haag te voorzien of vast te stellen. Goede organisaties geven patiënten, ouders of andere klanten graag de ruimte eigen keuzes te maken en hun kennis in te brengen. Daar wordt iedereen beter van. De PvdA wil dat mogelijk maken.

Dat vereist wel dat overheidsorganisaties openstaan voor contact. Dat ze zich niet kunnen verschuilen achter anonieme call centers, onbegrijpelijke websites of complexe procedures. Dat vereist dat ambtenaren beslissingen kunnen nemen die gaan over mensen en niet over regels. Die hebben daarvoor dus ruimte nodig, om aandacht te kunnen geven. Het aanvragen van bijzondere bijstand, de angst de huursubsidie kwijt te raken, een WAO-herkeuring, het is allemaal al moeilijk genoeg.

De laatste jaren is de dienstverlening uit beeld geraakt. Formulieren verving mensen, verantwoording kwam in de plaats van nadenken over kwaliteit.

Hoe verbeteren we de publieke dienstverlening, het onderwijs, de vergunningverlening voor een verbouwing, de zorg in de verpleeghuizen, de afhandeling voor een aanvraag voor de huurtoeslag? Door niet de beleidsmaker centraal te stellen, maar de burger!

- Ons uitgangspunt is diversiteit. Mensen verschillen, dus er moet ruimte zijn voor verschillende besluiten. Weg met de eenheidsworst. De dienstverlener moet daarvoor de ruimte krijgen.
- De basis voor een goede dienstverlening is persoonlijk contact. Dat vraagt om dienstverleners van hoog niveau. Mensen worden netjes behandeld, maar wie achter het loket zit wordt ook beschermd tegen agressie.
- Ruimte voor goede dienstverlening ontstaat door in Den Haag minder te gaan regelen.

- De leraar schiet er niets mee op als circulaire van het ministerie worden vervangen door richtlijnen van de besturen van mammoetscholen. De dienstverlening wordt dus ook beter als het management in al die instellingen wordt teruggedrongen.
- Overheidsorganisaties worden verlost van de doorgeschoten controle- en verantwoordingsdwang. Verpleegkundigen die de helft van hun tijd formulieren invullen, komen niet aan hun werk toe.
- Een goede dienstverlener legt verantwoording af aan de mensen voor wie hij werkt. De prestaties van kinderen op school, de tevredenheid van ouderen in een verpleeghuis of het veiligheidsgevoel van bewoners in een buurt zijn maatgevend. Dienstverleners moeten dus vertellen wat ze doen en zich laten leiden door tevredenheidsonderzoek onder hun klanten.
- We kiezen voor kleinere publieke organisaties. De menselijke maat moet terug. Niet eindeloos fuseren. En geen extra controlelagen meer die bestaan uit stafdiensten van mammoetbesturen.
- Privatisering is de laatste jaren te vaak doorgevoerd op plaatsen waarbij van concurrentie en marktwerking geen sprake is. Er zijn geprivatiseerde of verzelfstandigde monopolies ontstaan die zich onttrekken aan controle van markt en politiek. Die privatiseringen stoppen we: beter publieke professionals dan ongestuurde private ambtenaren.
- Inspectiediensten disciplineren niet meer op regels, maar op kwaliteit.

Kwaliteit in dienstverlening: de basis voor een goede dienstverlening is persoonlijk contact.

EEN OVERHEID DIE ZICHZELF RELATIVEERT: BETROKKENHEID GEWAARDEERD

'De overheid' is heel belangrijk, maar ook anderen werken aan het algemeen belang. Veel bedrijven zijn maatschappelijk verantwoordelijke ondernemingen en werken echt niet alleen uit reclameoogpunt. Ook omdat er mensen werken die een betere samenleving voor ogen staat. We geven gul als het ergens anders op de wereld, of in eigen land, verkeerd gaat. Niet uit vals sentiment of om een schuldgevoel af te kopen. Er bestaat zoiets als betrokkenheid en dat is hartstikke mooi. Deze krachten wil de PvdA aanboren en versterken.

- We zetten het mes in betuttelende regels die het plezier uit vrijwilligerswerk halen, terwijl ze bedoeld waren voor commerciële instellingen.
- Gemeenten en koepelorganisaties gaan het vrijwilligerswerk actiever ondersteunen, bijvoorbeeld door het aanbieden van cursussen, professionele ondersteuning en andere begeleiding.
- Werknemers krijgen de mogelijkheid een deel van hun brutoloon rechtstreeks en
- belastingvrij naar een goed doel over te maken.
- Steeds meer bedrijven zijn actief op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen. De overheid kan dit soort initiatieven ondersteunen.
- Als we gul aan een goed doel geven, moet het geld wel goed terecht komen en daar moeten we vertrouwen in kunnen hebben. Een betere regulering van de goede-doelensector is gewenst.

VERLAMMENDE BUREAUCRATIE AANGEPAKT: MINDER BELEID

Meer ruimte voor uitvoerders en gebruikers van publieke diensten gaat natuurlijk gepaard met een andere inrichting van de Haagse overheidsorganisaties. We hebben meer doeners en minder denkers nodig.

We willen ook niet dat beleidsmakers teveel met elkaar bezig zijn. Daarom moeten we niet ieder incident met een stelselwijziging beantwoorden. En als we werk willen maken van een beter Nederland moet Den Haag niet even vier jaar de tijd nemen om alle departementen door elkaar te klutsen. Een andere stijl van besturen vraagt ook een ander type wetgeving. Minder details, meer ruimte.

- We maken een omslag van beleid naar uitvoering. Van denkers naar doeners. Ook in aantallen ambtenaren. Niet volgens de kaasschaafmethode, maar door de voorname voor ander en beter beleid in de rest van dit programma consequent door te voeren. Dus van de rijksoverheid naar uitvoerders en lokale overheden. Dat betekent dat het aantal rijksambtenaren kan en moet worden teruggebracht. Meer ruimte voor scholen, een minder bureaucratische aanpak van de zorgtoeslag, meer vertrouwen in gemeenten in het werkgelegenheidsbeleid, sanering van alle commissies die de administratieve lasten aanpakken, een ander type toezicht. In dit programma laten we zien dat de rijksoverheid wezenlijk anders kan functioneren. Ook kan het aantal hiërarchische niveaus worden teruggebracht en kan worden bezuinigd op de overheid binnen departementen en zelfstandige bestuursorganen als het UWV.
- De kwaliteit en inzet van de Haagse ambtenaren is hoog. Vaak is het inwinnen van
- extern advies of interim-management een teken van gebrek aan zelfvertrouwen. Dat is nergens voor nodig, daar kan flink op bezuinigd worden.
- We willen het werk in de uitvoering aantrekkelijker maken. Van de gedachte dat een verpleegkundige alleen carrière kan maken door dienstroosters in te vullen, moeten we af. Er komen meer carrièrepaden, die niet alleen via management lopen.
- Meer mogelijkheden voor experimenten. Ieder wet krijgt een experimenteerartikel, dan kunnen we leren en bijstellen zonder dat reorganisatie op reorganisatie hoeft te volgen.
- Iedere wet krijgt een einddatum, zodat we gedwongen worden de zin en onzin af en toe te heroverwegen.
- Wanneer de overheid haar wettelijke termijnen niet nakomt, betaalt de overheid een boete aan de gedupeerde. Vergunningen waarover niet binnen de vastgestelde termijn is besloten, worden als verleend beschouwd.

MINDER BESTUREN, MINDER POLITICI, MINDER REGELS

Nederland kent nogal wat bestuurslagen. De provincie, de rijksoverheid en de gemeenten kennen we allemaal wel. En dan is natuurlijk ook Europa nog. In een aantal steden zijn nog deelgemeenten, we kennen landsdelen, we hebben regio's maar vergeet ook de waterschappen niet. En allemaal willen ze dicht bij de kiezer staan. Dat kan natuurlijk niet, het is onvermijdelijk dat veel bestuurders soms vooral met elkaar bezig zijn. Daar moeten we van af. En tegelijkertijd willen we dat bestuurders herkenbaarder worden. Als mensen in het dagelijkse leven steeds meer zeggenschap en keuzemogelijkheden krijgen, dan kan dat in het politieke leven niet achterblijven. Dus krijgen mensen meer te zeggen over politici (burgemeesters en Kamerleden) en concrete politieke beslissingen. Ook als het spannend wordt.

- Gemeenten krijgen meer te zeggen. Dat betekent dat ze meer mogen verschillen. Als we meer taken aan de gemeenten geven, komt het geld mee. Daarmee houden we rekening met de aard van de (toekomstige) problemen. En we voorkomen dat er allemaal controle- en regelgeving komt die lokale keuzes onmogelijk maken. Je vertrouwt iemand of niet.
- Gemeentelijke herindelingen worden niet door Den Haag verordonneerd, maar zijn primair een keuze van gemeenten zelf. Dat kan soms een logische keuze zijn; de extra taken en verantwoordelijkheden die gemeenten kregen en krijgen kan vergaande samenwerking verstandig maken.
- De pijlers van het binnenlands bestuur zijn het Rijk en de gemeenten. Tussen het Rijk en de gemeenten bevinden zich nog vier bestuurslagen (regio, waterschap, provincie en landsdeel). Dat willen we terugbrengen tot twee. In ieder geval verdwijnen de waterschappen. De PvdA streeft niet naar een nieuwe bestuurlijke blauwdruk voor het middenbestuur, maar naar regionaal maatwerk. De gemeenten en provincies krijgen per regio een jaar de tijd om met een voorstel voor een afgeslankt middenbestuur te komen. Lukt dat niet, dan komt de landelijke overheid zelf met een plan.
- Het nieuwe middenbestuur gaat zich beperken tot zijn kerntaak: het zoeken naar consensus tussen gemeenten in het uitvoeren van rijkstaken. Dat kan met minder politici en ambtenaren dan nu bij de provincie actief zijn.
- Niet alleen in de Tweede Kamer of de gemeenteraad worden democratische besluiten genomen. Er moet weer een correctief referendum mogelijk worden op initiatief van de bevolking.
- Wie de burgemeester wordt, moet inzet worden van de gemeenteraadsverkiezingen. Zoals we nu aan de minister-president komen. Zo kiest de gemeenteraad de burgemeester en krijgen kiezers meer invloed.
- De Eerste Kamer krijgt een terugzeggerecht, in plaats van het afstemrecht zoals dat nu bestaat. De Tweede Kamer zal zich dan opnieuw over het wetsvoorstel moeten buigen.
- Het kiesstelsel wordt gewijzigd om mensen meer invloed te geven op de samenstelling van de Tweede Kamer. We kiezen voor het Belgische model: mensen kunnen op een partij stemmen en daarmee instemmen met de lijstvolgorde of op een specifieke kandidaat van een partij. In het laatste geval maakt die kandidaat meer kans om in het parlement te komen. Voorwaarde is dat de financiering van individuele campagnes goed geregeld wordt.
- Het aantal gekozen politici kan omlaag, óók in de Tweede en Eerste Kamer. We gaan terug naar honderd Tweede-Kamerleden en vijftig Eerste-Kamerleden.
- We willen afrekenen met de politieke benoemingscultuur van ambtelijke en semi-ambtelijke posities in ministeries en adviesraden.
- In de samenwerking met de Nederlandse Antillen en Aruba hebben armoedebestrijding, een krachtige rechtshandhaving (o.a. drugsbestrijding) en een goed openbaar bestuur topprioriteit. De discussie over de staatkundige verandering moet in de komende periode in overleg tot een goed einde worden gebracht. Na decentralisatie van de Antillen blijft er één centrale bank en munt over.

Politici van de PvdA baseren zich niet alleen op beleidsnota's, maar weten wat er in de samenleving speelt.

INTEGERE POLITICI

Een betrouwbare overheid betekent integere en betrouwbare politici en ambtenaren. Integriteit is voor de PvdA een centraal thema en betekent veel meer dan het stellen van regels over flessen wijn. En als het even niet uitkomt, uitleggen dat de regels eigenlijk niet zo duidelijk waren. Als PvdA geven we aan waaraan onze eigen vertegenwoordigers zich zullen houden.

- Politici van de PvdA baseren zich niet alleen op beleidsnota's, maar weten wat er in de samenleving speelt omdat zij daar actief deel van uitmaken. Nevenfuncties kunnen daaraan een bijdrage leveren. Niet elke nevenfunctie is echter te combineren. PvdA-volksvertegenwoordigers zijn zich daarvan bewust. Inkomsten uit nevenfuncties maken zij openbaar.
- PvdA-politici maken terughoudend gebruik van wachtdregelingen. Stapeling van inkomen uit hoofde van een politieke functie en uitkering(en) uit vorige betrekkingen is ongewenst.
- PvdA-politici zijn in dienst van de samenleving. Zij laten zich leiden door het algemeen belang en niet door het eigen belang. Bestuurders zetten het staatsapparaat niet in voor hun eigen beeldvorming of prestige. PvdA-politici vermijden situaties waarmee de schijn van belangenverstrengeling wordt gewekt. PvdA-woordvoerders behoren geen aandelen of belangen te hebben in bedrijven die hun portefeuille raken. Of ze zorgen ervoor dat ze het beheer ervan op afstand hebben gezet.
- PvdA-politici verantwoorden zich naar de geest van regels en zoeken niet naar de

- ruimte in regels als ze betrappt worden.
- PvdA-politici ontlenen hun eigenwaarde niet aan de polarisatie die ze veroorzaken, maar aan de resultaten die ze boeken en het draagvlak dat ze daarvoor verwerven. Je kunt het best even alleen doen, maar nooit lang.

Daarnaast zet de PvdA zich in voor de volgende punten:

- Voor ex-politici gaat een sollicitatieplicht gelden.
- De financiering van politieke partijen moet inzichtelijk worden gemaakt om het mogelijk kopen van invloed te voorkomen. Er komt een wet op de financiering van de politieke partijen waarin de jaarlijkse bijdrage van een persoon of een bedrijf aan een politieke partij aan een maximum wordt gebonden. Ook wordt een grens gesteld aan het bedrag dat partijen mogen besteden aan verkiezingscampagnes. Bijdragen aan partijen boven de 500 euro worden openbaar gemaakt. De financiering voor individuele campagnes wordt ook bij wet geregeld.
- Departementen en rijksdiensten moeten een actief integriteitbeleid voeren. Een betere bescherming voor klokkenluiders is nodig.

9. FINANCIËEL KADER 2007-2011: SOCIAAL EN SOLIDE

Met de plannen in dit verkiezingsprogramma slaan we een aantal vliegen in één klap: de arbeidsparticipatie wordt gestimuleerd en de economische groei versterkt. Hierdoor worden tevens de problemen van de vergrijzing minder. We laten in 2011 een overschot zien op de begroting van 0,5%, op basis van de inschatting die het Centraal Planbureau doet voor de trendmatige groei- verwachting. Mocht de economische groei tegenvallen en jaarlijks 1,75% bedragen (behoedzaam scenario), dan is er in de PvdA-plannen nog steeds sprake van een overschot.

Structureel begrotingsbeleid

De PvdA wil een solide begrotingsbeleid. Er komt dus een einde aan de paniekerige bezuinigingen gevolgd door impulsieve uitgaven vlak voor de verkiezingen. Door de structurele aanpak zorgen we ervoor dat de economie niet wordt aangejaagd in een hoogconjunctuur en dat we niet hoeven te bezuinigen als het toch al slechter gaat in een laagconjunctuur. De uitgavenkaders worden op basis van de reële raming van de trendmatige economische groei vastgesteld. Deze worden gecorrigeerd voor ingezet beleid. Meevallers aan de uitgavenkant, exclusief rentemeevallers, kunnen worden uitgegeven, meevallers aan de inkomstenkant worden gebruikt om de staatsschuld af

te lossen. Tegenvallers aan de uitgavenkant worden opgevangen door herprioritering binnen de uitgavenkaders, tegenvallende inkomsten mogen in het tekort lopen, zodat de automatische stabilisatoren goed werken. Zo creëren we begrotingsrust én we voorkomen dat we in een laagconjunctuur paniekerige bezuinigingen doorvoeren. We houden meen tegenvallers in de rente buiten de uitgavenkaders. Met deze begrotingssystematiek voorkomen we een procyclische werking van het begrotingsbeleid.

Lasten beeld

In de PvdA-plannen stijgt de koopkracht van lage inkomens waardoor werken weer gaat lonen, modale inkomens blijven gelijk of

gaan erop vooruit. Voor het bedrijfsleven blijven de lasten gelijk, kleine bedrijven gaan er op vooruit.

- Jongeren profiteren van de extra investeringen in onderwijs, de OV-kaart voor MBO'ers en lagere overdrachtsbelasting.
- Gezinnen in het spitsuur van hun leven

hebben het meeste baat bij de kinderopvang, ouderschapsregelingen en de klusjes in en om het huis die goedkoper worden.

- Ouderen profiteren van het verhogen van de huursubsidie, uitbetaling van de belastingkortingen, gratis openbaar vervoer en de investeringen in de zorg.

Uitgaven & lastenverlichting	Mrd €	Ruimte	Mrd €
Werk	3,9	Doelmatiger rijksoverheid	2,2
Kinderopvang	2,3	Provincies en waterschappen	1,4
Kenniseconomie & jeugd	2,1	Fraude	0,8
Eerlijk delen	1,4	Verschuiven lastenverlichting	2,0
Ontwikkelingssamenwerking, inclusief duurzaamheid	0,6	Vergroening	1,3
Kanszones	1,8	Nieuwe leningen hypotheekrenteaftrek max. 42%	0,2
Zorg (meer handen)	1,0	Zorg (tarief specialisten, winst medicijn-industrie, minder bureaucratie)	0,8
Fraudebestrijding	0,1	Woningcorporaties	0,5
Starters woningmarkt	0,2	ISV+GSB omzetten in buurtbudgetten	0,5
Gratis openbaar vervoer	0,4	Vrijstellingen	0,4
Milieu, energie, groen	0,8	Verkoop gronden	0,4
Sport	0,1	Overig (o.a. JSF)	0,9
Kunst, cultuur en omroepen	0,2	Rente & technische doorwerking	0,5
Voor schuldflossing	2,3	Ruimte CPB inclusief MLT	5,2
Totaal uitgaven & lastenverlichting	17,1	Totaal ruimte	17,1

WAT VINDT U VAN DIT VERKIEZINGSPROGRAMMA? KOM EN DISCUSSIEER MEE!

VOORCONGRESSEN OP ZATERDAG 16 SEPTEMBER IN UTRECHT, HEERENVEEN, DEN HAAG EN EINDHOVEN

Door de vervroegde verkiezingen is de tijd voor de leden om het verkiezingsprogramma in de afdelingen te bespreken sterk ingekort. Daarom ontvangt u deze krant en organiseert het partijbestuur vier regionale voorcongressen. Het partijbestuur nodigt u uit om uw mening over het verkiezingsprogramma te geven. Ook belangstellenden en geïnteresseerden zijn welkom. Na afloop van de discussie gaan de congresafgevaardigden van de diverse afdelingen amendementen opstellen waarover op het landelijke congres wordt besloten.

Het programma

- 10.30 uur Welkom door het partijbestuur
- 10.35 uur Aftrap door de verkiezingsprogramma-commissie
- 10.45 uur Discussie onder leiding van het Presidium op basis van stellingen. De deelnemers aan de discussie hebben vooraf hun prioriteiten aangegeven door de zogenaamde sticker-methode stellingen.
- 12.00 uur Vrije ronde. Iedereen kan hier onderwerpen agenderen die nog niet aan bod zijn gekomen
- 12.45 uur Conclusies
- 13.00 uur Afsluiting

Waar?

In Heerenveen/Oranjewoud: Restaurant 'De Koningshof', Prinsenvweg 1, 8443 DN. Het VRS-aanmeldnummer is 5421.
In Eindhoven: Eindhoven: Evoluon, Noordbrabantlaan 1A, 5652 LA. Het VRS-aanmeldnummer is 5422.
In Den Haag: Haagse Hogeschool, Johanna Westerdijkplein 75, 2521 EN. Het VRS-aanmeldnummer is 5423.
In Utrecht: Jaarbeurs Utrecht Hallencomplex (Prins Clauszaal), Jaarbeursplein 1, 3521 AL. Het VRS-aanmeldnummer is 5424.

Meedoen?

U kunt zich aanmelden voor deze bijeenkomst via de telefonische reserveerlijn van de PvdA: 020 551 2295. Voor aanmelding heeft u het nummer van deze bijeenkomst nodig. Houd ook uw relatienummer en postcode zoals vermeld op het etiket van de verkiezingskrant bij de hand. Als u geen relatienummer heeft, wordt u doorverbonden met een medewerker van de PvdA bij wie u zich kunt aanmelden. Een introduc  is van harte welkom. Voor meer informatie zie ook www.pvda.nl Congresafgevaardigden en afdelingssecretarissen ontvangen van het congrespresidium nog aanvullende informatie over het indienen van amendementen. Congresafgevaardigden moeten zich apart aanmelden en hebben hierover informatie ontvangen.

Politiek FORUM 9 september in Amsterdam

Het Politiek Forum geeft als eerste haar mening over het conceptverkiezingsprogramma. Op zaterdag 9 september kunt u vanaf 12.00 uur in het Cultureel Educatief Centrum Zuid Oost (nabij station Ganzenhoef), Bijlmerdreef 1289 met Tweede-Kamerleden en leden van de verkiezingsprogrammacommissie een broodje eten. Om 13.00 uur kunt u het Politiek Forum bijwonen, daarbij zijn ook Paul Depla (voorzitter van de verkiezingsprogrammacommissie) en Michiel van Hulst (partijvoorzitter) aanwezig.

Geïnteresseerd? Meldt u zich dan aan via de telefonische reserveerlijn van de PvdA: telefoon 020 551 2295. Voor aanmelding heeft u het nummer van deze bijeenkomst nodig: 5418. Houd ook uw relatienummer en postcode zoals vermeld op het etiket van de verkiezingskrant bij de hand. Als u geen relatienummer heeft, wordt u (tijdens kantooruren) doorverbonden met een medewerker van de PvdA bij wie u zich kunt aanmelden. Een introduc  is van harte welkom. Voor meer informatie zie ook www.pvda.nl

U bent van harte welkom op het verkiezingscongres in de Van Nelle Ontwerpfabriek, Van Nelleweg 1 in Rotterdam. Het congresprogramma is meer dan de moeite waard met de discussie over ons verkiezingsprogramma, de vaststelling van de kandidatenlijst en de speech van Wouter Bos. Het congres is natuurlijk ook de ideale plek om andere partijleden te ontmoeten!

Op zaterdagmiddag 30 september zal vanaf 13.00 uur het conceptverkiezingsprogramma worden besproken en vastgesteld. Na afloop kunt u in de wandelgangen – onder het genot van een hapje en drankje – kennis maken met kandidaat-Kamerleden. Zaterdagavond is het partytime in de Rotterdamse binnenstad

Op zondag 1 oktober wordt vanaf 13.00 uur de conceptkandidatenlijst vastgesteld. Welke kandidaat komt op welke plek

op de Tweede-Kamerlijst? Aan het eind van de middag spreekt Wouter Bos het congres toe.

Tijdens het congres is in de wandelgangen de informatie- en ontmoetingsmarkt. Met maatschappelijke organisaties, de PvdA-winkel, de DOE MEE-campagne, op de koffie met kandidaat-kamerleden, het Multi Etnisch Vrouwenennetwerk, de VIP-vrouwen, speeddaten met jonge gemeenteraadsleden en nog veel meer.

Indien u op het congres aanwezig wilt zijn, MOET u zich aanmelden. Dat kan alleen via www.pvda.nl/congres. U kunt dan aangeven op welke dag(en) u wilt komen en of u (op eigen kosten) mee wilt eten bij het diner op zaterdag. Als u geen internet heeft kunt u tijdens kantooruren bellen met 020-5512 290. Congresafgevaardigden moeten zich apart aanmelden en hebben hierover extra informatie ontvangen.

DOE MEE met Wouter Bos en kom zaterdag 21 oktober naar de PvdA-Parade

De komende Tweede-Kamerverkiezingen zijn van het aller-grootste belang. Welke partij wordt de grootste? Krijgen we een ander en socialer kabinet? Wie wordt de nieuwe premier? Iedere stem telt. Daarom voeren we met z'n allen campagne en roepen we alle leden en belangstellenden op om mee te doen. Iedereen kan als vrijwilliger een steentje bijdragen: folders uitdelen tijdens de Meer Rood op Straat dagen, canvassen in PvdA-wijken, op campagne met kandidaat-kamerleden, laatste-dag-kaarten uitdelen in je eigen straat, meedoen in een belteam of foto's maken voor de website. Het partijbestuur en Wouter Bos nodigen alle vrijwilligers uit voor de grote aftrap van de DOE MEE campagne op zaterdag 21 oktober in de Convention Factory in Amsterdam. In deze voormalige Storkfabrieken ben je vanaf 14.00 uur van harte welkom op de PvdA-Parade DOE MEE: debatten met politici en BN'ers, speeddaten met politici, op de foto met... of je eigen T-shirt ontwerpen. Maar je kunt ook genieten van muziek, film, voordrachten of het lekkere eten. Ook organiseren we voor campagne teams de campagne-zeskamp. De winnaar wordt uitgeroepen tot de beste campagneafdeling van 2006. In de middag is er een optreden van Wouter Bos en 's avonds is er een gezellig feest.

Doe je mee? Meld je dan aan via de telefonische reserveerlijn van de PvdA: telefoon 020 551 2295. Voor aanmelding heb je het nummer van deze bijeenkomst nodig: 5425. Houd ook je relatienummer en postcode zoals vermeld op het etiket van de verkiezingskrant bij de hand. Als je geen relatienummer hebt, word je (tijdens kantooruren) doorverbonden met een medewerker van de PvdA bij wie je je kunt aanmelden. Een introduc  is van harte welkom. Voor meer informatie zie ook www.pvda.nl

Campagneagenda

- Zaterdag 9 september: Politiek Forum in Amsterdam
- Zaterdag 16 september: Voorcongressen in Utrecht, Den Haag, Heerenveen en Eindhoven
- Zondag 17 september: Sluitingstermijn amendementen
- Dinsdag 19 september: Prinsjesdag
- Vrijdag 22 september: Presentatie conceptkandidatenlijst
- Zaterdag 23 september: Straten-Generaal Meer Rood op Straat Acties in alle afdelingen
- ZATERDAG 30 SEPTEMBER en ZONDAG 1 OKTOBER: CONGRES in Rotterdam
- Zaterdag 7 oktober: Meer Rood op Straat acties
- Zondag 8 oktober: Materiaaldag in Nieuwegein
- Zaterdag 14 oktober: Meer Rood op Straat acties
- ZATERDAG 21 OKTOBER: PvdA-Parade DOE MEE in Amsterdam
- Zaterdag 28 oktober: Meer Rood op Straat acties
- Zaterdag 4 november: Meer Rood op Straat acties
- Woensdag 8 november: Speciale variant Meer Rood op Straat acties
- Zaterdag 11 november: Meer Rood op Straat acties
- Woensdag 15 november: Speciale variant Meer Rood op Straat acties
- Zaterdag 18 november: Meer Rood op Straat acties
- DINSDAG 21 NOVEMBER: LAATSTE DAG ACTIVITEITEN
- WOENSDAG 22 NOVEMBER: LAATSTE DAG ACTIVITEITEN & UITSLAGENAVOND

PvdA-zeskamp: Word de beste campagneafdeling van 2006

Doe op 21 oktober mee aan de campagnezeskamp. In deze zeskamp strijden afdelingen om de titel PvdA campagneafdeling 2006. Onderdelen zijn o.a. posters plakken en canvassen, maar ook worden je overtuigingskracht en creativiteit getoetst. Inschrijven kan tot 1 oktober bij Hannel Johannes, hjohannes@pvda.nl. De teams mogen uit maximaal 8 personen bestaan.